

UTENLANDSK PROSTITUSJON I OSLO

Pro Sentrets kunnskap og erfaringer

Av Bjørg Norli

Oslo 2006

Pro Sentret
OSLO KOMMUNE

INNHold

1.	Introduksjon	s. 1
2.	Teori og metode	s. 8
3.	Øst Europa	s. 18
	<i>Russland, Ukraina, Hviterussland og Moldova</i>	s. 18
	<i>Baltikum</i>	s. 23
	<i>Albania</i>	s. 26
	<i>Romania</i>	s. 32
	<i>Bulgaria</i>	s. 35
4.	Nigeria	s. 38
5.	Hva nå?	s. 48
	Litteratur	s. 60

1 INTRODUKSJON

I følge Ringdal (1997) så er ikke prostitusjonen universell og finnes ikke i alle samfunn. Den har heller ikke like stort omfang over alt og til en hver tid. I områder preget av urbanisering, migrasjon og økonomiske transformasjoner har prostitusjonen en tendens til å øke. Således vil prostitusjonen i områder uten slike samfunnstrekk være, om ikke fraværende, i hvert fall relativt liten. Likevel har de som selger seksuelle tjenester alltid hatt et solid kundegrunnlag (ibid.). Norge i dag vil typisk falle inn under den sistnevnte kategori. Det er da også relativt få norske kvinner og menn som selger seksuelle tjenester. På det norske prostitusjonsmarkedet har det de siste årene vært et stadig økende antall utenlandske kvinner. Disse kommer nettopp fra områder preget av nevnte samfunnstrekk. I denne rapporten vil Pro Sentret samle den kunnskap vi har om den utenlandske prostitusjonen i Oslo.

Pro Sentret har vært til stede på prostitusjonsmarkedet siden 1983 og har således fulgt utviklingen i over 20 år. Den mest markante endringen de siste årene er inntoget av utenlandske kvinner i prostitusjonen. Kvinner som kommer til Norge for en kortere periode kun for å selge seksuelle tjenester, enten i gateprostitusjon eller på innendørsmarkedet. Pro Sentret erfarer at økningen av utenlandske kvinner i prostitusjonen på sin side har ført til en økt organisering av prostitusjonsmarkedet.

Arena og omfang

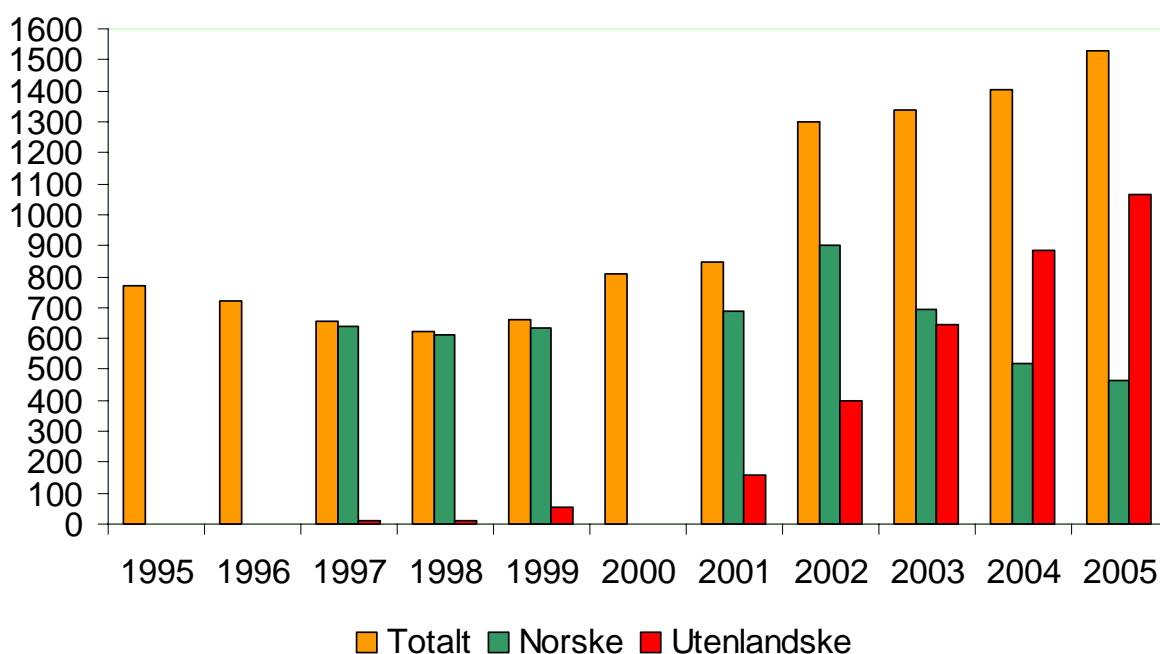
Prostitusjonsmarkedet er sammensatt. Kvinner og menn selger seksuelle tjenester til kvinner og menn på ulike arenaer. De ulike arenaene kjennetegnes i hovedsak av hvordan kontaktformidlingen mellom kjøper og selger foregår. Grovt sett kan man dele prostitusjonen inn i gateprostitusjon og prostitusjon på innemarkedet. I gateprostitusjonen etableres kontakten mellom kjøper og selger i det offentlige rom, stort sett innenfor et geografisk avgrenset område. Tjenesten kan utføres ute, i kundens bil, på hotell eller hjemme hos kunden. Innemarkedet er mer mangfoldig og består av flere ulike arenaer, som massasjeinstitutter, leiligheter, mobil prostitusjon og hotell, restaurant, bar- og klubbprostitusjon. Kontakten mellom kjøper og selger på innemarkedet etableres i hovedsak gjennom annonsering.

Det er vanskelig å skaffe til veie systematisk viten om omfanget av kvinner og menn som selger seksuelle tjenester. De fleste prostitusjonsarenaene er vanskelig tilgjengelige. I tillegg er markedet i kontinuerlig bevegelse. Hvor mange som til enhver tid jobber på de ulike arenaene og på de ulike stedene kan endre seg radikalt på kort tid. Hvor ofte og hvor mye hver enkelt jobber, samt hvilke grupper som kommer og blir borte endrer seg også raskt. Utviklingen, særlig i gateprostitusjonen i Oslo de siste årene, er et godt eksempel på hvor store fluktuasjonene kan være innenfor et relativt kort tidsrom.

I 1995 og 1996 registrerte ikke Pro Sentret utenlandske kvinner i gateprostitusjonen i Oslo. Det betyr ikke at det ikke fantes kvinner av utenlandsk opprinnelse som solgte seksuelle tjenester på gata, men antallet var så lavt at det ikke ble registrert særskilt. Pro Sentret registrerte de første utenlandske kvinnene i gateprostitusjon i 1997. Antallet var 12. I de påfølgende to årene ble det registrert et tilsvarende lavt antall utenlandske kvinner på gata. Rundt årtusenskiftet skjedde det en markant endring. Tilstrømningen av kvinner fra Øst-Europa økte betraktelig og dominikanske kvinner dukket opp i gateprostitusjonen. Disse to gruppene var de dominerende utenlandske grupperingene i gateprostitusjonen fram til 2004 da de nigerianske kvinnene for alvor kom til Norge. I løpet av de siste to årene har de fullstendig utkonkurrert alle andre og utgjør i dag uten tvil den desidert største gruppa. I tillegg til å dominere gateprostitusjonen i Oslo, som nå nærmest utelukkende består av utenlandske kvinner, har nigerianerne også funnet veien til gateprostitusjonen i andre store byer som Bergen og Stavanger.

Innendørsmarkedet utgjør trolig ca. 60 % av det totale prostitusjonsmarkedet. Salg av seksuelle tjenester på denne arenaen er betraktelig mindre synlig enn prostitusjon som foregår i det offentlige rom. Arenaen er også i stadig endring. Det kan være stor mobilitet mellom de ulike arenaene på innendørsmarkedet, men lite tyder på at det opp igjennom årene har vært særlig overlapping mellom innendørsmarkedet og gateprostitusjonen. Det kan virke som om dette er i ferd med å endre seg noe. Pro Sentret erfarer nemlig stadig oftere at kvinner selger seksuelle tjenester både på innemarkedet og i gateprostitusjonen.

I tillegg til norske kvinner og menn i prostitusjon på innemarkedet har både det thailandske og det dominikanske miljøet vært godt etablert i lang tid på denne arenaen. Regelmessig oppsøkende arbeid på innendørsmarkedet over flere år har resultert i at Pro Sentret har fått innpass i det thailandske, dominikanske og østeuropeiske miljøet, i tillegg til det norske.

Tabellen ovenfor viser utviklingen i antall brukere på Pro Sentret og fordelingen norske og utenlandske i perioden 1995-2005. Selv om tabellen ikke sier noe om det faktiske antallet kvinner og menn som selger seksuelle tjenester, men kun beskriver Pro Sentrets brukermasse, mener vi likevel at tallene gir en god indikasjon på de endringene som har funnet sted på prostitusjonsmarkedet i løpet av denne perioden. Tabellen viser at økningen av utenlandske kvinner i prostitusjon i Norge, uavhengig av arena, for alvor begynte i 1999. Pro Sentret har dessverre ikke tall for 2000 som beskriver fordelingen mellom norske og utenlandske brukere. I 2001 derimot var det et faktum at personer med utenlandsk opprinnelse utgjorde 19 % av våre brukere. Den kraftige økningen fortsatte i de neste tre årene og i 2004 var så mye som 63 % av våre brukere utenlandske. Økningen har fortsatt inn i 2005 om enn med betraktelig mindre styrke. I dag er ca. 70 % av våre brukere av utenlandsk opprinnelse.

Hvor kommer kvinnene fra?

I 2005 hadde Pro Sentret 1064 utenlandske brukere fra 56 forskjellige nasjoner. Tabellen nedenfor viser hvilke områder våre brukere kommer i fra. I tillegg kommer 1 person fra Canada og 13 personer vi ikke kjenner nasjonaliteten eller regiontilhørigheten til.

Asia		Afrika		Sør Amerika og Karibia		Øst Europa		Vest Europa	
Thailand	146	Nigeria	393	Dominikanske Republikk	27	Bulgaria	90	Spania	13
Vietnam	2	Ghana	14	Brasil	7	Estland	70	Sverige	8
India	1	Liberia	5	Cuba	6	Litauen	46	Finland	5
Uzbekistan	1	Kenya	4	Venezuela	5	Romania	41	Hellas	3
		Kamerun	3	Colombia	4	Albania	38	Portugal	2
		Sør Afrika	3	Jamaica	3	Polen	34	Kypros	1
		Niger	2	Peru	3	Tsjekkia	22	Belgia	1
		Marokko	2	Chile	1	Russland	13	Tyskland	1
		Senegal	1	Ecuador	1	Latvia	7	Frankrike	1
		Sierra Leone	1	Nicaragua	1	Moldova	4	Italia	1
		Somalia	1	Mexico	1	Ungarn	2	Danmark	1
		Sudan	1			Slovakia	2		
		Tanzania	1			Hvite			
		Togo	1			Russland	1		
		Uganda	1			Bosnia	1		
Totalt	150		433		59		371		37

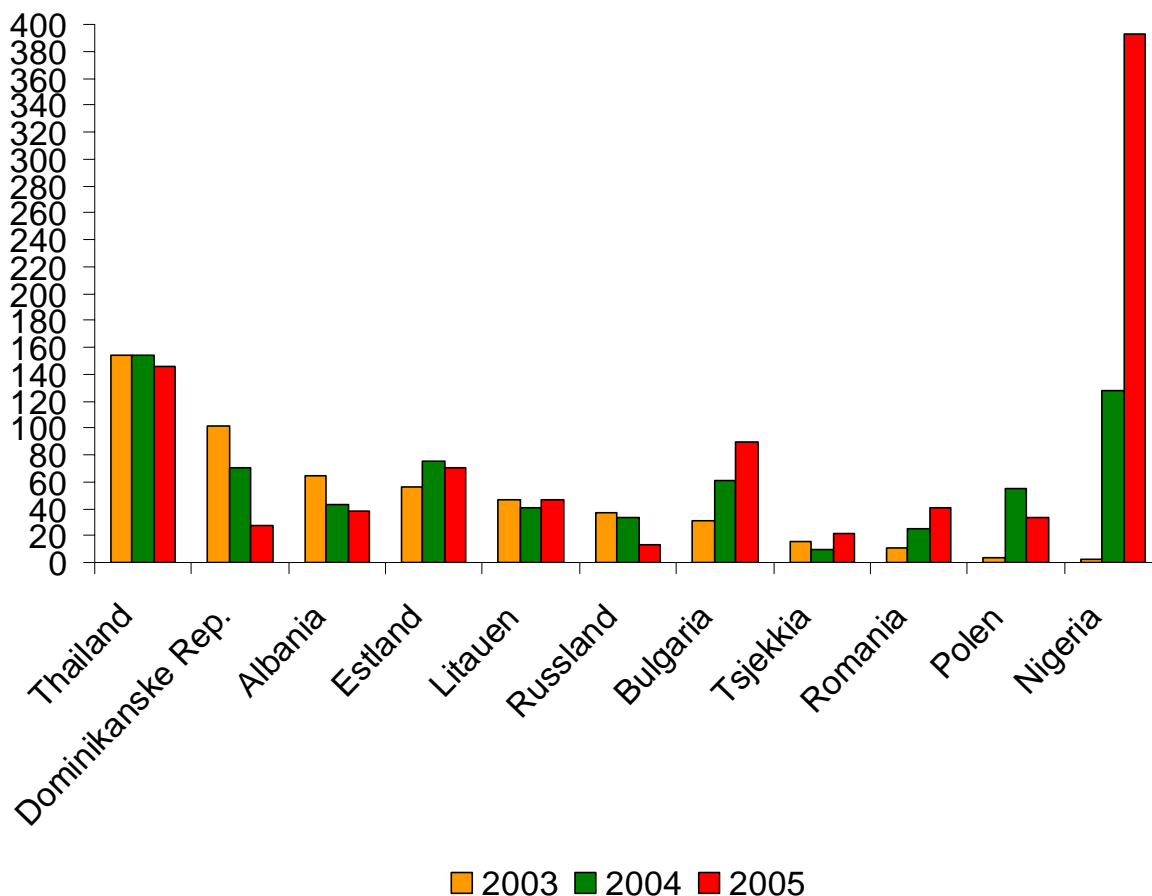
Helt siden de utenlandske kvinnene for alvor inntok det norske prostitusjonsmarkedet har østeuropeiske kvinner utgjort den største gruppa. Til tross for at denne gruppen har hatt en liten vekst fra 2004 til 2005 har de likevel blitt henvist til en andre plass. 2005 har definitivt vært afrikanernes år. De er nå den største gruppa blant Pro Sentrets brukere. De er også den gruppa som har økt mest med en vekst på 218 % fra 2004 til 2005

Gruppa fra Asia er stabil, mens antallet kvinner fra andre vesteuropeiske land er noe mindre i 2005 enn i 2004. Den største reduksjonen finner vi i gruppa som utgjør kvinner fra Sør Amerika og Karibia. Denne gruppa talte 116 personer i 2004, men kun 59 i 2005, en reduksjon på 51 %.

Ser vi på de 11 største enkeltnasjonene over de siste tre årene får vi et godt bilde av de endringene som har skjedd på prostitusjonsmarkedet i Oslo. Det thailandske miljøet holder seg tilsynelatende stabilt. Antallet kvinner fra Baltikum har heller ikke endret seg vesentlig de siste tre årene. Antallet russiske og albanske kvinner har gått noe ned, det samme har antallet kvinner fra Polen.

Kvinner fra Den Dominikanske Republik er den gruppa som har gått kraftigst tilbake i løpet av de siste tre årene. I 2003 hadde Pro Sentret 101 brukere fra dette landet, i 2005 utgjorde de kun 27. Det er i hovedsak de dominikanske kvinnene på gata som har forsvunnet fra det norske prostitusjonsmarkedet. Med økt konkurranse fra nigerianske kvinner antar vi at de ikke lenger finner markedet her så attraktivt.

Blant de østeuropeiske kvinnene finner vi en liten økning blant tsjekkiske kvinner og en betraktelig mer markant økning av rumenske og bulgarske kvinner. Sistnevnte gruppe har økt fra 31 personer in 2003 til 90 i år. Ingen kan tangere den sterke økningen av nigerianske kvinner i prostitusjon i Oslo. Som det kommer fram av tabellen nedenfor hadde Pro Sentret i 2003 kontakt med 2 personer av nigeriansk opprinnelse. I 2005 er tallet 393.

Utenlandske kvinner som selger seksuelle tjenester i Norge er ikke et nytt fenomen. Enkelte nasjonaliteter har vært representert på prostitusjonsmarkedet i mange år, så som Thailand, Den Dominikanske Republik og land fra Norden og Vest Europa for øvrig.

Thailand

I mange år har thailandske kvinner vært en del av prostitusjonsmiljøet i Norge og de har i alle disse årene utgjort den største gruppa. Slik vi kjenner miljøet er det lite som tyder på at thailandske kvinner kommer til Norge gjennom organisert virksomhet. I følge en ny studie fra det thailandske prostitusjonsmiljøet er det heller ikke tydelige tegn på at thailandske kvinner i Norge har vært utsatt for menneskehandel (Kristvik 2005). Rapporten konkluderer med at kvinnene selger seksuelle tjenester etter eget samtykke. Dette er også Pro Sentrets erfaring.

De fleste thailandske kvinner kommer til landet ved hjelp av personlige nettverk. Det være seg gjennom kontakt med personer i det thailandske miljøet her til lands, eller gjennom kontakt med norske borgere. Majoriteten av kvinnene har varig opphold i landet i kraft av å være eller ha vært gift med norske menn. Prostitusjon er derfor også sjeldent en del av den opprinnelige intensjonen med oppholdet i Norge, men et resultat av en vanskelig livssituasjon. Det kan derfor gå lang tid fra kvinnen kommer til landet og til hun starter i prostitusjon.

Thailandske kvinner selger seksuelle tjenester kun på innemarkedet, fra massasjehotell eller leiligheter. Noen jobber alene som selvstendige næringsdrivende og har ingen ledd mellom seg og kunden bortsett fra annonsørene. Annonseringen skjer på internett og i den kulørte pressen, eller kunder skaffes på aktuelle barer og restauranter. Andre kvinner jobber i fellesskap, noe som har en rekke fordeler. Særlig viktig er at de er flere om å foreta risikovurderinger når dette er aktuelt. Ellers har de selskap i hverandre og kan dele på praktiske arbeidsoppgaver. I slike arbeidsfellesskap kan det imidlertid oppstå intern rivalisering, særlig hvis kundetilgangen er liten.

Thailandske kvinner som kommer til Norge gjennom ekteskap har ofte en bakgrunn preget av "fattigdom". Ikke sjeldent kommer de fra husholdninger der mor alene har hatt ansvaret for å forsørge familien. Mye arbeid har derfor gått med til å på ulike måter forsøke å skaffe nødvendige midler til familien. Ikke sjeldent kan et ekteskap med en norsk mann nettopp være en vei ut av "fattigdommen" og en mulighet til å kunne bidra til forsørgelse av egen familie i større grad enn før. Thailandske kvinner i Norge sender da også penger hjem. Egne barn, foreldre og søsken nyter godt av hennes økonomiske bidrag.

Den Dominikanske Republik

En annen gruppe i tilsvarende situasjon er kvinner fra Den Dominikanske Republik. Dominikanske kvinner med varig opphold i Norge har over lang tid utgjort en relativ stabil gruppe i prostitusjonen på innendørsmarkedet. Kvinnene er eller har vært gift med norske menn, flere har inngått proforma ekteskap, og de har som regel vært i Norge en god stund.

Som for de thailandske kvinnene kom de ikke til Norge for å selge seksuelle tjenester, men prostitusjon har blitt en løsningsstrategi i en vanskelig livssituasjon. Det dominikanske miljøet i Oslo er lite og gjennomsiktig. Kvinnene selger derfor ikke seksuelle tjenester på gata. De fleste i miljøet vet likevel hvem som prostituerer seg. Det snakkes ikke åpent om prostitusjon, men det er heller ikke Pro Sentrets inntrykk at disse kvinnene blir spesielt stigmatisert eller utstøtt.

I januar 2002 kom Pro Sentret for første gang i kontakt med kvinner fra Den Dominikanske Republikk som solgte seksuelle tjenester på gata. Etter dette traff vi i de påfølgende årene stadig flere i gateprostitusjonen. På kort tid etablerte de seg som den nest største gruppen av utenlandske kvinner på det norske prostitusjonsmarkedet, kun slått av kvinner fra Thailand. De dominikanske kvinnene som selger seksuelle tjenester på gata har en annen bakgrunn enn de som er på innemarkedet. Majoriteten av disse kvinnene har kommet til Norge fra andre europeiske land, gjerne Frankrike og Spania. Ikke sjeldent har kvinnene fast arbeid i disse landene og kommer til Norge i kortere perioder, for eksempel i ferier, for å tjene ekstra penger. De oppgir selv at de kommer til Norge fordi prostitusjon er godt betalt her. Det er ikke Pro Sentrets inntrykk at kvinner fra Den Dominikanske Republikk har blitt organisert til Norge. På samme måte som kvinner fra Thailand bruker de personlige nettverk for å få opphold i landet, eller benytter seg av de rettighetene de har som borger/tredjelandsborger i EU.

De dominikanske kvinnene som kommer til Europa for å selge seksuelle tjenester har som oftest lav utdanning og dårlig økonomi i hjemlandet. Alternativene er få og de mener å se en bedre framtid for seg og sine ved å reise til Europa. Pengene de tjener her blir da også i hovedsak brukt på familien i Den Dominikanske Republikk. Kvinnene sender penger hjem til sine foreldre, betaler utdanning for småsøsken og egne barn, bygger hus, kjøper bil og sparer penger for å starte egen forretning. Majoriteten av de kvinnene vi møter gir da også uttrykk for at de på et eller annet tidspunkt ønsker å returnere til sitt hjemland.

Norden og Vest Europa

I alle år har også det norske prostitusjonsmarkedet sporadisk hatt besøk av kvinner fra ulike nordiske og vesteuropeiske land som velger å reise til Norge når de skal selge seksuelle tjenester. Dette er kvinner som i hovedsak ikke er aktive i prostitusjonen i hjemlandet og som av frykt for å bli avslørt velger å prostituere seg i et annet land.

Endringer for Pro Sentret

Siden 1983 har Pro Sentret jobbet aktivt opp mot det norske prostitusjonsmarkedet, med særlig vekt på Oslo. I majoriteten av disse årene har arbeidet i hovedsak fokusert på gateprostitusjonen og de kvinnene som selger seksuelle tjenester på denne arenaen. Tradisjonelt har det stort sett vært norske kvinner med rusproblemer. Pro Sentrets tilbud, arbeid og metode var basert på behovene til denne målgruppen. Det var den rusmisbrukende kvinnen, hennes livssituasjon og behov, som dannet grunnlaget for hvordan Pro Sentret forstod prostitusjon og ikke minst hvilke tiltak som var nødvendig for de ulike aktørene i prostitusjonen. Det stadig økende antallet utenlandske kvinner i prostitusjon, har bidratt til at Pro Sentret har måttet forandre sin tilnærming til prostitusjonsmarkedet og aktørene der. En rekke nye tiltak har blitt iverksatt for på best mulig måte å være i stand til å møte disse kvinnene og deres særskilte behov. Ansettelse av kulturformidlere, utvidet helsetilbud, psykososial oppfølging, praktisk bistand og varmetue/kafé også for utenlandske kvinner har ført til at Pro Sentret har fått god kontakt med de fleste grupper utenlandske kvinner i prostitusjon i Oslo. Gjennom denne kontakten har sentret tilegnet seg mye kunnskap om utenlandske kvinner i prostitusjon i Norge og hvordan denne delen av prostitusjonsmarkedet organiseres.

Målsetting

Ved å samle inn og systematisere Pro Sentrets erfaringer og viten om utenlandske kvinner i prostitusjon i Oslo, ønsker vi å bidra til ny kunnskap på dette området.

Delmål

Pro Sentret vil formidle denne kunnskapen til alle aktuelle aktører på dette feltet og derigjennom bidra til økt kompetanse.

Avgrensninger

Gjennom vårt arbeid, både som nasjonalt kompetansesenter på området prostitusjon og sosial- og helsefaglig hjelpetiltak, har Pro Sentret utstrakt kunnskap om prostitusjonen og dens aktører. Vi har likevel valgt å begrense denne rapporten til å omhandle vår kunnskap om utenlandske kvinner på prostitusjonsmarkedet i Oslo. Dette fordi det er denne arenaen vi har nærhet til og som vi kjenner best gjennom vårt daglige virke. Majoriteten av våre brukere opererer her og ikke så rent få av de utenlandske kvinnene som selger seksuelle tjenester andre steder i Norge, har på et eller annet tidspunkt vært i Oslo.

De utenlandske kvinnene i prostitusjon kan grovt sett deles opp i to hovedkategorier. Kvinner som har varig opphold i landet og kvinner som, på ulikt grunnlag, oppholder seg midlertidig i Norge. Veien til Norge, inntreden i prostitusjonen, livssituasjon og levekår her til lands, samt veien ut av prostitusjonen vil være forskjellig for majoriteten av kvinnene i disse to gruppene. Kvinnenes oppholdsstatus i Norge er ofte avgjørende for alle de nevnte forhold.

I denne omgang har vi valgt å kun samle inn og systematisere den tause kunnskapen Pro Sentret har om kvinner fra Baltikum, Russland, Hviterussland, Ukraina, Moldova, Bulgaria, Romania og Albania, samt Nigeria.

2 TEORI OG METODE

Dette er ikke en vitenskapelig studie av utenlandske kvinner i prostitusjon i Oslo. Vi forsøker ikke å gi en dypere forståelse av relasjonene mellom ulike aktører og faktorer i denne delen av prostitusjonsmiljøet, eller innsikt i bakenforliggende forhold og prosesser. Søken etter årsaksforklaringer står derfor heller ikke sentralt i dette arbeidet. Det betyr ikke at vi ikke har forsøkt å være systematiske og etterrettelige i vår innsamling av erfaringer og kunnskap på dette området, tvert i mot. I det kommende vil vi gjøre rede for hvordan vi har gått fram og hvorfor, samt reflektere rundt noen sentrale begrepet på dette området. Først vil vi presentere noe av den eksisterende kunnskap på dette området

Eksisterende kunnskap

Tradisjonelt har tre ulike miljøer stått sentralt i den forskningsbaserte kunnskapen om prostitusjon i Norge: Den rusrelaterte gateprostitusjonen, prostitusjon på massasjeinstitutter og leilighetsprostitusjon. Forskningen på kvinner i gateprostitusjon har som regel kun tatt utgangspunkt i rusmisbrukende kvinner som selger seksuelle tjenester. Tilsvarende har studier på innendørsmarkedet som oftest kun hatt norske kvinner som informanter. Når de eksisterende studiene av kvinner i prostitusjon viser forskjeller mellom de ulike miljøene med hensyn til rekruttering, debutalder, risikoutsatthet og livssituasjon, må man ta høyde for at disse er foretatt med et selektivt utvalg av informanter.

Gateprostitusjonen foregår i det offentlige rom og har derfor vært lett tilgjengelig for innsyn. Kunnskapen om dette miljøet har derfor alltid vært relativt god. Studier viser at rekrutteringen til gateprostitusjon for mange er en prosess hvor kjennskap til miljøet er kombinert med andre sosiale problemer, gjerne relatert til familie, venner og skole (Høigård & Finstad 1985, Müller-Nielssen 1996, Skilbrei 1998). De samme studiene viser at mange kvinner som selger seksuelle tjenester på gata gjorde sine første prostitusjonserfaringer allerede i tenårene og at et alvorlig rusmisbruk ofte blir en del av deres hverdag.

Prostitusjon på innendørsmarkedet kalles ofte "den skjulte prostitusjonen" fordi den ikke er så synlig som gateprostitusjonen og dermed er mindre tilgjengelig for offentlig innsyn. Prostitusjonen på dette markedet er imidlertid ikke spesielt skjult. Innendørsprostitusjonens varierte tilbud kan man lett finne fram til via annonser i blader og på internett. Gjennomsnittlig debutalder for kvinner på innendørsmarkedet er i siste halvdel av 20-årene fordi enkelte starter i prostitusjon sent i livet (Skilbrei 1998, Müller-Nilssen 1996). Beslutningen om å starte i prostitusjon er som oftest tatt etter nøye overveielser og kvinnene selv kontakter aktuelle steder for salg av seksuelle tjenester (ibid.). Rusmisbruk forekommer også på innendørsmarkedet, men har gjerne en annen form enn et injiserende misbruk.

Utenlandske kvinner i prostitusjon i Norge har i stor grad vært fraværende i prostitusjonsforskningen her til lands. Dette til tross for at utenlandske kvinner har vært representert på det norske prostitusjonsmarkedet i flere tiår. I 1998 gjorde Morten Müller-Nilssen en undersøkelse på vegne av PION (De prostituertes interesseorganisasjon i Norge). Utvalget bestod av 64 kvinner av utenlandsk opprinnelse som alle solgte seksuelle tjenester på massasjeinstitutter eller fra leilighet. Den store majoriteten av kvinnene migrerte til Norge som en følge av ekteskap med norsk mann. På det tidspunktet undersøkelsen ble foretatt hadde kvinnene vært i Norge mellom to og tolv år. Flere var skilt fra sine norske ektemenn og mange hadde barn i Norge. Majoriteten av de utenlandske kvinnene begynte å selge seksuelle tjenester fordi de trengte penger og de oppga at de gjorde det av egen fri vilje. Når valget var tatt kom noen av kvinnene i kontakt med miljøet på en tilfeldig måte, mens flertallet oppgir at de ble introdusert til prostitusjonsmiljøet via venner eller familie. Dette indikerer at mange kvinner allerede hadde kjennskap til prostitusjonsmiljøet når den økonomisk vanskelig situasjonen oppstod og valget ble tatt. I tillegg til å forsørge seg selv og eventuell familie her i Norge var det mange av de utenlandske kvinnene som sendte penger til familie i hjemlandet.

Funnene gjort i ovennevnte studie bekreftes av en nyere studie gjort av thailandske kvinner på prostitusjonsmarkedet i Oslo (Kristvik 2005). Veien til Norge har for de aller fleste gått via en norsk ektefelle. Mange av kvinnene har barn i hjemlandet som de forsørger, samt foreldre og søsken som de også skal trygge økonomisk. De er under et stort økonomisk press. Språkbarrierer og manglende formell kompetanse hindrer kvinnene i stor grad fra å delta i arbeids- og samfunnsliv og bidrar til at de lever isolert. Når en vanskelig og presset økonomisk situasjon oppstår blir prostitusjon en løsning på dette problemet. Kvinnene kommer ikke til Norge for å selge seksuelle tjenester. I rapporten konkluderer Ellen Kristvik med at kvinnene trer inn i prostitusjonen frivillig og at de selv som organiserer virksomheten, enten alene eller i felleskap med andre. Hun har heller ikke funnet tydelige tegn på menneskehandel. Verken måten kvinnene kommer til Norge på eller deres inntreden i prostitusjon er preget av organisert virksomhet. Denne konklusjonen kom også Eljarbø og Eek (2004) fram til i et prosjekt hvor det ble undersøkt i hvilken grad thailandske kvinners ankomst til Norge er preget av organisering. Etter å ha gjennomgått visumsøknader til Norge ved ambassaden i Bangkok fant de ikke noe som tydet på at forekomsten av organisert menneskehandel fra Thailand til Norge er stor.

Utenlandske kvinners tilstedeværelse på det norske prostitusjonsmarkedet ble for alvor satt på dagsorden med de russiske kvinnenenes ankomst til Finnmark etter grenseåpningen på slutten av 1990-tallet. De russiske kvinnenenes salg av seksuelle tjenester til norske menn førte til en moralsk panikk som spredte seg fra de små lokalsamfunn som ble direkte berørt og helt inn i regjeringskvartalet. Gjennom en analyse av nesten 200 rapporter og artikler i norsk media identifiserte Dag Stenvoll (2002) ulike diskurser om den russiske prostitusjonen. De ulike diskursene er viktige fordi de gir et svar på hva man mener er problemet og hvordan det bør løses. Dag Stenvoll fant at organisert kriminalitet, sykdom, smittefare, mobbing og stigmatisering var alle sentrale elementer i hvordan man forstod de russiske kvinnenenes prostitusjon i Finnmark. Når prostitusjon oppfattes som noe kriminelt, forstyrrende og sykdomsrelatert vil det bli overlatt til institusjoner som politi, rettsvesen og helse- og immigrasjonsmyndigheter å hankses med problemet (ibid.).

Norske myndighetene fant da også til slutt en åpning i smittevernsloven for å kunne sette i verk tiltak for å begrense denne virksomheten. For å gjenopprette en følelse av kontroll i de lokalsamfunn som ble kraftigst berørt var det behov for flere og mer spesifikke tiltak. I rapporten Grenseløs verdighet (2002) beskriver Britt Kramvig og Kirsten Stien både de russiske kvinnenes og de norske mennenes forståelse av og erfaringer med den grenseoverskridende kjønnshandelen. Rapporten oppsummerer også de forebyggende tiltak som ble gjennomført i Tana kommune, samt peker på hvilke tiltak som fortsatt bør settes i verk.

De første østeuropeiske kvinnene dukket opp på gata i Oslo på slutten av 90-tallet. Få år senere utgjorde de et betydelig innslag både i gateprostitusjonen og på innendørsmarkedet. Marianne Sætre (2000) gjennomførte et prosjekt for etterretningsseksjonen ved Oslo Politidistrikt hvor målet var å avdekke hvorvidt det fantes grenseoverskridende kjønnshandel i Oslo og hvordan den eventuelt var organisert. Etter å ha intervjuet 21 kvinner fra 10 forskjellige nasjoner med tilknytning til ulike deler av prostitusjonsmarkedet konkluderer hun med at det var klare indikasjoner på at kvinner ble lurt til Norge for prostitusjon og at denne prostitusjonsvirksomheten var organisert. Grove eksempler på menneskehandel fant hun ikke.

I de påfølgende årene økte antallet utenlandske kvinner i prostitusjon i Norge betraktelig. I 2003 lanserte norske myndigheter en handlingsplan mot handel med kvinner og barn og satte med det menneskehandel for alvor på dagsordenen. I 2004 gjennomførte Anette Brunovskis og Guri Tyldum ved FAFO en studie av utenlandske kvinner i prostitusjon i Oslo og handel med mennesker. Målet med studien var todelt. Før det første ønsket de å kvantifisere hvor mange kvinner som solgte seksuelle tjenester og hvordan kvinner fra ulike nasjoner fordeler seg innen de ulike prostitusjonsarenaene. For det andre forsøkte de å utforske hvilke mekanismer som utspiller seg ved handel med kvinner til prostitusjon.

Det mest oppsiktsvekkende ved denne studien er ikke det antallet kvinner de kom fram til, men at majoriteten av de utenlandske kvinnene som selger seksuelle tjenester i Oslo er norske statsborgere eller har en eller annen form for langsiktig opphold i landet. Kun en tredel oppholdt seg i Norge midlertidig. Videre slår de fast at fire av fem utenlandske kvinner debuterte i prostitusjon i Norge og det mer enn et år etter at de kom til landet. I likhet med Kristvik (2002) slår Brunovskis og Tyldum fast at majoriteten av de utenlandske kvinnene i prostitusjon i Norge ikke kom til landet for å selge seksuelle tjenester, men at prostitusjon ble løsningen på en presset økonomisk situasjon her til lands. I Kristviks rapport hadde imidlertid majoriteten av kvinnene prostitusjonserfaring før de kom til Norge noe informantene til Brunovskis og Tyldum oppga at de ikke hadde. Pro Sentrets erfarer som Ellen Kristvik at mange utenlandske kvinner i prostitusjon med varig opphold i landet har før de kom til Norge hatt en eller annen form for tilknytning til prostitusjonen.

Når det gjelder handel med kvinner til prostitusjon slår Brunovskis og Tyldum (2004) fast at få kvinner er tatt med fra sine hjemland mot sin egen vilje. Majoriteten av kvinnene har selv valgt å reise hjemmefra, og noen har vært innforstått med at de reiser til en tilværelse i prostitusjon. For mange er dette valget basert på et ønske om å forbedre livssituasjonen for seg selv og sin familie. Likevel opplever mange av kvinnene at de mister kontrollen over eget liv.

De kan ikke selv bestemme hvor lenge de skal selge seksuelle tjenester, hvor og når de skal arbeide eller hva slags tjenester de skal tilby. Kvinnenes prostitusjon er i stor grad organisert av tredjeperson, men denne bruker ikke nødvendigvis fysisk makt for å kontrollere kvinnene. Vel så ofte kan trusler og manipulasjon holde kvinnene i prostitusjonen. Brunovskis og Tyldum slår fast at kvinnenes mulighet til å bryte ut av en slik situasjon vel så ofte er avhengig av hennes egen forståelse av situasjonen enn faktiske fysiske hindre.

I ovennevnte studie slås det fast at en tredel av kvinnene i prostitusjon i Oslo var norske, en tredel var asiatiske og en tredel var kvinner fra Øst og Sentral Europa. Dette bildet endret seg drastisk i 2004. Dette året kom de nigerianske kvinnene for alvor og etablerte seg i den norske gateprostitusjonen. Først og fremst i Oslo, men i løpet av 2005 har nigerianske kvinner også funnet veien til Bergen og Stavanger. Jørgen Carling (2005) ved PRIO utarbeidet en rapport om innvandring, menneskehandel og menneskesmugling fra Nigeria til Europa. Her konkluderer han blant annet med at den sterke utvandringsspakten som inngås mellom kvinnen og de som skal organisere hennes reise til Europa og den selvproduserende organisasjonsformen, hvor kvinnene har mulighet for mobilitet innenfor menneskehandlernetverket, til sammen utgjør et sterkt insentiv for kvinnene å holde ut en situasjon med grov utnyttning. Å returnere tomhendt til Nigeria er ikke et alternativ. Begge de nevnte forhold bidrar til at kvinnene ikke bryter ut fordi de er viktige for kvinnenes mulighet til å tjene penger til seg selv.

Det er etter Pro Sentrets oppfatning et stort behov for mer forskningsbasert kunnskap om utenlandske kvinner som selger seksuelle tjenester i Norge. Det er mangel på kunnskap om disse kvinnenes livsbetingelser før migrasjonen ble et faktum, om årsaker til migrasjon og veien inn i prostitusjon, deres livssituasjon som prostituert i et fremmed land og hvordan de eventuelt forestiller seg veien ut av prostitusjonen.

Valg av framgangsmåte

Hvordan man velger å gå fram for å gjennomføre et prosjekt vil i stor grad være avhengig av målsettingen med prosjektet og hva slags informasjon man ønsker å få tak i. Faktorer som tid og ressurser vil også være bestemmende for hvordan man griper det hele an. Formålet med dette prosjektet har vært å få samlet inn og skrevet ned den viten Pro Sentret har om de utvalgte gruppene av utenlandske kvinner i prostitusjon. Gjennom vårt arbeid i prostitusjonsmiljøet, gjennom vår kontakt med de ulike aktørene i prostitusjonen, gjennom vår innsats på strukturelt nivå og gjennom vår kontakt med ulike samarbeidspartnere i inn- og utland, har Pro Sentret i løpet av de siste årene opparbeidet seg mye erfaring og kunnskap om de utenlandske kvinnene som selger seksuelle tjenester i Oslo. Det meste av denne kunnskapen befinner seg inne i hodene til Pro Sentrets ansatte, som til daglig jobber med de utenlandske kvinnene og spørsmål relatert til deres livsbetingelser. Så lenge kunnskapen befinner seg der kan den ikke uten videre formidles til andre. For at det skal skje må den uttrykkes på en slik måte at andre kan ta del i den. Med denne rapporten ønsker Pro Sentret å gjøre om den tause kunnskapen til informasjon, som kan bli til ny kunnskap for den som leser rapporten.

Rapporten bygger på informasjon og kunnskap om utenlandske kvinner i prostitusjon i Oslo, samlet inn gjennom Pro Sentrets arbeid. Materialet består derfor ikke av systematisk innhentet empirisk data, men av journalnotater, møterefater, samtalerapporter og arbeidsdokumenter utarbeidet i vårt daglige virke. I tillegg har det blitt foretatt intervjuer av ansatte og enkelte brukere fra de aktuelle områdene. Vi har også foretatt intervju av samarbeidspartnere og andre som har kjenneskap til dette miljøet. Innsikt i hvordan andre enn Pro Sentret kjenner miljøet bidrar til å kvalifisere vår egen viten. Dersom annet ikke er nevnt, vil eksisterende litteratur om utenlandske kvinner i prostitusjon i Oslo ikke bli inkludert i rapporten.

Dette prosjektet hadde verken tid eller ressurser til å foreta dybdeintervjuer av ansatte, samarbeidspartnere og brukere. Vi valgte derfor å benytte semistrukturerte intervjuer til innsamling av kunnskap. Denne metoden gjør det mulig å innhente informasjon om et angitt område, samtidig som at informasjonsmengden kan begrenses til det man faktisk er interessert i, ved at spørsmålene stilles på en måte som er bestemt på forhånd og som er lik for alle. Intervjuguiden som ble utviklet likner et spørreskjema og er mer detaljert enn de som ofte benyttes ved dybdeintervjuer. Den samme intervjuguiden ble brukt til både ansatte, samarbeidspartnere og brukere. Denne var delt inn i fem hovedpunkter;

1. Kvinnenes bakgrunn
2. Veien til Vest Europa og oppholdet der
3. Veien til Norge og oppholdet her
4. Om prostitusjon generelt og Norge spesielt
5. Nåtid og framtid

Målet for denne rapporten har som nevnt vært å samle inn og systematisere Pro Sentrets kunnskap om utenlandske kvinner i prostitusjon i Oslo. Vi har ikke hatt anledning til å nedfelle alle aspekter ved disse kvinnenes livshistorier. I denne omgang har vi derfor kun konsentrert oss om å få tak i så mange fakta som mulig. Det innebærer at spørsmålene som er stilt er lukkede og i liten grad gir den enkelte mulighet til å formidle tanker, følelser, betraktninger og personlige oppfatninger. Vi har kun vært ute etter konkret informasjon om hva som har skjedd, og hvordan, på kvinnenes vei fra hjemlandet og til Vest Europa/Norge, samt deres opphold her.

Begreper

I det kommende vil vi gi innhold til et par av de mest sentrale begrepene på dette området.

Utenlandsk prostitusjon

Med begrepet utenlandsk prostitusjon mener vi prostitusjon som utføres av personer med utenlandsk opprinnelse. Prostitusjonen kan foregå på innemarkedet, på gata eller som omreisende virksomhet. Utenlandsk prostitusjon er ikke et spesielt konsist begrep, tvert i mot. Begrepet er vidt og uklart fordi det både omfatter kvinner av utenlandsk opprinnelse med varig opphold i Norge, og kvinner som oppholder seg her i landet midlertidig. Dette innebærer at i begrepet utenlandsk prostitusjon finner vi kvinner som er adopterte, kvinner som er eller har vært gift med norske menn, kvinner som tilhører etniske minoriteter og kvinner som besøker Norge som turister eller på andre måter har midlertidig opphold i landet (Randers-Pehrson 1998). Det er ikke ulovlig for utenlandske borgere å selge seksuelle tjenester i Norge.

Migrasjon

Migrasjon er et sentralt begrep både når det gjelder utenlandsk prostitusjon generelt og menneskehandel spesielt, da begge inneholder et element av migrasjon (Jolly & Reeves 2005). Når utenlandske kvinner forlater sine hjemland blir de emigranter og når de entrer Europa blir de immigranter. Migrasjon referer til det faktum at en person forflytter seg fra et sted til et annet. Årsaken til at migrasjon finner sted er som regel å finne i overordna samfunnsmessige forhold, så som den økonomiske, politiske og sosiale situasjon på hjemstedet, samt personlige betingelser som sosiale relasjoner og forpliktelser, tilhørighet eller individuelle ønsker (ibid.).

Migrasjonsrelatert prostitusjon

Begrepet migrasjonsrelatert prostitusjon illustrerer at migrasjon kan være tett knyttet til prostitusjon og tydeliggjør at prostitusjonsmarkedet er et av mange områder som migranter jobber på (Renland 2002). Noen migrerer nettopp for å selge seksuelle tjenester på bestemmelsesstedet, for andre blir prostitusjon av ulike grunner et alternativ etter ankomst.

Hallikvirksomhet

Hallikvirksomhet vil si å fremme andres prostitusjon eller leie ut lokaler til prostitusjonsvirksomhet. Å utvetydig tilby, formidle eller etterspørre seksuelle tjenester faller også inn under slik virksomhet. Med andre ord innebærer hallikvirksomhet at noen, direkte eller indirekte, tjener penger på andres prostitusjon. Dette er forbudt i Norge, jfr. straffelovens § 202, selv om prostitusjonen er frivillig. Lovreguleringen retter seg mot de som eventuelt står bak og utnytter kvinner som selger seksuelle tjenester. Den er ikke ment å ramme personer som blir underholdt av kvinnen, så som kvinnenenes ektefeller og kjærester, forutsatt at utnytting ikke finner sted.

Menneskehandel

Menneskehandel innebærer å forlede noen til eller utnytte andre i for eksempel prostitusjon. For at det skal være menneskehandel må utnyttelsen eller forledelsen skje ved bruk av vold eller trusler, misbruk av sårbar situasjon eller ved annen utilbørlig atferd, med mindre vedkommende er mindreårig. Menneskehandel er forbudt i Norge, jfr. straffelovens § 224. Det å legge til rette for, eller på annen måte medvirke til at forledelse eller utnyttelse kan finne sted, er like straffbart som det å faktisk stå for forledelsen eller utnyttelsen.

Konseptet menneskehandel

Når vi her vil bruke litt plass på konseptet menneskehandel er det fordi dette begrepet inneholder mange aspekter som forstås forskjellig og blir brukt på ulike måter av de forskjellige aktørene på dette området. Manglende felles forståelse for hvordan konseptet menneskehandel skal forstås og operasjonaliseres har stor betydning både for utviklingen av ny kunnskap og for det konkrete arbeidet som skal gjøres for å bekjempe slik virksomhet. Dette fordi de tiltak som iverksettes vil springe ut av den forståelsen man har av menneskehandel som fenomen.

I desember 2000 ble det internasjonale samfunnet enig om en felles definisjon av menneskehandel. Definisjonen er nedfelt i Palermoprotokollens¹ artikkel 3 og lyder som følger:

a) "handel med mennesker": rekruttering, transport, overføring, husing eller mottak av personer, ved hjelp av trusler om bruk av vold eller bruk av vold eller andre former for tvang, av bortføring, av bedrageri, av forledelse, av misbruk av myndighet eller av sårbar stilling eller av å gi eller å motta betaling eller fordeler for å oppnå samtykke fra en person som har kontroll over en annen person, med sikte på utnyttning. Utnyttning skal som et minimum omfatte utnyttning av andres prostitusjon eller andre former for seksuell utnyttning, tvangsarbeid eller tvangstjenester, slaveri eller slaverilignende praksis, trelldom eller fjerning av organer,

Palermoprotokollens definisjon er et viktig bidrag i arbeidet med å skape en internasjonal enighet om hvordan man skal forstå menneskehandel. Som vi har sett har begrepet menneskehandel tre hovedkomponenter: forflytning, utnyttelse og trusler, tvang, forledelse og misbruk av sårbar situasjon. Tyldum, Tveit og Brunovskis (2005) har gjennomgått eksisterende europeisk forskning på handel med kvinner til prostitusjon. De slår fast at hvordan de ovennevnte komponentene forstås og brukes varierer sterkt. Det er særlig begrepene utnyttelse, og da spesielt i forhold til prostitusjon, og sårbar situasjon som byr utfordringer og mange tolkningsmuligheter.

Forflytning innebærer rekruttering, transport, overføring, husing og mottak av personer som er utsatt for menneskehandel. Forflytningen behøver ikke å være grensekryssende for at menneskehandel skal ha funnet sted. Personer kan med andre ord handles med innenfor sitt eget hjemland.

Utnyttelse er som nevnt et hovedelement i forståelsen av menneskehandel. For å kunne skille mellom menneskehandel og annen migrasjonsrelatert prostitusjon må vi ha en forståelse av hva utnyttelse innebærer. I dag fokuseres det lite på utnyttelsesaspektet. I stede er hovedfokuset på forflytning og tvang. Det er altså den prosessen som har ført vedkommende inn i en situasjon preget av utnyttelse, framfor utnyttelsen i seg selv, som står sentral (Tyldum, Tveit & Brunovskis 2005). Spesielt rettes fokuset mot hvordan vedkommende endte opp i prostitusjon, ved tvang eller ved eget valg. Ofte leder dette til et skille mellom verdige og uverdige ofre, hvor de førstnevnte er de som har blitt tvunget til prostitusjon, mens sistnevnte er de kvinnene som var i prostitusjon før de ble utsatt for menneskehandel, de som viste at de skulle selge seksuelle tjenester i mottakerlandet og de som ønsker å fortsette i prostitusjon uten utnyttelse og tvang. Dette skillet mellom verdige og uverdige ofre bidrar til at fokuset flyttes fra de kriminelle handlingene utført av bakmenn, til kvinnenes moral. Kvinnene ender om med å måtte bevise sin uskyld, mens menneskehandlerne slipper unna (ibid). For å få bukt med disse utfordringene må man ha en forståelse av hva som er utnyttelse i prostitusjon. Brunovskis og Tyldum (2004) og Kelly (2001) fant at det kan være følgende forhold:

¹ Full tittel: "Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Person, especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime."

- Når kvinnene blir tvunget til prostitusjon
- Når kvinnene ikke selv kan bestemme når de vil slutte
- Når kvinnene ikke kan bestemme egne arbeidsforhold
- Når kvinnene ikke selv kan bestemme hvilke kunder de vil ta og hva slags type tjenester de skal utføre
- Når kvinnene har begrenset bevegelsesfrihet
- Når kvinnene ikke får beholde noen penger selv

Med andre ord enhver form for begrensning av kvinnenes handlefrihet, fysisk og psykisk velvære, betyr at det er snakk om menneskehandel dersom nevnte tvangsmidler er benyttet, og det helt uavhengig av hvordan kvinnene havnet i situasjonen.

Trusler, tvang, forledelse eller misbruk av sårbar situasjon må være til stede for at en situasjon kan forstås som menneskehandel. Dette innebærer at en person oppnår kontroll over en annen person ved hjelp av trusler om bruk av vold, vold eller andre former for tvang, forledelse, misbruk av myndighet eller sårbar situasjon. I dette er det særlig begrepet sårbar situasjon som byr på utfordringer. Det er ingen enighet om hvordan man skal forstå dette. I FNs egen tolkning², skal utnyttelse av sårbar situasjon forstås som en situasjon hvor vedkommende ikke har andre reelle og akseptable alternativer enn å akseptere utnyttelsen. Utfordringen her består i å avgjøre i hvilken grad vedkommende er utsatt for utnytting dersom personen selv hevder at situasjonen er akseptabel.

I hvilken grad kan man som voksen fritt bestemme sin egen livssituasjon? Hvor stor elendighet kan man egentlig samtykke til? I hvilken grad har personer i en sårbar situasjon samtykkekompetanse og mulighet til å ta autonome valg? Her finnes ingen gode svar. Det følger imidlertid av Palermoprotokollen artikkel 3 b, at "samtykke fra et offer for handel med mennesker til den tilsiktede utnyttingen nevnt i bokstav a) i denne artikkel skal være uten betydning der noen av midlene nevnt i bokstav a) er brukt". Dersom man har funnet bevis at tvangsmidler er benyttet så skal bakmennene straffeforfølges uavhengig om vedkommende har akseptert utnyttelsen.

Videre følger det av protokollens bokstav c at rekruttering, transport, overføring, husing eller mottak av et barn med sikte på utnytting skal anses som "handel med mennesker" selv om ingen av midlene nevnt i bokstav a) i denne artikkel er brukt". Dette innebærer at dersom fornærmede er under 18 år så står man overfor en menneskehandelsituasjon uavhengig av om tvangsmidler har vært benyttet.

Hvorfor menneskehandel kan finne sted

For å fullt ut forstå konseptet menneskehandel må man, i tillegg til å ha en god forståelse av definisjonen, begrepene og utfordringene forbundet med disse, ha innsikt i de forhold som gjør menneskehandel mulig og da særlig handel med kvinner. Følgende push- og pullfaktorer bidrar til at menneskehandel kan finne sted (ILO 2003).

² I Travaux préparatoires, de forklarende notatene til Palermoprotokollen.

Push-faktorer

- Diskriminering pga kjønn og etnisitet
- Feminisering av fattigdom og migrasjon
- Økende materialisme og ønsket om et bedre liv
- Høy toleranse og aksept for vold mot kvinner
- Ineffektivt lovverk og manglende håndhevelse av det som finnes
- Manglende respekt for brudd på menneskerettighetene

Pull-faktorer

- Det uformelle arbeidsmarkedet øker
- Menneskehandel er forbundet med lav risiko og høy fortjeneste
- Fravær av effektivt lovverk og manglende håndhevelse av det som finnes
- Diskriminerende sosio-kulturell praksis knyttet til kvinner og kvinners levekår
- Manglende respekt for brudd på menneskerettighetene

Verdens kvinner har fortsatt et stort ansvar i forhold til sin familie og dennes velferd. Kvinners manglende tilgang til utdanning, arbeid og produktive ressurser, samt manglende innflytelse på beslutningsprosesser, har ført til at en stor del av den kvinnelige befolkningen i verden tilhører den fattigste og mest utsatte gruppen i samfunnet. Dette gjelder spesielt kvinner fra utviklingsland og fra områder som har gjennomgått store samfunnsmessige endringer de siste tiårene. Feminiseringen av fattigdommen skyldes altså i hovedsak en ubalanse mellom kvinner og menns livsbetingelser og utviklingsmuligheter. En konsekvens av denne marginaliseringen er at et stadig økende antall kvinner søker seg vekk fra fattigdommen gjennom migrasjon. Migrasjon blir en strategi for å bedre livssituasjonen for seg selv og familien (ILO 2003). I alle deler av migrasjonsprosessen er kvinner, på grunn av sin svake posisjon i familien og samfunnet, særskilt utsatt. De mangler ofte tilgang på adekvat og korrekt informasjon om migrasjonsprosessen og det å arbeide og bo i utlandet. Informasjon som er nødvendig for at de skal kunne ta kvalifiserte og realistiske beslutninger. Kvinner benytter seg ofte av illegale migrasjonskanaler nettopp fordi de mangler informasjon, ikke har tilgang på eller anledning til å benytte seg av legale migrasjonskanaler og mangler økonomiske ressurser til å betale det det koster å migrere på legalt vis. Dette gjør kvinner spesielt sårbare for utnyttning av rekrutteringsagenter og organisert menneskehandel (ibid.).

Kvinnenes svake stilling i mange samfunn og kulturer, samt innen egne familie gjør de også sårbare for utnyttning. I visse situasjoner blir jenter og kvinner betraktet som en belastning for familien ikke minst økonomisk. Som en del av familiens overlevelsesstrategi kan de derfor bli solgt til menneskehandlere, for tvangsgifte, prostitusjon, husarbeid m.m. uten nærmere tanke på deres rettigheter eller framtidig livssituasjon.

I mottakerlandene fortsetter utnyttningen ved at kvinnelige migranter ofte havner i 3 D jobber – dirty, degrading og dangerous, som regel i den uformelle sektoren. Arbeidsmarkedet her er begrenset og jobbene består i hovedsak av kvinnedominerte yrker og arbeid tradisjonelt forbundet med kvinnerollen, og hvor mulighetene for tvang og utnyttelse er stor. Sex-industrien og prostitusjon er en del av dette. Et økende uformelt arbeidsmarked, liten respekt for arbeidstakerrettigheter og manglende organisering blant arbeidstakere bidrar til at arbeidsgivere etterspør billig arbeidskraft som lett kan utnyttes (ILO 2003).

Både avsender, transitt- og mottakerland mangler effektivt lovverk mot menneskehandel. Dersom lovverk finnes håndheves dette i beskjeden grad. Dette fører til at menneskehandel er forbundet med lav risiko og høy fortjeneste. Videre er det verdt å merke seg at manglende respekt for menneskerettighetene, og da særlig kvinners rettigheter, er både en push og en pullfaktor. Manglende fokus på kvinners rettigheter i opprinnelsesland bidrar til at kvinner av grunner som nevnt ovenfor blir sårbare i hjemlandet. Manglende fokus på kvinnes menneskerettigheter i mottakerlandet bidrar til at den bistand og beskyttelse som tilbys og de tiltak som settes i verk, ikke er tilstrekkelig til å forhindre at utnyttelsen opphører.

3 ØST-EUROPA

De politiske omveltningene som fant sted i Øst-Europa tidlig på 90-tallet innebar en grenseåpning som medførte at befolkningen ble konfrontert med store forskjeller i både levestandard og livsform. Omveltningene førte til økt flyt av varer og personer i regionen. Samtidig oppsto bytterelasjoner basert på kropp og seksualitet. Dette ble spesielt tydelig i Finnmark hvor mange russiske kvinner solgte seksuelle tjenester i små lokalsamfunn som på ingen måte var rustet til å håndtere en slik situasjon. Den åpenlyste prostitusjonen resulterte i til dels sterke reaksjoner i regionen de aller fleste tuftet på frykt og til dels moralsk panikk. Frykt for organisert kriminalitet, frykt for smitte av seksuelt overførbare sykdommer, frykt for mobbing og stigmatisering av russiske kvinner og frykt for moralsk og sosialt sammenbrudd³. En rekke tiltak både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå ble satt i verk for å imøtekomme problemet med russiske kvinner som krysset grensen i Finnmark for å selge seksuelle tjenester til norske menn⁴.

Russland, Ukraina, Hviterusland og Moldova

Kvinner fra ovennevnte land har siden de utenlandske kvinnene begynte å komme til Norge, vært representert på vår hjemlige prostitusjonsarena. Den grensekryssende prostitusjonen i Finnmark satte for alvor disse kvinnene på kartet. I dag treffer Pro Sentret et relativt beskjedent antall kvinner fra Russland, Ukraina, Hviterusland og Moldova i vårt arbeid på prostitusjonsmarkedet i Oslo.

Kvinnenes bakgrunn

Kvinnene fra dette området er som regel mellom 20 og 35 år når de forlater sine hjemland. Majoriteten av kvinnene befinner seg også i dette aldersspennet når de kommer til Norge. I hovedsak har kvinnene vokst opp i småbyer og landsbyer. De fleste bor i hjemlandet når de kommer til Norge, men noen få har opphold andre steder i Vest-Europa, særlig i Italia.

Av de kvinner som er over 25 år har majoriteten trolig hatt en stabil og god oppvekst i sovjettiden. På 1990-tallet opplevde de at alt endret seg raskt til det verre. Arbeidsledighet, familieproblemer, tap av familiemedlemmer og økonomiske forandringer ble en del av hverdagen for mange. Som voksne erfarer de at det meste er vanskelig og at de ikke er i stand til forsørge seg selv og sin familie.

³ Dag Stenvoll identifiserte fem ulike diskurser om russisk prostitusjon gjennom en analyse av rapporter og artikler i norsk media fra 1990 til 2001. Disse var fire av de fem.

⁴ For en oppsummering og gjennomgang av de tiltak som har vært gjennomført for å forebygge prostitusjonen i Tana se Britt Kramvig og Kirsten Stien: Grenseløs verdighet?

Jeg kommer fra Russland. Her hadde vi det fint under sovjettiden. Etter Sovjetunionens fall levde vi i fattigdom, hadde så vidt penger til mat, men ikke klær. Etter å ha hørt rykter om at det var mulig å tjene penger i utlandet bestemte jeg meg å reise hjemmefra. Da var jeg 22 år. Jeg har vært i flere land i Europa før jeg kom til Norge. Med pengene jeg tjener forsørger jeg mine barn, min mor, min søster og hennes barn.

Kvinnene kommer ofte fra splittede familier, og bor da med mor, eller noe sjeldnere med far. Omtrent halvparten av kvinnene har egne barn, særlig kvinner over 24-25 år. Enkelte av kvinnene er skilt selv og bor alene med sine barn. I tillegg til å forsørge egne barn består kvinnenes forsørgelsesbyrde ofte av foreldre, søsken og deres familie.

De fleste av kvinnene har fullført niårig grunnskole. Kun noen få har høyere utdanning. Majoriteten av kvinnene Pro Sentret har hatt kontakt med har på et tidspunkt vært i ordinært arbeid i hjemlandet, som oftest i typiske kvinneyrker med lav lønn. Noen av kvinnene har erfaring med prostitusjon fra hjemlandet eller fra andre land i Vest-Europa.

Veien til Vest-Europa og oppholdet der

Mange av kvinnene får ideen om å reise til Vest-Europa gjennom annonser i dagsavisene som omhandler arbeidsmuligheter i utlandet. Annonsene lover arbeid som ikke krever spesifikke kvalifikasjoner, man må kun være ung og pen. Det er Pro Sentrets erfaring at majoriteten av kvinnene fra Russland, Hviterussland, Ukraina og Moldova har vært klar over at arbeidet som formidles gjennom disse annonsene er prostitusjon, men at de ved ankomst blir lurt på vilkårene for prostitusjonen. Noen blir også lurt med hensyn til hva slags type arbeid de skal utføre. Pro Sentret har fått opplyst at i en periode var det så mange unge kvinner som reiste ut med slike byråer at selv Aeroflot advarte kvinnene om de farene som lå i å benytte seg av disse selskapene.

Gjennom et "turistbyrå" som annonserte etter personer til jobb i utlandet fikk jeg gresk visum, billetter og beskjed om å ta med meg 350 Euro til en boss som skulle møte meg ved ankomst. Det var bossen som skulle ordne med jobb og arbeidstillatelse. Vi lagde en skriftlig avtale før jeg dro. Det var noe om at de skulle få en vanlig jobb med 400-500 Euro i måneden. For dette måtte jeg betale 1000 Euro til byrået. Disse pengene lånte jeg av min familie. Jeg reiste sammen med en jente som jeg ble kjent med på "turistbyrået". Hun hadde vært der før og skulle følge meg til bossen. Ingen fortalte meg at jeg skulle jobbe som prostituert. Den jenta lurte meg. Det var hennes oppgave og bringe meg til halliken. For det ble hun selv belønnet.

Andre kvinner blir rekruttert av bekjente som allerede har vært i prostitusjon i et vesteuropeisk land og som forteller om hvor lett det er å tjene mye penger her. Kvinner som rekrutterer andre blir ofte belønnet for dette, noe som innebærer at de ikke alltid er like etterrettelige i sin informasjon til de kvinnene de selv rekrutterer. Det er derfor ikke uvanlig at kvinner som trer inn i prostitusjon på denne måten havner i en situasjon som er dårligere enn hva de har blitt forespeilet, både med hensyn til boforhold, arbeidsbetingelser, økonomiske avtaler og personlig frihet.

Alle kvinnene fra dette området som Pro Sentret har vært i kontakt med har hatt et eget ønske om å reise til Vest Europa og har grepet sjansen når enten bekjente eller annonsører har gitt dem en mulighet til å dra. Prostitusjon har ikke sjeldent vært en del av disse kvinnenes plan for reisen til Vest Europa.

I hovedsak ordner kvinnene med pass selv, men de trenger hjelp til å skaffe seg andre nødvendige dokumenter, samt informasjon om reiseruten. Avtalen kvinnene inngår med organisatorene innebærer som regel at all logistikk i forbindelse med reisen blir ordnet for dem; reiserute, billetter, nødvendige dokumenter og lignende. For dette betaler noen en liten sum på forhånd, andre betaler ingenting.

Alle kvinnene stifter gjeld til bakmennene, en gjeld som de skal nedbetale gjennom prostitusjon. Gjelden varierer avhengig av hvor kvinnene kommer fra og i hvor stor grad en har måttet ordne med papirer, billetter, reiserute og lignende. Det blir sjeldent avklart nøyaktig hvor stor denne gjelden er og kvinnene spør ikke. I stede for å oppgi et beløp som kvinnene skylder informerer bakmannen kvinnene om hvor lenge de skal jobbe for han, for å betale tilbake gjelden. Det kan være alt fra en uke til måneder. I denne perioden mottar han alt det kvinnene tjener. De får kun beholde penger til mat, klær og andre livsnødvendigheter. Kvinnene opplever gjelden som stor og mange synes det tar lang tid før de er ferdig å betale, slik at de kan begynne å tjene penger til seg selv. Pro Sentret har også møtt kvinner som har en litt annen nedbetalingsavtale med sine bakmenn, men de er i fåtall. I disse situasjonene har bakmannen informert kvinnene om hvor mye de skylder. Denne gjelden er gjerne høy. Kvinnene får beholde 1000 Euro i måneden og det overskytende går til å betale tilbake den aktuelle gjelden.

Enkelte kvinner Pro Sentret har møtt, har blitt forledet til å tro at de skal få ordinært arbeid i Vest-Europa. Det er vår erfaring at de kvinnene som ikke vet at de skal selge seksuelle tjenester ved ankomst, i tillegg har blitt grundig lurt hva gjelder kostnadene knyttet til den bistanden de har fått. De betaler overpris for billetter, reisedokumenter og lignende.

Mange av kvinnene fra Russland, Hviterusland, Ukraina og Moldova reiser med båt, bil eller fly til bestemmelsesstedet i Vest-Europa. Dette er gjerne land som Italia, Hellas, Kypros og Tyskland. Det er etter sigende lett å betale de ansatte ved disse lands ambassader og konsulater for utstedelse av nødvendige dokumenter. Spesielt mange russiske kvinner har vært på Kypros fordi dette er et av de få stedene russere kan reise til uten visum. Noen ganger reiser kvinnene alene, andre ganger er det flere sammen. Hvis kvinnen har blitt rekruttert av en bekjent følger vedkommende gjerne med. Kvinnene blir sjeldent stoppet av andre lands myndigheter på sin reise fra hjemlandet og til Vest-Europa. Alle kvinnene har pass og papirer i orden slik at grensepasseringene underveis til bestemmelsesstedet forløper uten problemer. Om kvinnene får beholde sine reisedokumenter og pass etter ankomst, er avhengig av hvilken tillit kvinnen nyter hos de som organiserer virksomheten.

Jeg reiste med buss til Vest-Europa. Når jeg kom fram ble jeg møtt av en russisk dame. Hun var gift med en spanjol. Jeg bodde hos dem. Det var mannen og en kamerat i en annen by som fikset kunder til meg. I tillegg måtte jeg ha sex med deres venner. De lovte å betale meg, men tok mesteparten av pengene selv.

Kvinnene blir alltid møtt av noen fra det nettverket som organiserer reisen underveis og/eller ved ankomst. Dette kan være albanere, italienere eller russere med opphold i det landet kvinnene har dratt til. Dette er stort sett menn, men det kan også være par. Sjeldent kun en kvinne. Personen som tar i mot kvinnene ordner med bolig. Det er ikke uvanlig at kvinnene bor sammen med den personen som møter dem og som også fungerer som deres bakmann. Prostitusjonsvirksomheten som kvinnene kommer til er godt organisert. Bakmannen organiserer alle forhold rundt kvinnenes salg av seksuelle tjenester. Han gir dem en innføring i prostitusjonen der til lands, hvor de skal gå og hva de skal ta betalt. Det er også han som sørger for at kvinnene nedbetaler sin gjeld, ved å samle inn pengene kvinnene tjener i prostitusjonen.

Gjennom det kvinnene forteller er det Pro Sentrets inntrykk at den "tradisjonelle" bakmannen som benytter seg av vold, trusler og tvang for å få kvinnene til å gjøre som han vil, begynner å bli historie. Kvinnen utsettes for lite vold. I dag brukes i mye større grad psykologisk press og emosjonelle bånd for å holde kvinnene i prostitusjonen. Kvinnene på sin side er i større grad enn tidligere villige til å ta sjansen på å forlate bakmannen, dersom de mener situasjonen er for uholdbar.

I Hellas jobber kvinnene alltid inne. I Italia jobber de både inne og ute. I disse landene jobber kvinnene på strenge vilkår og de bor under fengselsaktige forhold. De har lite kontroll over egen situasjon. Det gjelder både bevegelsesfrihet, arbeidstid, arbeidsmengde, kundetilgang, tjenester som skal utføres og lignende. I disse situasjonene er kvinnene i stor grad prisgitt de som organiserer virksomheten. Kvinnene kan heller ikke selv bestemme når de ønsker å slutte å selge seksuelle tjenester.

Kvinnenes mål er å tjene så mye penger som overhode mulig i den tiden de er i Vest-Europa for å selge seksuelle tjenester. Dette innebærer at dagene i hovedsak består av fire elementer. Kvinnene sover, spiser, shopper litt og selger seksuelle tjenester. Sjeldent blir andre aktiviteter prioritert, selv om de har bevegelsesfrihet til å gjøre andre ting.

Veien til Norge og oppholdet her

Når det gjelder kvinner fra Russland, Hviterussland, Ukraina og Moldova er det ofte bakmannen eller en venninne, som foreslår at de skal reise til Norge. Kvinnene kan også komme hit gjennom de samme byråene som organiserer reiser til andre land i Vest-Europa. Dersom kvinnene vet at det er snakk om prostitusjon dekker organisatoren alle utgiftene for kvinnene. Kvinnene på sin side stifter gjeld. Hun får enten vite hvor mye hun skylder eller hvor lenge hun skal jobbe gratis for å betale ned gjelden. Videre får kvinnen informasjon om hvilken rute hun skal følge, samt hvor og hvordan prostitusjonen foregår her til lands. Kommer kvinnene til Norge sammen med en kjæreste så er det han som organiserer reisen, bolig, telefon, samt hvor og hvordan prostitusjonen skal foregå.

Kvinnene reiser nesten alltid med buss til Norge. Det er mindre kontroll på bussen og de kan dermed lettere ta seg inn og ut av ulike europeiske land. Pro Sentret hører sjeldent om at kvinnene har problemer ved grensepasseringer på veien til Norge. Uansett hvor kvinnene kommer fra så blir de tatt i mot av noen ved ankomst til Norge.

Prostitusjonsvirksomheten er godt organisert, slik at når kvinnene kommer hit er alt klart. Kvinnene får et sted å bo, de får mobiltelefon, samt informasjon om hvor og hvordan de skal annonsere, også hvor de skal jobbe.

Jeg reiste med buss hjemmefra og til Moskva, videre derfra med buss til Hamburg. Der ble jeg møtt av en albaner som tok meg med til Oslo. I Oslo kom politiet på bussen og sjekket meg. Jeg sa jeg var turist og det gikk fint. Ved ankomst ble jeg møtt av en annen albaner som tok meg med til bossen, som også var albaner. Han tok passet mitt. Avtalen var at jeg skulle få 50 % av inntjeningen. I tillegg skulle jeg betale ned en gjeld, men jeg fikk ikke vite hvor mye det var før jeg kom fram. Bossen organiserte prostitusjonen. Hver dag kunne jeg tjene 6.000,- kroner. Etter en uke fikk han ca. 40.000,- kroner fra meg. Da sa han at gjelden var slettet. Jeg jobbet på gata 11-12 timer hver dag. Alt hva jeg tjente måtte jeg gi til bossen. Han tok det meste, selv etter at gjelden var nedbetalt.

Kvinnene er i Norge kun av en grunn, og det er å tjene penger. Dette innebærer at dagene er preget av så mye jobbing som mulig. Kvinnene selger seksuelle tjenester både fra leiligheter og på gata. Det er forventet av dem at de skal jobbe så mye som mulig. Jo mer kvinnene jobber, desto større sjanse er det for at de får med seg et brukbart beløp når de forlater Norge. Uansett hva slags avtale kvinnene har i forhold til deling av inntekten, jobber de mye i håp om at bakmannen kanskje gir de noe ekstra, sende penger hjem til hennes familie, eller kjøpe ting til henne. Uavhengig av hva slags avtale kvinnene har inngått med sine bakmenn om tilbakebetaling av gjeld og deling av framtidig inntekt, blir de ofte lurt når de kommer til Norge slik at de får mindre penger enn antatt.

Kvinnene bestemmer ikke selv over egen arbeidstid, det gjør bakmannen, men hvis de blir syke eller liknende så får de som oftest anledning til å ta fri. Kvinnene opponerer i liten grad på dette. De kommer fra en kultur hvor det å adlyde ordre er verdsatt og innprentet fra barnsben av. Dette gjør at kvinnene ofte framstår som lite selvstendige. En iboende respekt for menn og autoriteter bidrar til at de lett finner seg i denne situasjonen. Hovedbakmannen befinner seg veldig sjeldent i nærheten av kvinnene. Det er som regel en venn av bakmannen som passer på dem når de jobber. Eventuelt er det en av kvinnene selv som har fått denne oppgaven.

Om prostitusjon generelt og i Norge spesielt

Det er Pro Sentrets inntrykk at de fleste kvinnene er i prostitusjon fordi de har vurdert dette som en mulighet til å bedre en vanskelig livssituasjon, gjerne preget av store økonomiske problemer. De er godt informert om hva som er lov og hva som ikke er lov når det gjelder prostitusjon i Norge. De vet at hallikvirksomhet er forbudt, samt at dette også innbefatter annonsering, utleie av bolig og lignende. Det er bakmennene som informerer kvinnene om dette.

De fleste kvinnene har hørt om menneskehandel og vet ved nærmere forklaring hva dette innebærer. Kvinnene gir uttrykk for at de ikke opplever at de har vært utsatt for menneskehandel. Det er også Pro Sentrets erfaring at kvinnene i liten grad ville ha fortalt det dersom de hadde opplevd noe liknende. Det ville de ha funnet ydmykende. Kvinnene forteller imidlertid historier om hvordan de ved anledninger har kjempet for å komme ut av en situasjon som var preget av trusler og tvang.

Videre er det mange som forteller at de kjenner til andre kvinner som er eller har vært utsatt for menneskehandel. Norske myndigheters tilbud om bistand og beskyttelse til ofre for slik virksomhet kjenner de færreste til.

Om prostitusjonen i Norge spesielt legger kvinnene vekt på at det er bedre betalt enn mange andre steder i Vest-Europa, til tross for at prisene nå raskt går ned.

Hva kvinnene vet om Norge og det norske samfunnet

Kvinnene vet hva slags oppholdsstatus de har i Norge og er kjent med betingelsene for denne. De som har søkt asyl, vet at det er det de har gjort, men etter hva Pro Sentret erfarer har de lite kunnskap om selve asylinstituttet. Kvinnenes bakmenn bruker asylinstituttet som en strategi for å sikre kvinnen lengre opphold i landet.

Kvinnenes forhold til norske myndigheter er begrenset. Utover å møte hjelpeinstanser i prostitusjonsmiljøet, er politiet den instansen de kommer oftest i kontakt med. De blir regelmessig stoppet av politiet for dokumentkontroll. Kvinner som har opplevd å ha blitt ydmyket eller bortvist av politiet har ingen tillit til dem. Det samme gjelder naturlig nok de som oppholder seg her illegalt.

Nåtid og framtid

Kvinnene gir uttrykk for at de opplever sin egen livssituasjon, og hverdagen her til lands, grei nok. Det er tøft, men de har en klar oppfatning av at de har valgt det selv. Enkelte gir uttrykk for at prostitusjonen er en akseptabel måte å komme til raske penger. Ingen av kvinnene opplyser at de skal slutte i prostitusjon i nærmeste framtid. Mange har en plan for hva de skal oppnå gjennom prostitusjon, økonomisk sett, men de er ofte lite konkrete og uten et tydelig tidsperspektiv.

Baltikum

Baltiske kvinner har, i likhet med kvinner fra Russland, Hviterusland, Ukraina og Moldova, vært til stede i den norske prostitusjonen helt siden de utenlandske kvinnene gjorde sitt inntog på vårt hjemlige prostitusjonsmarkedet. I hele denne perioden har de tre baltiske landene, og da særlig Litauen og Estland, vært store leverandører av kvinner til både gateprostitusjonen og innendørsmarkedet.

Kvinnenes bakgrunn

Kvinnene fra Baltikum er også som regel mellom 20 og 35 år når de forlater sine hjemland og de er i den samme alderen når de kommer til Norge for første gang. Kvinnene har som regel vokst opp i storbyer eller deres omkringliggende strøk. De fleste bor i hjemlandet når de kommer til Norge. Kun noen få har opphold andre steder i Europa.

Kvinnene kommer ofte fra splittede familier, og bor da sammen med mor eller noe sjeldnere sammen med far. Omtrent halvparten av kvinnene over 25 år har egne barn og er enslige forsørgere. Det er gjerne andre familiemedlemmer som tar seg av barna i den perioden mor befinner seg i utlandet. Gjennom prostitusjonen forsørger kvinnene egne barn, foreldre og søsken med familie.

Når det gjelder utdanning så har de fleste kvinner fra Baltikum gått på grunnskole i ni år. Kun noen få har høyere utdanning. De fleste av kvinnene Pro Sentret har hatt kontakt med har jobbet i hjemlandet før de kom til Norge. Siden kvinnene i liten grad er skolert har de stort sett vært ansatt i typiske kvinneyrker med lav lønn. Noen har også solgt seksuelle tjenester i hjemlandet.

De endringene som skjedde i de baltiske landene i forbindelse med løsrivelsen fra Sovjetunionen bidro til at mange av kvinnene erfarte at en stabil oppvekst ble betraktelig forverret. Arbeidsledighet, familieproblemer, økonomiske forandringer og tap av familiemedlemmer ble en del av hverdagen for mange, med små muligheter til å forsørge seg selv og familien.

Da moren og stefaren min døde tok faren min meg til seg, men vi hadde ingen steder å bo. Russere kunne ikke ha ordentlige jobber den gangen, så faren min jobbet og bodde hos noen som en slags altmuligmann. Faren min måtte skrive under på et dokument hvor han ga fra seg foreldreansvaret og jeg ble plassert på barnehjem. Det var et veldig fint barnehjem med bare to på rommet, men det var et veldig dårlig miljø. Jeg fikk et barn da jeg var 18 år og er i dag enslig forsørger.

Veien til Vest-Europa og oppholdet der

Majoriteten av de baltiske kvinnene som Pro Sentret har vært i kontakt med er ikke bosatt i et annet vesteuropisk land, men kommer direkte fra hjemlandet og til Norge. Vi har derfor ingen kunnskap om baltiske kvinners vei til andre land i Vest-Europa og deres opphold der.

Veien til Norge og oppholdet her

Kvinnene kommer altså direkte fra Baltikum til Norge. Som oftest blir kvinnene rekruttert av en venninne som allerede har vært i prostitusjon her til lands. Det forekommer også at kvinner som jobber på bordell i hjemlandet blir anbefalt av bordelleieren å reise til Norge for å selge seksuelle tjenester.

Som EU-borgere har baltiske kvinner ingen hindringer når det gjelder å reise til andre europeiske land. De har enkel og papirløs adgang til hele Schengen-området. Baltiske kvinner trenger derfor i utgangspunktet ingen hjelp for å komme seg til Norge. Majoriteten av kvinnene ordner da også alt selv, både reisedokumenter, reiserute og billetter. Den eneste hjelpen enkelte trenger er bistand til å finne et sted og bo, samt hvor og hvordan de skal selge seksuelle tjenester. Noen ganger reiser kvinnene sammen med andre som allerede har erfaring, eller de møtes av noen i Norge som informerer dem om hvordan prostitusjonen foregår. Kvinnene bestemmer over sin egen arbeidsdag og sin egen arbeidssituasjon, i forhold til antall kunder og type tjenester. Videre har de bevegelsesfrihet. Kvinnene beveger seg fritt i miljøet og har et nettverk av kontakter som kan ordne det meste. Det er Pro Sentrets erfaring at "organisasjonen" så godt som alltid består av en person i kvinnenens hjemland og en i Norge.

Før solgte jeg seksuelle tjenester fra leilighet i Litauen. Jeg reiste til Norge for å tjene penger slik at jeg kunne kjøpe meg leilighet hjemme. Regner med at jeg vil reise fram og tilbake et års tid for å legge meg opp nok penger til dette. For å komme til Norge tok jeg kontakt med to ulike organisatorer. Den ene tilbød meg å jobbe fra leilighet, den andre på gata. Jeg valgte den siste fordi jeg fikk mest tillit til henne. Når jeg kom til Norge ble jeg tatt i mot av en annen kvinne her. Til henne betaler jeg hver dag 1.500,- kroner.

Baltiske kvinner selger seksuelle tjenester på innendørsmarkedet eller på gata. Selv om kvinnene enkelt kan reise hit på egenhånd har majoritetene av kvinnene en bakmann som organiserer prostitusjonen uavhengig av om den forgår inne eller ute. Før kvinnene forlater sine hjemland får de grundig informasjon om hvordan reisen skal gjennomføres og informasjon om hvor de skal bo; adresse, nøkler, telefon osv. Kvinnene bestemmer selv hvor lenge de skal være i Norge. For å benytte seg av bakmannens fasiliteter betaler estiske kvinner et fast beløp pr. dag. Tidligere var dette beløpet kr. 1.500,- men det har det siste året blitt redusert til kr. 1000,-. Kvinnene betaler med andre ord mye penger for lite informasjon, samt telefon og bolig. Dersom de ikke greier å betale kr. 1000,- pr dag, blir det utestående gjeld, som kvinnene må betale ved neste opphold i Norge. Litauiske kvinner i leilighet betaler ikke sjeldent 2/3 av inntekten pr. kunde til bakmannen. Kvinnene leverer pengene fra seg ved hjemkomst. Dersom kvinnene ikke betaler blir de truet med vold, eller at familien vil bli informert om hva kvinnene gjør i Norge.

Pro Sentret erfarer at stadig flere kvinner fra Baltikum løsriver seg fra sine bakmenn og begynner å jobbe for seg selv. Dette er ofte et valg som må modnes, før en beslutning tas. Etter noe tid, gjerne fra seks måneder til to år, bestemmer kvinnen seg for å reise til Norge på egen hånd uten noen form for assistanse av bakmenn. I stede benytter hun seg av egne kontakter i miljøet for å etablere seg her. Ofte er dette personer hun har blitt kjent med under tidligere opphold i landet. Det hender at disse kvinnene blir kontaktet av sine tidligere bakmenn og forsøkt presset tilbake i folden ved hjelp av trusler mot henne selv eller familiemedlemmer.

Jeg blir stadig kontaktet av en tidligere bakmann. Han vil at jeg skal ta i mot andre kvinner han sender til Norge for å jobbe. Jeg har sagt til han at jeg ikke vil gjøre noe galt, men han truer meg med at han vil lage trøbbel for familien min.

Om prostitusjon generelt og i Norge spesielt

Omtrent halvparten av kvinnene Pro Sentret kommer i kontakt med har et økonomisk mål før de reiser til Norge for å selge seksuelle tjenester. Disse kvinnene ønsker som regel å etablere seg i sine hjemland. Det finnes også en gruppe yngre jenter uten forsørgelsesbyrde som flytter til Norge for en periode og som tjener til livets opphold gjennom prostitusjon. Disse kvinnene opptrer lite strukturert og har tilsynelatende ingen økonomiske mål for prostitusjonen, eller et tidsperspektiv på hvor lenge de skal selge seksuelle tjenester.

Kvinner fra Baltikum kjenner til begrepet menneskehandel. De fleste har sett filmen om Lilja, eller i det minste hørt om hennes historie. Disse kvinnene identifiserer seg ikke med henne, hennes situasjon og skjebne. Selv opplever de at de har et forretningsmessig forhold til sin bakmann. De klager lite over denne relasjonen, som er bygget på gjensidig tillit og kjennskap til hverandre.

Nåtid og framtid

Mange av de baltiske kvinnene formidler at livet i prostitusjon er helt greit. Det innebærer ikke at de er av den oppfatning at salg av seksuelle tjenester er en optimal løsning på en presset livssituasjon, men de har avfunnet seg med det. Har de først tatt steget ut i prostitusjon er inntjeningsmulighetene såpass gode at de langt på vei oppveier for de ulempene prostitusjon medfører. Når kvinnene snakker om nåtid og framtid står da også det økonomiske aspektet sentralt. Pro Sentrets inntrykk er at relativt få kvinner fra Baltikum legger for dagen en klar økonomisk plan for sin prostitusjonsvirksomhet. Tidsaspektet er også diffust. Noen forteller at de vil tjene penger for å kunne etablere seg i hjemlandet, mens andre ønsker å etablere seg i utlandet. Felles for de begge at det er få konkrete planer, mer løse tanker om framtiden. Alle formidler imidlertid at de på et tidspunkt ser seg selv ute av prostitusjonen, de har stiftet familie og er sysselsatt i ordinært arbeid.

Jeg reiser til Norge for å selge seksuelle tjenester. Jeg er her i en uke, så reiser jeg hjem og er der i en måned. På to år har prisene i prostitusjon i Norge sunket med 70 %. Likevel tjener jeg veldig bra her i forhold til en ordinær jobb hjemme. I snitt pr. dag tjener jeg omtrent 2.000,- kroner på prostitusjon. Det er litt mer enn en månedslønn i Estland.

Albania

Albania er et av de sørøsteuropeiske landene som har vært representert på det norske prostitusjonsmarkedet helt siden de utenlandske kvinnene begynte å komme til landet på slutten av 90-tallet. De siste årene har vi sett at færre og færre albanere finner veien til vårt hjemlige prostitusjonsmarked. I 2005 hadde vi kontakt med 38 albanske kvinner, mot henholdsvis 43 i 2003 og 64 i 2004.

Kvinnenes bakgrunn

De albanske kvinnene kan deles inn i to grupper. De eldre og de yngre. De yngste er gjerne mellom 20-23 år, de eldste er et par, tre år eldre. De yngste er mellom 16-18 år når de forlater Albania, de eldste tilsvarende to, tre år eldre. Kvinner fra Albania er relativt unge når de kommer til Norge. Majoriteten kommer fra de sørlige delene av Albania. De har vokst opp på landsbygda og på små tettsteder og byer. Kvinnene er sjeldent bosatt i et annet europeisk land når de kommer til Norge, men som regel har de vært innom et eller flere land i Vest-Europa, som regel Hellas eller Italia, før de kommer til Norge.

Kvinnenes familiebakgrunn er noe forskjellig, men de fleste har enten vokst opp i en kjernefamilie eller en kjernefamilie utvidet med besteforeldre. De albanske kvinnene som tilhører den yngste gruppen har sjeldent egne barn. De eldre kvinnene har av og til egne barn, sjeldnere har de en ektefelle. Som regel er kvinnene altså enslige forsørgere. I tillegg til å forsørge egne barn forsørger de også ofte sine foreldre, samt yter økonomisk hjelp til søsken. Det er ofte mange personer som nyter godt av kvinnenes inntjening i prostitusjon.

Utdanning er gratis i Albania, men den enkelte må dekke utgifter til livsopphold, bolig og skolemateriell selv. Det finnes ingen støtteordninger for studenter. Det er ikke mange av de albanske kvinnene vi møter som har høyere utdanning. De aller fleste har gått åtte år på grunnskole og noen har etter det fullført videregående skole med fire år.

De færreste av de albanske kvinnene Pro Sentret har møtt har hatt lønnet arbeid i hjemlandet før de endte opp i prostitusjon, kanskje med unntak av jobbing på foreldrenes gård. Dette skyldes i hovedsak kvinnenes unge alder. De forlater ofte Albania før de blir å regne som en del av arbeidsstokken.

Mange av de albanske kvinnene kommer fra magre kår. De fleste har opplevd å ha problemer i familien. Familien er gjerne i økonomiske vanskeligheter pga arbeidsledighet, dødsfall eller sykdom hos et eller flere av familiemedlemmene. Selv om det er vanlig å bruke fysisk avstraffelse i oppdragelsesøyemed i Albania har kvinnene vi møter ofte vært utsatt for vold og misbruk utover dette.

Jeg var gift med en mann i Albania som drakk og mishandlet meg. Mine foreldre kunne ikke akseptere at jeg skilte meg fra han og ville ikke ha noe mer med meg å gjøre. Jeg kjente meg ikke trygg i Albania, min eksmann truet meg og var ute etter meg. Jeg bestemte meg derfor for å reise til utlandet. Først reiste jeg med gummibåt til Italia og bodde der. Så bestemte jeg meg for å reise til Norge for å søke asyl. Jeg flyttet fra asylmottaket da jeg skjønnte at jeg ville bli sendt tilbake til Albania dersom jeg fikk avslag. Når jeg ikke bor der er det lettere å reise til et annet land på egen hånd hvis jeg får et negativt svar. Det var andre på asylmottaket som informerte meg om muligheten til å jobbe på strøket.

Veien til Vest-Europa og oppholdet der

De eldre og de yngre kvinnene rekrutteres til å reise til Vest-Europa på ulike måter og organiseringen av reisen varierer mellom de to gruppene. Måten de kommer til et vesteuropeisk land på har betydning for hennes opphold der.

De eldre kvinnene

De eldste kvinnene rekrutteres ofte gjennom bekjente som på en eller annen måte har erfaring eller kjennskap til prostitusjon i Vest-Europa. Gjennom dem får kvinnene informasjon om prostitusjonen og hvordan hun skal gå fram for å komme seg til et vesteuropeisk land. På bakgrunn av denne informasjonen velger kvinnene prostitusjon som en løsning på en ofte vanskelig livssituasjon. De formidler derfor til oss at de selger seksuelle tjenester frivillig. For å migrere må albanske kvinner imidlertid ha hjelp, da dette ikke kan foregå på legalt vis. Kvinnene tar selv kontakt, eller settes i kontakt, med personer som kan organisere veien ut av Albania og inn i Vest-Europa. Dette er gjerne menneskesmuglere. De tar seg av all logostikk forbundet med det å forlate Albania og reise til et vesteuropeisk land. Kvinnene må selvfølgelig betale for disse tjenestene. Utgiftene til dette formålet ligger gjerne på et sted mellom 2000-5000 Euro. Tjenestene består i å ordne nødvendige papirer for å forlate Albania og innreise til Italia eller Hellas. For å betale for disse tjenestene må kvinnene låne penger. Dersom kvinnene selv hadde hatt et slikt beløp, ville de mest sannsynlig ikke ha vært i en livssituasjon hvor prostitusjon velges som en løsning. Kvinnene låner penger av enten venner og bekjente, lånehaier eller av nettverket som de bruker. Det varierer hvordan gjelden skal betales tilbake. Noen sparer opp og betaler i avdrag, andre betaler mer løpende. Dersom det ikke blir betalt innen en fastsatt frist vil gjelden øke. Kvinnene er innforstått med dette og fristen de har fått oppleves som realistisk. Pro Sentret har fått inntrykk av at det er lite problemer eller frustrasjon knyttet til gjelden. Kvinnene vet hva de har gått til og er kjent med tilbakebetalingsbetingelsene. De er også innforstått med at dersom gjelden ikke blir tilbakebetalt som avtalt vil de bli sanksjonert. Sanksjonene er kjent.

Selv om kvinnene tilsynelatende har et avklart forhold til sin egen gjeldssituasjon og de inngåtte betingelser, kan de likevel slite med å tjene nok penger. Det er p.t. ikke så mye penger i prostitusjon i Norge. Kvinnene låner derfor gjerne penger fra andre igjen for å betale den første gjelden og stifter på den måten ny gjeld, kanskje med enda tøffere tilbakebetalingsbetingelser. På denne måten kan kvinnene havne i en ond gjelds- og prostitusjonssirkel, som det kan være vanskelig å komme ut av.

Før kvinnene forlater hjemstedet får de informasjon om hvordan reisen skal foregå og hva som skjer når de kommer fram. Selve reisen foretar de alene. Når de kommer fram til bestemmelsesstedet blir de som regel tatt i mot av noen. De som tar i mot dem er enten familie og venner, eller noen som disse har satt henne i kontakt med. Dette er ofte albanske bakmenn. De som møter henne ordner med arbeidssted, bolig, telefon etc. Det kan være en person som ordner med alt, eller flere ulike personer som ordner med forskjellige ting. Om det er bekjente eller andre som bistår kvinnene er avhengig av deres kontaktnettverk på bestemmelsesstedet. De kan få hjelp og tips fra bekjente, eller noen som hun har blitt satt i kontakt med hva gjelder organisering av prostitusjonen og eventuelt beskyttelse. Utover dette ordner hun det meste selv og får beholde pengene sine selv. Hun må imidlertid betale gjeld og eventuelt for informasjon til de personene som har bistått henne med dette. Utover dette har kvinnene sjeldent en fast hallik på det stedet hvor prostitusjonene utføres. Kvinnene selger i hovedsak seksuelle tjenester på gata. Dersom de jobber innendørs, må de betale deler av det opptjente beløp til eieren av baren. Kvinnen bestemmer i stor grad over sin egen arbeidsdag og sin egen arbeidssituasjon. Videre står hun fritt til å velge hvilke kunder hun ønsker å betjene, samt hvilke tjenester hun vil utføre. Kvinnene kan slutte i prostitusjon når hun selv ønsker. Hennes gjeldsbyrde vil imidlertid legge føringer på når det eventuelt kan skje.

De yngre kvinnene

Jeg giftet meg når jeg var 17 år gammel. Min mann tok meg med til Hellas og fortalte meg at jeg skulle prostituere meg der. I to år solgte jeg seksuelle tjenester til faste kunder, før jeg skilte meg fra han. Jeg har hørt at han har giftet seg med og solgt andre jenter også.

De yngste kvinnenes reise fra Albania til et land i Vest-Europa skjer på helt andre premisser. Som regel reiser de til Hellas eller Italia sammen med kjæresten sin, i den tro at de skal etablere seg der og arbeide for å skape en bedre framtid sammen. Tradisjonelt inngår ikke albanske kvinner langvarige relasjoner med menn før de gifter seg. Spesielt gjelder dette for kvinner fra rurale strøk, uten utdanning utover grunnskole. Et ekteskap inngås ved at en mann tar kontakt med familien, presenterer seg og det han har å tilby sin kommende kone og hennes familie. Sammen med jenta tar familien stilling til om de skal takke ja til mannens tilbud. Dersom kvinnens familie ikke fungerer optimalt tar kvinnene dette valget alene. Menn som har til hensikt å skaffe seg en kvinne som skal selge seksuelle tjenester for dem utnytter denne tradisjonen. De oppsøker unge sårbare jenter og kan over lang tid pleie kontakten med dem, gjerne i 6 til 12 måneder. Kvinnen vil etter hvert oppleve mannen som sin kjæreste og hun har ingen betenkeligheter med å reise sammen med han til Hellas eller Italia. De fleste albanere har venner og/eller familie i disse landene så det er ikke noe rart eller mistenkelig forbundet med å reise dit. På dette tidspunktet har kvinnen ingen anelse om kjærestens skjulte agenda. Det er han som order alt det praktiske rundt selve reisen, så som reisedokumenter, visum, billetter og lignende.

Trolig benytter han seg av de samme kanalene som andre som ønsker å reise ut på egen hånd og han må betale for disse tjenestene. På denne måten invester mannen pengene sine i kvinnen.

Kvinnen reiser til Vest-Europa med sin kjæreste i den tro at de skal etablere seg der. Hun vet ikke at det er prostitusjon som venter henne. De har derfor ikke inngått noen avtale med han hva gjelder utreise, arbeid eller lignende før de forlater Albania. Det er kjæresten som har ordnet med alt nødvendig på bestemmelsesstedet, slik at de enkelt kan slå seg ned ved ankomst. Til å begynne med er alt tilsynelatende bra. Etter hvert begynner det å gå dårligere, de er uten arbeid og den økonomiske situasjonen blir vanskelig. På dette tidspunktet begynner kjæresten å legge press på kvinnen om at hun må bidra. Ikke sjeldent er det også vold og trusler involvert. Langsamt bryter han kvinnen ned, samtidig som han har gjort henne helt avhengig av seg. Han utnytter de tradisjonelle kjønnsrollene, hvor mannen dominerer kvinnen, for å holde henne i sitt grep. Dette forsterkes av at hun ikke har andre enn han å vende seg til. Gjennom manipulasjon og emosjonelt press overbeviser han kvinnen om at prostitusjon er veien å gå og at det raskt vil løse alle deres problemer. Når kvinnen først har tatt steget ut i prostitusjon er hun helt prisgitt mannen og det er ingen vei tilbake. Dersom kvinnen motsetter seg etter at prostitusjonen er et faktum, vil volden tilta. Samtidig er det vanlig at han truer med å røpe at hun prostituerer seg for hennes familie. Dette sammen med emosjonelt press og løfter om en bedre framtid holder kvinnen i prostitusjon. De rådende omstendigheter til tross, kvinnene holder fast ved at de har et kjæresteforhold og at de faktisk skal skape seg et liv sammen. Kvinnene tror at de selger seksuelle tjenester, rent midlertidig, for å oppnå nettopp dette.

Kvinnene selger for det meste seksuelle tjenester på gata. I stor grad er det kjæresten som bestemmer over hennes arbeidsdag, arbeidssituasjon, valg av kunder og hun kan ikke slutte når hun selv vil. De får ta et avbrekk ved sykdom eller dersom det oppstår andre ting som gjør det vanskelig å selge seksuelle tjenester. Kjæresten manipulerer henne imidlertid så raskt som mulig ut i prostitusjonen igjen.

De unge kvinnene har kjæresten sin som hallik selv om de ikke opplever han som det. Som regel er de ett kjærestepar. Albanske kvinner ville ikke ha akseptert at han hadde flere kjærester. Det forekommer derimot at kjæresten er hallik for andre kvinner av andre nasjonaliteter, men da er han bare det, hallik. Alt kvinnen tjener går til kjæresten. Som mann er det han som administrerer økonomien. For kvinnen er ikke dette noe uvanlig. Hun betaler til fellesskapet med de pengene hun har tjent. Kjæresten kan være sjenerøs med å kjøpe ting til henne, samt sende penger hjem til hennes familie. På den måten føler kvinnen at mannen ser henne og hennes behov, noe som styrker kvinnens forhold til mannen.

De albanske jentene jeg kjenner er i Europa sammen med sine kjæresten og ektefeller. De har ikke vært klar over at de skulle prostituere seg, men har senere blitt manipulert til å gjøre det. Alle pengene de tjener går til en felles økonomi med mannen. Jentenes sikkerhet for at mannen ikke forlater dem når han har spart opp penger gjennom deres prostitusjon, er at begge familiene har et forhold til hverandre som svigerfamilier og at en slik handling vil få konsekvenser.

Reisen fra Albania til Hellas eller Italia er kort, da de er naboland. Hvordan reisen foregår, er avhengig av om vedkommende har papirer eller ikke. De som er helt uten papirer smugles gjerne over til Italia med båt. De som kan skaffe til veie papirer krysser grensene på vanlig måte med bil. Det er ikke uvanlig at grensevakter bestikkes både i Albania, Italia og Hellas. De fleste kvinner som forlater Albania i dag reiser frivillig. Det blir med andre ord flere som tar et valg og som ikke opplever å være i en tvangssituasjon i noen faser av prosessen. Dette innebærer ikke at de synes prostitusjon er greit. For disse kvinnene, som for mange i prostitusjon, er salg av seksuelle tjenester en løsning på en vanskelig situasjon. Et valg ofte tatt i mangel på andre gode alternativer.

Veien til Norge og oppholdet her

Kvinnene har vært alt fra tre måneder til to år i Vest-Europa før de kommer til Norge. Som regel har de vært i flere land, så som Italia, Hellas, Tyskland og Nederland. Rekrutteringen til Norge er omtrent identisk med den rekrutteringen som foregår når kvinnene forlater Albania for første gang.

De eldre kvinnene

Kvinnene hører fra en bekjent, eller fra prostitusjonsmiljøet de allerede befinner seg i, at det er gode penger å tjene på salg av seksuelle tjenester i Norge, og de bestemmer seg for å dra hit. Da det å reise innen Schengen-området er helt uproblematisk når du først har fått adgang, er det sjeldent at det lages spesielle avtaler rundt selve reisen til Norge mellom kvinnene og en tredjeperson. Enkelte kvinner betaler en person for å bli tatt i mot av noen som kan gi dem den informasjonen de trenger for å kunne starte i prostitusjon her til lands. Dersom de har lånt penger til dette formål, må det naturlig nok betales tilbake. Kvinnene har ofte klare avtaler i forhold til dette. Kvinnene organiserer reisen selv gjennom et ordinært reisebyrå og de reiser som regel alene eller sammen med en venninne. De eldste kvinnene oppgir å jobbe for seg selv. De bor gjerne på hotell, sjeldnere i leilighet eller hos venninner. Kvinnene pendler noen ganger Norge - Albania, men aller helst Norge – Hellas eller Italia. Kvinnene betaler ned gjeld og forsørger seg selv og eventuelt familie. De eldste er i en situasjon hvor de selv kan bestemme over sin egen tid, men de jobber likevel hardt.

Min venninne hadde en kusine som hadde jobbet i Norge og tjent masse penger. Jeg bestemte meg da for å reise hit. Jeg tok fly fra Hellas til Norge. Fra hotellet tok jeg en taxi til sentralbanestasjonen fordi jeg hadde blitt fortalt at prostitusjonsstrøket var rett ved, bare litt lenger oppe i gaten. Jeg så meg rundt og fikk øye på jenter i miniskjørt og fant strøket på den måten. Jeg begynte og jobbe og ble kjent med andre jenter på strøket. De fortalte meg hvor jeg skulle hente kondomer, hvor jeg kunne leie rom på strøket og hvor Pro Sentret lå.

De yngre kvinnene

De yngste kvinnene reiser til Norge sammen med kjæresten sin, men av samme grunn som de eldste kvinnene, nemlig at det skal være gode penger å tjene på salg av seksuelle tjenester. Kjæresten organiserer hele reisen og oppholdet i Norge. Han benytter seg ofte av kontakter han har i landet til dette. Vel framme kan han overlate kvinnen til en kamerat som tar seg av henne og organiserer hennes prostitusjon i Norge. Selv reiser han tilbake til det landet de først hadde opphold, som regel Italia eller Hellas.

Kvinnene har fortsatt ingen avtaler, men gjør det de blir fortalt av kjæresten. De selger seksuelle tjenester og betaler til han. Selv om kvinnens kjæreste ikke er i Norge opplever kvinnen forholdet til ham som sterkt. Hun føler en forpliktelse overfor ham og vil fortsette i prostitusjonen selv om han ikke er til stede. De er med andre ord ikke i en situasjon hvor de kan slutte når de vil. Kjæresten på sin side holder henne i prostitusjonen i Norge med de samme virkemidlene, manipulasjon, emosjonelt press og trusler, som han har gjort hele veien.

Reisen til Norge er enkel og kort både for de eldre og de yngre kvinnene. Den skjer på vanlig måte med bil eller fly. I Norge selger kvinnene i hovedsak seksuelle tjenester på gata. Noen få selger på innemarkedet. Både for de eldste og de yngste er formålet med oppholdet i Norge å tjene penger. Så de jobber så mye de kan. Når det gjelder bevegelsesfrihet og eventuelle begrensninger i denne, er situasjonen i Norge som i andre land i Europa. Friheten til å gjøre andre ting begrenses i hovedsak av behovet for å tjene penger, gjerne mye penger, på relativt kort tid.

Om prostitusjon generelt og i Norge spesielt

For de eldre ble prostitusjon et alternativ fordi de ønsket å løse et økonomisk problem med de raske pengene de antok var i prostitusjon. Ofte blir de introdusert til prostitusjonen via venner eller bekjente. Kvinnene har ikke nødvendigvis et klart tidsperspektiv for når de skal slutte å selge seksuelle tjenester. De har en klar oppfatning av at prostitusjonen skal være midlertidig. Som regel har de et økonomisk mål; spare penger til bolig, bil eller skape seg en arbeidsplass ved å starte for seg selv. Tanken er at prostitusjonen skal opphøre når målet er nådd. Overskuddet fra prostitusjon gjør det mulig å skape seg et bedre liv enn det de kom fra.

Majoriteten av kvinnene kommer til Norge som turister, men ikke sjeldent søker de også asyl for å forlenge oppholdet i Norge. Det er ikke Pro Sentrets inntrykk at de har noe særlig forståelse av asylinstituttet, og hva det innebærer å søke asyl. Kvinnene ser kun gevinsten av at de får legalt opphold i en lengre periode. Når det gjelder prostitusjon i Norge har kvinnene fått med seg at det er lov å selge seksuelle tjenester på gaten. De vet også at hallikvirksomhet ikke er lov. Noen kjøper informasjon om Norge og forholdene her før de reiser hit, mange tilegner seg nødvendig informasjon og kunnskap om Norge fra miljøet.

Også de kvinnene som har blitt manipulert ut i prostitusjonen av sine kjæresten vet at det er lov å selge sex på gata i Oslo og at hallikvirksomhet er forbudt. Selv om de betrakter kjærestene sine som nettopp det, kjæresten, så er de inneforstått med at det de bedriver er hallikvirksomhet. Derfor er de også forsiktige med å fortelle om sitt forhold til han.

Når det gjelder menneskehandel så har både de eldste og de yngste i stor grad hørt om Lilja og sett programmer om menneskehandel på TV. De identifiserer seg ikke med dette. Kvinnene opplever ikke at de er eller har vært i en situasjon som er identisk med eller likner på Liljas. Selv når de blir informert om hva menneskehandel er og de ulike formene det kan ha, samt om norske myndigheters tilbud til kvinner utsatt for slik virksomhet, så er de av den oppfatning at de ikke har blitt utsatt for dette.

Når det gjelder særtrekk ved prostitusjonen i Norge nevner flere at mange av kundene her til lands er beruset. Videre oppleves nordmenn som kjølige og kalde, men snille og siviliserte. Tidligere var det gode penger å tjene. Det har endret seg litt den siste tiden. Større konkurranse har ført til mindre fortjeneste. Ellers er det mange av kvinnene som reagerer på at det er, slik de opplever det, veldig mange rusmisbrukere i Norge.

Hva kvinnene vet om Norge og det norske samfunnet

Kvinnene er kjent med hva slags grunnlag de oppholder seg i Norge på. De yngste er her enten som turister eller har blitt fortalt at de skal søke asyl. Det samme gjelder de eldste. På bakgrunn av dette har de også kunnskap om hvor lenge de kan bli i landet.

Nåtid og framtid

Mange av de albanske kvinnene oppfatter sin livssituasjon som dårlig. Det har som oftest sammenheng med at deres livsbetingelser er så mangelfulle at de i liten grad gir dem mulighet til å forsørge seg selv gjennom ordinært arbeid. En svært presset økonomisk situasjon gjør at prostitusjon framstår som eneste alternativ for mange, til tross for at det er et dårlig alternativ.

De kvinnene som kommer til Vest-Europa på egen hånd har som regel et klart økonomisk mål for sin prostitusjonsvirksomhet. De ser seg selv ute av prostitusjonen innen overskuelig framtid. Som oftest handler det om at de pengene de legger seg opp skal sikre dem og eventuell familie en bedre framtid. Kvinnenes framtidsperspektiver består av utdanning, jobb og familie.

Når de yngre kvinnene forteller om sine tanker for framtiden formidler de ofte det de trodde skulle bli situasjonen når de forlot Albania til fordel for en tilværelse i Europa. Et liv sammen med kjæresten, hvor ordinært arbeid og barn står sentralt. Selv om det er kjærestene som manipulerer disse kvinnene ut i prostitusjon har majoriteten av kvinnene fortsatt et ønske om og tro på at de skal skape seg et bedre liv sammen. Når prostitusjonen skal opphøre og det lykkelige familielivet ta til, er nødvendigvis uklart for disse kvinnene.

Romania

Kvinner fra Romania er et relativt nytt innslag på det norske prostitusjonsmarkedet. Dette til tross, er de en av de gruppene som øker mest. De rumenske kvinnene er, sammen med kvinnene fra Bulgaria, den gruppen Pro Sentret har minst kontakt med. Vi har derfor ikke inngående kjenneskap til disse kvinnene og deres livssituasjon, verken her til lands eller i hjemlandet.

Kvinnenes bakgrunn

De rumenske kvinnene er definitivt de yngste vi har i prostitusjon i Norge. De er mellom 18-23 år. Den unge alderen til tross er det mange av kvinnene som har prostitusjonserfaring før de kommer til Norge. Mange har åpenbart startet å selge seksuelle tjenester mens de var mindreårige.

Kvinnene kommer både fra små steder og storbyer i Romania. De er etniske rumenere. Pro Sentret har ikke møtt noen kvinner med romabakgrunn fra Romania. Vår erfaring er at de fleste har Romania som bosted, men at mange har vært i andre vesteuropeiske land før Norge. Det kan virke som om en del av disse kvinnene lever en slags pendlertilværelse til og fra vesteuropeiske land med Romania som utgangspunkt.

Kvinnene er unge, de har sjelden utdanning utover grunnskole. Deres unge alder når de kommer til Norge innebærer også at få har erfaring med ordinært arbeid i Romania. Sin unge alder til tross, er det flere av kvinnene som har egne barn. Utover dette kjenner vi lite til kvinnes familiebakgrunn. De forsørger familiemedlemmer gjennom prostitusjon, men familien er som regel ikke kjent med at kvinnene selger seksuelle tjenester.

Veien til Vest Europa og oppholdet der

Vi kjenner i liten grad til kvinnes vei, opphold og livsbetingelser i andre land i Europa.

Veien til Norge og oppholdet her

Kvinnene blir åpenbart organisert til Norge, men vi vet lite om hvordan de blir rekruttert. Det vi vet er at de kommer sjeldent alene til landet, som oftest kommer de flere i følge. Kvinnene oppgir selv at de kommer til Norge for å bo sammen med andre rumenske kvinner som allerede er i landet. De kjenner tydeligvis hverandre fra før, noen er også i slekt. Kvinnene kommer som en gruppe og de opptrer som en gruppe på strøket og i kontakten med oss. Kun et par noe eldre kvinner faller utenfor og hører tydeligvis ikke sammen med de andre.

Det faktum at kvinnene bor i leiligheter og eneboliger, har norske telefoner når de kommer hit og noen sågar egen bil, er sterke indikatorer på at virksomheten er organisert og at kvinnes ankomst til landet er godt planlagt. Det er imidlertid ikke Pro Sentrets inntrykk at de som organiserer virksomheten følger kvinnene på veien hit.

Kvinnene kommer i hovedsak med fly fra Romania. De trenger ikke visum for å komme til Norge, så reisen er enkel og krever ikke mye organisering. Den er heller ikke særlig kostnadskrevende. Det er vårt inntrykk at kvinnene i hovedsak kommer direkte fra Romania til Norge. Mange har prostitusjonserfaring fra andre land i Europa før de kommer hit, så som Tyskland, Italia og Hellas. De fleste understreker samtidig at de ikke har prostitusjonserfaring fra hjemlandet.

De rumenske kvinnene gir inntrykk av at de opptrer selvstendig, men deres prostitusjonsvirksomhet virker godt organisert. De jobber mye og står lenge ute. De har kontakt med personer i bil på strøket som åpenbart ikke er kunder. Likeså har de hyppig telefonisk kontakt med noen, mens de står på strøket. Vi har også observert at de leverer fra seg penger til en eller flere personer på strøket. Alt dette indikerer at noen står bak og organiserer kvinnes prostitusjon.

De rumenske kvinnene står alltid flere sammen og det virker som om det er en av kvinne i gruppa som har ansvaret for alle sammen. Majoriteten av kvinnene har dårlig engelskkunnskaper så det er nødvendig at noen, til en viss grad, organiserer prostitusjonen på gata. Likeledes plukker kvinnene fort opp hvem vi er. Vi antar at kvinnene også før ankomst har blitt informert om Pro Sentret og vår virksomhet.

Kvinnene har en seksuelt utprøvende atferd, spesielt overfor menn. De har en veldig direkte tone og en måte å oppføre seg på som gir inntrykk av at de selv har full kontroll på situasjonen. Kvinnene er likevel imøtekommende. De kommer til Pro Sentret og tar i mot våre tjenester, men det er vanskelig å komme inn på disse kvinnene. De beholder kontrollen ved å ikke slippe oss for nære.

Pro sentret har så langt i liten grad lykkes i å komme i en posisjon overfor disse kvinnene hvor vi har kunnet snakke noe særlig om organisering av prostitusjonen og hallikvirksomhet. Overfor oss har kvinnene verken bekreftet eller avkreftet at organisering foregår.

Pro Sentret er kjent med at de rumenske kvinnene ofte har kjærester som har blitt med til Norge. Til oss forteller de veldig lite om disse relasjonene. Vi vet derfor ikke om disse mennene kun er kvinnenes kjærester eller om de, som de albanske kvinnenes kjærester, også står for organiseringen av prostitusjonsvirksomheten.

De rumenske kvinnene selger seksuelle tjenester på gata, de kommer tidlig og står lenge. Kvinnene tar, slik vi forstår det, ikke kunder med hjem. Pro Sentret kjenner heller ikke til om det er noen som annonserer og jobber på innemarkedet. Det er vårt inntrykk at kvinnene til å begynne med er instruert til å jobbe på bestemte tidspunkt og det virker som om de har begrenset mulighet til å påvirke dette selv. Etter hvert ser det ut som om arbeidstiden blir mindre rigid. Når det gjelder hvilke kunder de vil ta og hva slags tjenester de skal utføre er det vår oppfatning at kvinnene i stor grad kan bestemme dette selv.

Jeg dro til Italia for å jobbe som hushjelp hos en familie. Der tjente jeg ikke særlig mye, men klarte meg på den lønna jeg fikk. I Italia traff jeg en mann som sa han kunne skaffe meg en jobb i Norge. Jeg takket ja til dette og mannen hjalp meg hit. Her ble jeg tvunget til å prostituere meg og jeg måtte gi alt jeg tjente til den mannen. Han truet med å drepe meg eller familien min dersom jeg ikke gjorde som han sa. Jeg fortalte alt til en kunde og han rådet meg til å gå til politiet. Det har jeg gjort og vil nå bare reise tilbake til Romania.

Om prostitusjonen generelt og i Norge spesielt

Pro Sentret vet lite om hvorfor prostitusjon ble et alternativ for disse kvinnene. Vi vet rett og slett for lite om dem. De forteller lite om seg selv og sin bakgrunn. Kvinnene har god kjennskap til prostitusjon når de kommer til Norge, og de har et bredt erfaringsgrunnlag, noe som tyder på at de startet tidlig i prostitusjon. Det er vårt inntrykk at kvinnene vet at de skal selge seksuelle tjenester her. Kvinnene har kunnskap om hva som er lov og ikke lov i Norge hva gjelder prostitusjon. De er kjent med at det er lov å selge seksuelle tjenester her til lands og at arbeidstillatelse ikke er nødvendig for å være i prostitusjon. Videre er kvinnene godt kjent med at alder er viktig og at de må være over 18 år for å kunne prostituere seg.

Pro Sentret erfarer, som sagt, at kvinnene er tilbakeholdne med å snakke om organisering, men de vet at hallikvirksomhet er forbudt. Når det gjelder menneskehandel har kvinnene ikke noe særlig forhold til dette. De identifiserer seg på ingen måte som et offer for slik virksomhet.

Når det gjelder prostitusjon i Norge klager kvinnene over at det er lite å gjøre. Det er for få kunder og for stor konkurranse, noe som fører til liten inntjening.

Hva kvinnene vet om Norge og det norske samfunnet

De rumenske kvinnene er en tett gruppe som holder sammen. Det virker som om de har lite kontakt med og kunnskap om samfunnet ellers. Kvinnene vet at Norge er et demokrati og de gir uttrykk for at de synes det er veldig trygt her.

Videre vet de at politiet i Norge ikke er korrupt. De har tillit til det norske politiet og oppfatter dem som en instans de kan ringe til dersom det er nødvendig. De er også kjent med sin egen oppholdsstatus i Norge og betingelsene for denne.

Nåtid og framtid

Kvinnene framstår som "stolte" kvinner som står for det de gjør og som ikke ønsker noen fordømmelse eller medlidenhet. De selger seksuelle tjenester frivillig. Selv om kvinnene framstår som blide og tilfredse, virker de på ingen måte fornøyd med situasjonen de befinner seg i. En skal derfor være forsiktige med å tolke deres framtoning dit hen at kvinnene er likegyldige og uberørt av sin livssituasjon og det å selge seksuelle tjenester.

De er glad for den hjelpen Pro Sentret tilbyr, spesielt vårt tilbud om helsehjelp, men de setter også stor pris på muligheten til å få snakke om hvordan dagen har vært, opplevelser de har hatt, forhold rundt prostitusjon og lignende. Det er vår oppfatning at kvinnene finner det viktig å snakke om disse tingene.

Det virker som om kvinnene i stor grad forbruker det de tjener. De snakker lite om planer for framtiden og hva de skal gjøre med de pengene de tjener på prostitusjon, annet enn på forbruksgoder. Dette kan kanskje ha noe med alder å gjøre, kvinnene er unge, og mange legger for dagen en rekke ønsker og behov av mer materielle karakter. Noen kvinner gir uttrykk for at de ønsker å utdanne seg for pengene de legger seg opp på å selge seksuelle tjenester.

Til tross for mangel på konkrete planer så tenker mange seg ut av prostitusjonen. De ønsker seg en stabil økonomisk situasjon, og ser for seg at de har ansvar for barn. I dag er det ikke sjeldent far som har den daglige omsorgen for eventuelle barn.

Bulgaria

I likhet med kvinnene fra Romania, har Pro Sentret begrenset kontakt med de bulgarske kvinnene, til tross for at de nå utgjør den tredje største gruppa av utenlandske kvinner i prostitusjon i Oslo. Pro Sentret har begrenset kunnskap om disse kvinnenes livssituasjon før og etter prostitusjonen ble et faktum. Bulgarske kvinner kan deles opp i to ulike grupper; kvinner fra romafolket og etnisk bulgarere.

Roma

Disse kvinnene er fra 25 år og oppover og kommer fra dårlige oppvekstvilkår preget av fattigdom, ingen skolegang, kriminalitet og vold. Mange er alenemødre, har opplevd sykdom og tap, og har alvorlige familieproblemer. Prostitusjon blir for disse kvinnene en løsningsstrategi på en vanskelig livssituasjon. Noen av kvinnene har prostitusjonserfaring fra Bulgaria, andre ikke. Noe reiser frivillig, andre blir forledet og manipulert, og atter andre blir solgt av sine familier. De blir alle introdusert til prostitusjon av en tredjeperson. Disse kvinnene er godt organisert til Norge og alle vet at det er prostitusjon som venter dem her.

De fleste kommer direkte fra Bulgaria til Norge enten med fly eller bil. Enkelte har erfaring fra prostitusjon i andre europeiske land, som for eksempel Tyskland. Når de kommer til Norge blir de tatt i mot av noen her som bistår dem med det praktiske rundt det å oppholde seg i Norge, samt hjelper dem med å komme i gang i prostitusjonen.

Alle kvinnene jobber på gaten og vår erfaring tilsier at de betaler omtrent 50 % av det de tjener til halliken. Det må de gjøre så lenge de er i prostitusjon. Som regel jobber kvinnene i tre måneder før hun reiser tilbake til Bulgaria. Ikke sjeldent kommer de tilbake til Norge flere ganger. Det er Pro Sentrets inntrykk at kvinnene, til tross for at oppholdet og prostitusjonen er godt organisert, er frie til å slutte når de vil.

Før jobbet jeg på gata for en albansk hallik. Han var ikke noe grei og tok 50 % av det jeg tjente. Alle de bulgarske jentene på strøket har hallik, enten fra Albania eller Bulgaria.

Etniske bulgarere

Disse kvinne kommer til Norge uten noen form for organisering. Det kan hende at enkelte kvinner kjøper seg informasjon om hvor og hvordan prostitusjonen organiseres her til lands. Så lenge bulgarske kvinner ikke trenger visum til Norge, kan de enkelt ordne med reise og opphold på egenhånd.

Som oftest blir kvinnen introdusert til prostitusjon av bekjente, gjerne noen som har egen prostitusjonserfaring eller kjenner noen som har det. Det er Pro Sentrets inntrykk at kvinnene har noe skolegang, de fleste har i hvert fall fullført videregående skole. Kvinnene gir uttrykk for at det i hovedsak er mangel på økonomiske muligheter og forsørgerbyrde, kombinert med et ønske om ikke bare å leve, men å leve godt, som gjør prostitusjon til et alternativ for å oppnå dette.

En venninne av meg jobbet som prostituert i Tyskland. Da hun kom tilbake så jeg at hun hadde mye penger. Jeg innså at jeg med min lønn alltid ville slite med å betale nødvendige utgifter. Etter å ha tenkt på det lenge, bestemte jeg meg for å gjøre det samme som min venninne. Det var min ide og reise hit. Jeg søkte på prostitusjon i Norge på nettet og fant ut at det var mulig å jobbe her. Jeg bestilte reise og hotell og tok fly fra Sofia til Oslo. Jeg jobber for meg selv og beholder alt jeg tjener. Målet er å spare så mye som mulig slik at jeg kan åpne et hotell i Bulgaria.

Felles for begge gruppene

Kvinnene er kjent med hva slags oppholdsstatus de har i Norge og de betingelser som er knyttet til denne. Kvinnene blir stoppet av politiet her i Norge. I all hovedsak er dette dokumentkontroll, men politiet spør kvinnene også om hensikten med oppholdet i Norge, samt spørsmål knyttet til prostitusjonen, så som hvorfor de selger seksuelle tjenester og spørsmål knyttet til organisering og hallikvirksomhet. Kvinnene har nok mer tillit til det norske politiet enn tilsvarende myndighet i hjemlandet, som de forteller at de ikke har noe tillit til.

Kvinnene uttrykker misnøye over egen livssituasjon. Ingen er glade for den situasjonen de befinner seg i. Til oss klager de på kulda i Norge og stresset forbundet med at de ikke tjener så mye penger som forventet. Dette er et stort problem for mange. Kvinnene må være på strøket i mange timer og likevel blir inntjeningen liten. Pro Sentret hører fra kvinnene stor frustrasjon over dette og at målet de har satt seg for når de skal slutte i prostitusjon må skyves lengre fram i tid.

Kvinnene tenker mye på familien i hjemlandet. Det er slitsomt for dem å leve et dobbeltliv. Familien vet ikke at kvinnene selger seksuelle tjenester i utlandet. Prostitusjon er veldig tabubelagt og heftet med mye skyld og skam. Samtidig er familien vant til å få penger fra kvinnene, noe kvinnene bruker for å rettfærdiggjøre prostitusjonen for seg selv. Det blir et slags avhengighetsforhold mellom kvinnene og familien. Dobbeltlivet er likevel en stor psykisk påkjenning.

Kvinnene er opptatt av egen helse og oppsøker gjerne vårt helsetilbud. Mange er også opptatt av kroppen sin, og bruker mye tid og penger på å forbedre denne, ikke sjeldent ved plastisk kirurgi. Kvinnene ser på en flott kropp som et konkurransefortinn og selger derfor seksuelle tjenester for å ha råd til å utføre plastiske inngrep. De fleste har likevel klare tanker om framtiden. For de aller fleste er ideen at de skal "ofre seg" for en periode for deretter å kunne leve et godt liv.

Kvinnene er av den oppfatning at det er kun dem og dem alene som kan finne løsninger på eventuelle problemer som oppstår i livet. De har ikke noe forhold til at offentlige myndigheter eller andre hjelpetiltak kan bidra til endring. Det er kun henne selv som kan skape endringer og forbedre sin egen livssituasjon.

4 NIGERIA

Den mest markante endringen i prostitusjonsmiljøet de siste to årene er uten tvil de nigerianske kvinnenes inntog i den norske gateprostitusjonen. I 2003 møtte Pro Sentret kun en liten håndfull kvinner fra Nigeria. I 2004 var dette tallet steget til 124. Tilstrømningen av nigerianske kvinner har fortsatt i 2005. Siste år har Pro Sentret hatt kontakt med 393 kvinner fra Nigeria.

Kvinnenes bakgrunn

Yngste kvinne vi har møtt er 18 år, eldste er 53. Gjennomsnittsalderen er 29,1 år. De nigerianske kvinnene som kommer til Norge er med andre ord ikke spesielt unge. De fleste av kvinnene har forlatt Nigeria lenge før de kommer hit og var derfor betraktelig yngre når de forlot hjemlandet sitt for første gang. Enkelte av kvinnene har nok vært mindreårige når la ut på sin ferd mot Vest-Europa. I all hovedsak kommer de nigerianske kvinnene fra Edo provinsen og da særlig Benin City og er etnisk edo. Pro Sentret har også hatt kontakt med kvinner som kommer fra Delta State og kvinner som er etnisk joruba og ibo.

Pro Sentret har møtt noen få kvinner som opplyser å ha kommet direkte fra Nigeria til Norge, men majoriteten av kvinnene vi møter har opphold i et annet land i Vest Europa, særlig Italia og Spania. Andre kommer fra land som Østerrike, Nederland, Tyskland og Hellas. Majoriteten av de nigerianske kvinnene oppholder seg i Vest Europa som såkalt tredjelandsborger.

Min far har fire koner og 22 barn. Jeg er nesten i midten. Oppveksten var preget av fattigdom, dårlig mat og dårlige klær. Familien måtte jobbe på en gård for å få mat. I dag forsørger jeg mine besteforeldre, mine foreldre og noen av mine søsken.

De aller fleste kvinnene fra Nigeria kommer fra storfamilier. Far har gjerne flere koner og kvinnene svært mange søsken. I tillegg har de et nært forhold til øvrig familie, slik som tanter, onkler og søskenbarn. Noen av kvinnene har ektefelle eller kjæreste og eventuelt egne barn i Nigeria eller i Europa som de forsørger. Andre har voksne barn i Nigeria som de yter økonomisk bistand til og atter andre bidrar økonomisk til sine søsken og deres barn, samt søskenbarn. Noen av kvinnene vi har møtt har av ulike grunner ikke nær familie i Nigeria. Ikke sjeldent har de blitt foreldreløse i relativt ung alder. De er vokst opp hos andre mer fjerne slektinger eller i fosterfamilier. Disse kvinnene har sjelden forsørgerbyrde i hjemlandet.

Blant de nigerianske kvinnene finnes det personer som er analfabeter, men majoriteten har gått på skole. De fleste har gjennomført grunnskole, 12 år barne- og ungdomsskole. Noen få har påbegynt universitetsutdannelse. Det varierer i hvilken grad de nigerianske kvinnene har hatt arbeid i hjemlandet.

De som har jobbet før de forlot Nigeria har i hovedsak vært sysselsatt i typiske lavtlønnsyrker. Enkelte oppgir at de har jobbet på fabrikk, på gård eller som frisør. Ellers er det ikke uvanlig at de har hjulpet familien ved å selge frukt og grønnsaker, eller andre ting, på gata eller på markeder.

Mange av de nigerianske kvinnene vi møter har legalt opphold i Italia og Spania. De har vært i Vest-Europa i alt fra seks måneder til mange år. Her har de aller fleste kvinnene hatt ordinært arbeid av kortere eller lengre varighet. Kvinnene forteller at de i hovedsak er ansatt på korte kontrakter og i typiske lavtlønnsyrker. De jobber på fabrikk, i pleie- og omsorgssektoren, som hushjelp og som rengjøringshjelp. Kvinnene har en marginal tilknytning til arbeidsmarkedet og er sårbare for endringer. Mange har da også opplevd å miste jobben. Arbeidsledighet setter kvinnene ofte i en vanskelig økonomisk situasjon, da de færreste har mulighet til å benytte seg av økonomiske støtteordninger i forbindelse med arbeidsledighet.

Jeg har bodd i Italia i seks år. Kom dit første gang på turistvisum, men reiste ikke hjem igjen. Siden jeg oppholdt meg der ulovlig kunne jeg ikke jobbe. Jeg solgte derfor sex på gata. Oppholds- og arbeidstillatelse fikk jeg på et tidspunkt da alle som oppholdt seg ulovlig i Italia fikk det. Jeg begynte da å jobbe på en fabrikk. Fabrikken ble dessverre lagt ned og jeg mistet jobben. Av andre nigerianske kvinner fikk jeg høre at det var lett å tjene penger i Norge. Derfor dro jeg hit.

Kvinnene forteller sjelden om sin oppvekst i Nigeria. Selv ved direkte spørsmål er de tilbakeholdne med å gi fra seg informasjon. Vi har derfor lite kunnskap på dette området. De kvinnene som formidler seg forteller om en oppvekst som de opplever som OK, selv om fattigdom satte sitt preg på hverdagen og ofte kunne gjøre den vanskelig. Ikke sjelden har de allerede tidlig måtte bidra for å sikre familien det nødvendige underhold. I mindre grad hører vi om kvinner som har vært utsatt for vold og overgrep.

Veien til Vest-Europa og oppholdet der

De nigerianske kvinnene forteller ulike historier om hvordan Europa ble et alternativ for dem. Enkelte har selv unnfanget ideen om å reise til Vest-Europa, men det tilhører sjeldenhetene. De aller fleste blir på ulike måter rekruttert til å reise til Vest-Europa av noen andre. I hovedsak er det personer kvinnene kjenner som introduserer dem for denne ideen. Det kan være familie, venner eller naboer. Det hender også at kvinner blir rekruttert av andre kvinner som har vært i Vest-Europa og tjent gode penger. Disse returnerer til Nigeria nettopp for å rekruttere nye kvinner som blir sendt til Vest-Europa gjennom det samme nettverket som hun benyttet. Kvinnene blir belønnet for dette arbeidet.

Det finnes også personer som aktivt oppsøker kvinner for å rekruttere disse til å reise til Vest-Europa. Typisk oppsøker de unge kvinner som har reist fra landsbygda og inn til storbyene for å finne arbeid. Videre finnes det "arbeidsformidlere og turoperatører" i Benin City som har spesialisert seg på rekruttere unge kvinner til å reise til Vest-Europa. Her møter kvinnene opp til en samtale, nærmest som et ordinært arbeidsintervju. De som organiserer virksomheten vurderer, på bakgrunn av intervjuet kvinnens utseende, kropp og framtoning, hvorvidt hun har potensial til å tjene penger. Dersom hun passerer nåløyet vil disse organisere hennes reise til Vest-Europa.

Uansett hvordan kvinnene har blitt rekruttert har de det til felles at de selv har hatt et genuint ønske om å forlate hjemlandet til fordel for det de har ment ville være bedre økonomiske muligheter i Vest Europa. Ingen av kvinnene Pro Sentret har møtt har blitt fraktet dit mot sin egen vilje. Felles for kvinnene er også at alle har en eller annen form for forsørgerbyrde. Reisen til Vest-Europa er motivert av et behov for å sikre familien økonomisk. På bakgrunn av dette takker de ja til tilbudet om å hjelp til å komme seg til et vesteuropeisk land.

For de aller fleste nigerianere er det så godt som umulig å migrere til Vest-Europa på legalt vis. Kvinnene trenger hjelp av andre for å kunne foreta denne reisen. Det er her markedet for "gode hjelpere" oppstår. De som organiserer reisen ordner med nødvendig reisedokumenter, så som pass og visum, bestemmer reiseruten og ordner med plass på og betaling for nødvendige transportmidler. Kvinnene har sjeldent midler til selv å kunne dekke utgiftene i forbindelse med dette. I tillegg skal de som organiserer det hele ha betalt for bryet.

Det er Pro Sentrets inntrykk at kvinnene er innforstått med at de vil opparbeide seg gjeld for den praktiske bistanden de mottar. Hvor stor denne gjelden vil bli er sjelden uttalt før kvinnene forlater hjemlandet. Først når de kommer fram til bestemmelsesstedet får de vite hvor mye de skylder bakmennene. Det samme kan gjelde hva slags represalier de kan forvente dersom de ikke betaler tilbake det de skylder. I følge det Pro Sentret får opplyst er prisen kvinnene må betale for å bli organisert til Vest-Europa et sted mellom 20-30.000,- Euro eller US dollar.

På TV har jeg sett vakre bilder fra Europa. En venninne fortalte meg om en mann som hjelper folk til Europa. Han spurte om jeg hadde pass og siden jeg ikke hadde det ordnet han et til meg. Mine foreldre var i mot at jeg skulle reise, spesielt min far. Han viste hvor de fleste nigerianske jenter ender i Europa. Når reisen var klar fortalte jeg derfor mine foreldre at jeg skulle dra sammen med kjæresten min, for det fikk jeg lov til. Fra Lagos tok jeg fly til London og søkte asyl i England. Så fort jeg fikk mulighet ringte jeg til sponsoren min, slik jeg hadde fått beskjed om i Nigeria. Han sa det ikke var England som var det landet jeg skulle til, men Italia. Jeg fikk faktisk opphold og leilighet i England den gangen. Når jeg tenker på at jeg hadde sjansen til å bli boende der blir jeg lei meg. Men, jeg måtte følge hans instruksjoner for det var en del avtalen. Dessuten sa han at dersom jeg ikke gjorde det ville noe dårlig skje med familien min.

Kvinnene er vage i sin beskrivelse av ferden fra Nigeria til Vest-Europa. I liten grad deler de detaljert med oss hvor og hvordan reisen foregikk. Dette skyldes nok dels at de ikke ønsker å fortelle om dette og dels at de faktisk ikke vet hvor de har vært. Reiserutene vi har fått beskrevet er naturlig nok forskjellig. Mange opplyser at reisen i hovedsak foregår over land og sjø. De transporteres fra Vest-Afrika og nordover med bil eller lastebil. Det hender også at kvinner forteller at de har gått, og da særlig gjennom ørken. Fra Nord-Afrika går turen over til Spania med båt. Noen reiser over land til et annet afrikansk land og flyr derfra til Vest-Europa. Atter andre flyr direkte fra Nigeria til bestemmelsesstedet, i hovedsak er det Spania eller Italia. Vi hører også om kvinner som har kommet seg til Spania, søker asyl der og reiser så videre derfra til Italia med tog.

Også når det gjelder organisering av reisen er kvinnene tilbakeholdne med å gi oss informasjon. Det vi vet er at reisen til Vest-Europa organiseres på ulike måter. Noen kvinner reiser alene eller sammen med andre kvinner i samme ærend, hele veien fra hjemstedet til bestemmelsesstedet. Andre blir fulgt på hele eller deler av reisen. Dersom de kun blir fulgt på deler av reisen er det ikke uvanlig at kvinnene blir fulgt fram til siste transportetappe, dvs. den etappen som skal bringe dem til Vest Europa. Det kan være både kvinner og menn som utfører denne jobben, men det er ikke nødvendigvis samme person som følger kvinnene hele veien. Oppgaven til de som følger kvinnene er å påse at de kommer fram til bestemmelsesstedet. Det handler ikke i hovedsak om å forhindre at kvinnene stikker av, da de jo som tidligere nevnt ønsker å reise til Vest Europa. Følgerens oppgave er mer å ordne logistikken rundt reisen. I den grad kvinnene og deres reisefølge blir stoppet av andre lands myndigheter på reisen, hører vi sjelden om at dette har bydd på problemer da de som regel har sine papirer i orden. I hovedsak er det den personen som følger kvinnene underveis som har deres papirer. De fleste får på et tidspunkt papirene sine selv, men vi har også vært i kontakt med kvinner som aldri har sett sitt eget pass.

Pro Sentret har begrenset kunnskap om eventuelle avtaler og betingelser som kvinnene inngår før avreise til Vest-Europa, da det er få som forteller detaljert om dette. Den informasjonen vi har fått tyder på at avtalene som lages mellom kvinnene og de som hjelper dem med reisen omhandler hvor de skal, hvem de skal reise sammen med, hva de skal gjøre på bestemmelsesstedet, både prostitusjon og annet arbeid, og hvor lenge de skal være i Vest-Europa. Videre blir det avtalt hva slags type bistand kvinnen skal få fra de som organiserer reisen og kvinnene må avgi et løfte om at de ikke skal fortelle noen om hva slags hjelp de har fått og av hvem. Noen kvinner forteller at de har deltatt i "juju". De som organiserer reisen binder på denne måten kvinnene til avtalen ved å gjennomføre ulike ritualer. Ofte handler dette om at organisatoren tar negler, kjønnsår og hodehår av kvinnene og oppbevarer det i en liten pakke som senere kan brukes mot kvinnen. Vi har også vært i kontakt med kvinner som har vært delaktige i voodoo ritualer. Slik det har blitt fortalt oss er disse av en betraktelig mer dramatisk karakter og innebærer ofte slakting av dyr. Det er ulikt hvor sterk tro kvinnene har på disse ritualene. For enkelte av kvinnene har disse ritualene så stor kraft at de i liten grad er i stand til å fortelle om sin egen situasjon. For andre er de så godt som uten betydning. Pro Sentret erfarer at jo lengre kvinnene har oppholdt seg i Europa, jo mindre tro har de på disse ritualene. I denne sammenheng er det viktig å nevne at vi også har møtt nigerianske kvinner som tydelig tar avstand fra alle historiene om juju og hva det skal gjøre med de kvinnene det gjelder. De hevder langt på vei at dette er historier som nigerianske kvinner forteller når de er i en trengt situasjon, dvs. når de møter representanter fra ulike organisasjoner og instanser eller politiet. Dette for å komme i en posisjon hvor det er mulig for dem å få oppholdstillatelse. Særlig gjelder dette nigerianske kvinner i Italia.

Som nevnt får kvinnene vite hvor stor gjeld de har til organisatorene først når de kommer til Vest-Europa. Beløpet skal betales tilbake i sin helhet, og først når gjelden er nedbetalt kan kvinnen tjene penger til seg selv og sin familie. Tilbakebetalingen skjer på ulike måter avhengig av hvordan prostitusjonen er organisert og hvor stor tillit kvinnen nyter hos dem hun jobber for. De kvinnene som nyter størst tillit betaler en gang i mellom, de som har minst tillit betaler hver dag. Selv får kvinnene som regel kun beholde penger til livsnødvendigheter.

Kvinnene betaler som oftest til en person som er bosatt på samme sted som henne i Vest-Europa, men det kan også hende at den personen som tar i mot pengene befinner seg i Nigeria. Da sender kvinnen penger regelmessig til vedkommende. Dersom kvinnene ikke betaler, eller ikke betaler nok, trues de av bakmennene. Truslene består som regel i at noe vil skje familien hennes, gjerne en lillesøster, eller at noe vil skje med landsbyen hun kommer fra.

Ikke sjeldent opplever kvinnene at de som organiserer reisen bryter sin del av avtalen. Dette kan skje på ulike punkter. Noen blir lurt i forhold til hva slags type sysselsetting som venter dem i Vest-Europa. Enkelte har blitt lovet oppholds- og arbeidstillatelse og ordinært arbeid, men har blitt satt i prostitusjon. De fleste har vært innforstått med at de skulle selge seksuelle tjenester når de kommer fram. Andre måter avtalen brytes på er at organisatorene krever mer penger fra kvinnene enn de har blitt forespeilet, at lengden på oppholdet dermed blir lenger enn de hadde regnet med, at boligforholdene ikke er som forventet eller at de krever å få ha sex med kvinnene. Når kvinnene først er i Vest-Europa har de små muligheter til å verge seg mot denne type avtalebrudd.

Hjemme i Nigeria jobbet jeg på et marked. En kvinne fortalte meg at hun kunne hjelpe meg til Tyskland, hvor jeg kunne få jobb. Vi avtalte at jeg skulle kjøpe en bil til henne og gi henne 500.000,- NAIRA etter at jeg hadde begynt å tjene penger. Dette var betaling for at hun skulle hjelpe meg til Tyskland. Vi skrev en avtale om dette og kvinnen klipte negler, kjønnehår og hodehår fra meg som hun skulle bruke til "juju" dersom jeg ikke holdt min del av avtalen. Jeg kom til Europa med båt og kvinnen var med meg på hele reisen. I stede for å komme til Tyskland, kom jeg til Italia og fikk beskjed om å tjene penger på prostitusjon. Kvinnene fortalte også at hun ville ha 50.000,- euro i tillegg til det vi allerede hadde avtalt. Jeg viste ikke hva jeg skulle gjøre og gjorde derfor som hun sa. Jeg solgte sex på gata. Kvinnen kom hver dag og tok alle pengene jeg tjente. Hun truet med å slå meg dersom hun ikke fikk pengene.

Som nevnt er det i hovedsak Italia eller Spania som er målet for de nigerianske kvinnenes reise til Vest Europa. Når de forlater hjemlandet har kvinnene fått lite informasjon om hva som kommer til å skje når de kommer fram. Ved ankomst er det alltid noen som møter dem og som er ansvarlig for at kvinnene blir "ivaretatt". Dette kan være både kvinner og menn. Disse viser kvinnene hvor de skal bo, noe som ofte er sammen med andre kvinner i samme situasjon og med lik avtale som dem. Videre hvor de skal arbeide, hvordan prostitusjonen foregår, hvor mye de skal ta betalt og ellers det kvinnene trenger å vite for å kunne selge seksuelle tjenester. På dette tidspunktet blir kvinnene også informert om hvor mye gjeld de har og hvordan den skal betales tilbake. Det hender at kvinnene også i denne forbindelse må ta del i juju-ritualer. Noen ganger er det ikke de som organiserer reisen som viser kvinnen til rette, men andre kvinner som har vært i prostitusjonen en stund. Noen kvinner blir fratatt pass/reisedokumenter ved ankomst og får dem først tilbake når de har nedbetalt sin gjeld. Andre får beholde dem.

I Italia jobber kvinnene stort sett på landeveien. Men vi er også kjent med at kvinner i tillegg til å selge seksuelle tjenester ute har måttet betjene kunder fra den leiligheten de bor i. Ofte var dette "finere hvite" kunder, som også fikk lov til å kjøpe tjenester uten kondom. Graden av frihet til å bestemme over egen arbeidssituasjon både hva gjelder tid, antall kunder og type tjenester varierer ofte med graden av tillit.

Nyankomne kvinner passes bedre på enn kvinner som har vært i gamet en stund. De har liten mulighet til å gjøre ting på egen hånd. De blir fulgt til det området hvor de skal selge seksuelle tjenester og hentet igjen. Kvinnene kan heller ikke gå ut alene for å handle og lignende. Etter hvert som tilliten øker får kvinnen større frihet, selv om det alltid er noen i miljøet som passer på dem. Det kan for eksempel være andre kvinner som også er i prostitusjon.

Det er ikke de som organiserer prostitusjonen som eksplisitt bestemmer hvor mye kvinnene skal jobbe, hvor mange kunder de skal ta og hva slags type tjenester de skal utføre, men det er kvinnes konstante behov for penger, mange penger, som legger føringer på dette området. Kvinnene står ikke fritt til å slutte å selge seksuelle tjenester når de måtte ønske. Først når kvinnene har nedbetalt sin gjeld, kan de i prinsippet slutte i prostitusjon. Litt avhengig av gjeldens størrelse, kan dette ta flere år.

Kvinnene har en hallik/bakmann/madam i hele den perioden det tar henne å nedbetale sin gjeld. Når hun har gjort dette, er hun fri og kan selge seksuelle tjenester til egen vinning dersom hun ønsker det. Det er både kvinner og menn som organiserer de nigerianske kvinnenes prostitusjon i Vest-Europa. Noen ganger er det flere personer i samme nettverk, men vårt inntrykk er at de fleste nigerianske kvinnene forholder seg til en og samme person i hele den tiden det tar henne å nedbetale gjelden. Om de som organiserer virksomheten har flere kvinner å passe på er litt avhengig av hvor stort nettverket er. Noen har flere kvinner, andre kanskje bare en eller to. Majoriteten av de nigerianske kvinnene Pro Sentret har møtt bor og jobber sammen med andre nigerianske kvinner i Italia eller Spania.

Oppgavene til de som organiserer prostitusjonen i Italia og Spania er nettopp det, organisering. De lærer nye kvinner "the trick of the trade", passer på dem slik at de gjør det de skal og tar imot pengene. Når det gjelder betaling så betaler noen kvinner nesten alt de tjener til de som organiserer virksomheten, andre får beholde mer av pengene. De må selv dekke utgifter til livsnødvendigheter. Dette betalingsregime varer helt til kvinnen har nedbetalt sin gjeld. Kvinnene har derfor et stort behov for å tjene så mye penger som mulig. På den måten kan de nedbetale sin gjeld raskt og starte med tjene penger til seg selv og sin egen familie. Dagene består derfor i hovedsak av fire ting; sove, spise, shoppe og salg av seksuelle tjenester.

Vi var flere kvinner som bodde i madammens leilighet, som vi ikke fikk lov til å forlate. Madammen fortalte oss at dersom vi gikk ut av leiligheten kunne politiet oppdage oss og sende oss tilbake til Nigeria, og da kunne vi ikke betale tilbake gjelden. Vi fikk heller ikke ringe våre familier for da ville de bare mase om penger. Selv beholdt jeg ingenting av det jeg tjente. En måned kunne jeg for eksempel tjene 1.500,- Euro. Av de betalte jeg husleie med 300 Euro, varme, gass og vann med 100 Euro, mat for 80 euro, ja jeg måtte til og med betale for å svare på telefonsamtaler til meg med 50 Euro. Resten av det jeg tjente gikk til å betale gjelden. Det tok 1 år og 4 måneder å betale gjelden. Jeg var heldig, noen jeg kjenner har brukt to år.

Det er en kjensgjerning at mange av de nigerianske kvinnene som Pro Sentret møter har fått legalt opphold i Italia og Spania. Et opphold som gir dem rett til å ta ordinært arbeid. Mange kvinner forteller da også når de kommer til Norge at de ikke selger seksuelle tjenester i det landet de oppholder seg, men har, eller har hatt, ordinært arbeid. Kvinnene forteller lite om hvordan de har fått opphold i disse landene. Vi vet at både Italia og Spania med jevne mellomrom gir amnesti og oppholdstillatelse til illegale immigranter. Enkelte av kvinnene har fått opphold på denne måten. Det er heller ikke utenkelig at noen har fått legalt opphold gjennom ekteskap, og ved hjelp av § 18 i den italienske utlendingsloven. Vi har ikke fått dette bekreftet fra noen av de kvinnene vi har hatt kontakt med.

Noen kvinner forteller at de har fått hjelp av Caritas til å komme seg ut av prostitusjonen. De forteller videre at de har bodd på beskyttede oppholdssteder, at de har vært i et program og at de etter hvert har fått arbeidstillatelse og ordinært arbeid. Det arbeidet kvinnene får er ofte i lavtlønte yrker, så som på fabrikk, i pleie- og omsorgssektoren eller som hushjelp og lignende. I tillegg er kontraktene av svært kortvarig karakter, helt ned i tre måneder. Mange av de nigerianske kvinnene har endt opp i prostitusjon igjen etter å ha mistet jobben.

Veien til Norge og oppholdet her

Når det gjelder veien til Norge er kvinnenes fortellinger også ulike og spenner over et bredt spekter hva gjelder graden av forledelse, trusler og tvang. De nigerianske kvinnene kommer sjeldent direkte fra Nigeria til Norge. I de sakene hvor det er tilfelle er det ofte snakk om grovere former for menneskehandel.

For å hjelpe familien min bestemte jeg meg for å reise til Vest-Europa. Da var jeg 22 år. Jeg brukte sparepengene mine for å reise til Benin City sammen med en venninne. Her traff vi noen som ordnet med videre transport for oss. Vi dro først med buss til Lagos, derfra reiste vi videre med bil og til slutt gikk vi gjennom ørkenen. Da kom vi fram til et slags oppsamlingssted med mange, mange mennesker. Hit kom en mann som sa han kunne ta meg til Europa og skaffe meg jobb der. Siden jeg ikke hadde penger skulle jeg betale tilbake etter at jeg hadde begynt å jobbe. Mannen gjorde juju på meg ved å ta hår og negler og sa at vi nå hadde en avtale. Reisen videre gikk med båt og bil. Til slutt kom vi til Norge. Mannen tok meg med til et hus. Jeg visste ikke at jeg skulle selge sex før mannen hadde ordnet med kunder. De ringte til han og så kom de til dette huset. Hver kveld skjedde dette. Jeg fikk ikke beholde noe av det kundene betalte. Mannen sa at jeg ikke kunne slutte når jeg hadde betalt det jeg skyldte han, men jeg vet ikke hvor mye det var.

De kvinnene som har opphold i Vest-Europa blir som regel rekruttert av kvinner som allerede har vært her i prostitusjon, eller av andre som de har tilknytning til. Noen oppgir også at de har blitt sendt til Norge, eller fulgt til Norge, av sine madammer i Italia. Vårt inntrykk er at majoriteten av kvinnene er innforstått med at de rekrutteres til prostitusjon. Vi har også møtt kvinner som har blitt forespeilet annet type arbeid i Norge.

Mange av kvinnene flyr til Norge, andre kjører buss og noen oppgir å ha kommet med båt. Det siste er trolig en av fergene mellom Danmark og Norge. Kvinner med opphold i Italia, reiser ikke sjeldent med tog til Frankrike, og med buss derfra til Norge.

Buss er ofte foretrukket framfor andre transportmidler fordi de kontrolleres sjeldnere ved grensepassering. Kvinnene forteller ikke om spesielle hendelser på reisen. Denne forløper som regel helt problemfritt.

Pro Sentret har ofte hørt variasjoner over følgende tema når det gjelder organisering av reisen til Norge. Den personen som rekrutterer kvinnen forteller at hun ikke kan reise til Norge alene fordi hun ikke kan veien, hun kjenner ikke reglene for inn- og utreise og har heller ikke kjennskap til hvor hun skal jobbe eller hvordan hun skal skaffe seg et sted å bo. Kvinnen, det er i hovedsak kvinner, som rekrutterer har selv vært i Norge og tilbyr sin kunnskap om det å reise til, bo og arbeide i Norge, mot betaling. Ofte tilbyr hun seg også å følge kvinnen til Norge og vise henne til rette her. Kvinnene bestiller og betaler billetter og eventuelt nødvendige papirer selv. Få kvinner forteller at de har blitt stoppet av annet lands myndighet på reisen fra Spania eller Italia til Norge.

Jeg hadde en venninne som fortalte om de gode pengene i Norge. For 2.000,- Euro skulle hun ordne reisen hit for meg.

Som nevnt kjøper de nigerianske kvinnene informasjon om Norge, veien hit og hvordan ting fungerer her, samt retten til å bli vist til rette i Oslo. For dette betales det mellom 1000 og 2000 Euro. Enkelte av kvinnene bruker av sine sparepenger for å dekke denne utgiften, andre låner penger i Italia enten av venner og bekjente eller i banken, og atter andre låner pengene av den samme personen som de kjøper informasjonen fra. Kun de kvinnene som låner penger av de som organiserer reisen vil stå i gjeld til disse når de kommer til Norge.

Når kvinnen er i Norge, blitt plassert der hun skal bo, vist strøket og fått en innføring i hvordan prostitusjonen virker i Norge, drar kvinnen som har fulgt henne hit tilbake til Italia. Kvinnen oppholder seg her på egen hånd. Virksomheten er i all hovedsak organisert fra Italia. Kvinnene som organiserer og følger andre kvinner har gjerne kontakt med nigerianske fastboende og får hjelp av disse til å organisere bolig for de kvinnene som kommer til Norge. De fastboende tar gjerne mye betalt av kvinnene og truer med politiet dersom de ikke gjør opp for seg.

Jeg leide leilighet av en nigeriansk kvinne som bodde i Oslo. Når jeg ville reise tilbake til Italia etter kort tid nektet hun meg dette og sa jeg måtte være her i minst seks måneder. Dersom jeg ikke gjorde som hun sa skulle hun kontakte politiet, som ville sette meg i fengsel. Jeg trodde på det hun sa og ble redd. I tillegg til å betale vanlig husleie krevde hun penger for bruk av seng, TV og andre lignende ting.

Bortsett fra de med gjeldsbyrde, jobber kvinnene stort sett for seg selv. De har derfor ingen begrensninger i bevegelsesfrihet, arbeidstid, type kunder, tjenester og lignende. Med full råderett over sin egen livssituasjon kan kvinnene selv bestemme over arbeidsdagen. Inntjeningen her er imidlertid mye mindre enn de har blitt forespeilet. I tillegg har de store utgifter til bolig, mat og andre livsnødvendigheter. Mange føler derfor at de har tapt penger på å komme til Norge. Kvinnene gir derfor ofte uttrykk for at de er skuffet over oppholdet i Norge, at det ikke er gode penger å tjene. De føler seg regelrett lurt. Lurt fordi de har fått feilaktig informasjon om inntjeningsmulighetene her.

Mange kvinner angret på at de kom til Norge, men synes det er vanskelig å vende tomhendt hjem. De lurer ikke sjeldent på om det er andre steder de kan dra for om mulig å tjene bedre enn her.

Selv om målet med å reise til Norge er å tjene mest mulig penger, er det flere av de nigerianske kvinnene som forteller at de ikke jobber hver dag. I følge kvinnene går dagene med til å sove, spise, shoppe litt og salg av seksuelle tjenester. Noen fletter hår hjemme på dagtid for å skaffe seg en ekstra inntekt. Noen ser etter andre arbeidsmuligheter, men kvinnene har, som tredjelandsborgere, ingen rett til arbeidstillatelse i Norge.

Om prostitusjonen generelt og i Norge spesielt

For de aller fleste kvinnene er prostitusjon en løsningsstrategi for en vanskelig livssituasjon, som oftest en vanskelig økonomisk situasjon. De som er klar over at de skal selge seksuelle tjenester når de kommer til Norge, kjenner som oftest noen fra før som er eller har vært i prostitusjon her. Noen har blitt lurt til Norge med løfte om annet type arbeid, og ender opp i prostitusjon når de kommer hit.

De ansatte på Pro Sentret har litt ulikt inntrykk av i hvilken grad kvinnene er kjent med de regler som gjelder for prostitusjon og menneskehandel i Norge. Enkelte er av den oppfatning at kvinnene har fått informasjon om hva som er lov og ikke lov i Norge når det gjelder prostitusjon før de forlater Italia. Andre synes kvinnene virker uinformert om reglene rundt prostitusjon i Norge, at de ikke virker særlig interessert i det, men at de nok har en formening om at prostitusjon er lov også for dem. De tilegner seg også kunnskap om prostitusjon og hallikvirksomhet fra andre i prostitusjonsmiljøet.

Det er Pro Sentrets inntrykk at kvinnene i liten grad kjenner til fenomenet menneskehandel. De har ikke noe begrep om dette og stiller seg ofte uforstående til problematikken. Når vi snakker om menneskehandel med kvinnene fra Nigeria er det få som identifiserer seg som ofre for slik virksomhet og de relaterer ikke denne problematikken til sin egen situasjon. Ikke da de kom til Vest-Europa for første gang og ikke nå. Muligens finnes det unntak, men de fleste er av den oppfatning at de er her for å tjene penger slik at de kan hjelpe og bistå sin familie i Nigeria.

At veien til Vest-Europa går igjennom organisatorer som tjener store penger på deres ønske om å forlate Nigeria er noe kvinnene i liten grad finner utnyttende eller underlig. Det er bare en realitet. Så lenge kvinnene ikke har en forståelse for at de er, eller har vært, utsatt for menneskehandel, er de også av den oppfatning at eksisterende tiltak for bistand og beskyttelse ikke er relevant for dem. De fleste kjenner derfor ikke til disse ordningene.

Da jeg jobbet for madam på gata i Italia kom det alltid sosialarbeidere og spurte: Hvorfor går du ikke til politiet? De kan hjelpe med dette og hint. Jeg ville ikke gå til politiet. Jeg ville betale tilbake gjelden min og befri meg selv slik. Og jeg ville sørge for at familien min var trygg.

Når det gjelder å oppholde seg i Norge gir kvinnene uttrykk for at de generelt føler seg tryggere her enn andre steder i Vest Europa. De opplever for eksempel mindre vold fra kunder her til lands. Videre har nok kvinnene en forståelse av at dersom de får problemer så er det mulig å få hjelp.

Hva kvinnene vet om Norge og det norske samfunnet

Også når det gjelder kvinnenes kunnskap om egen oppholdsstatus er inntrykket delt blant de ansatte på Pro Sentret. Noen er av den oppfatning at kvinnene i liten grad har kjennskap til sin egen oppholdsstatus i Norge. De kjenner ikke til Schengenbestemmelsene. De forteller at de oppholder seg midlertidig i Norge, men dette er fordi de selv har tenkt å være her i en kort periode og ikke fordi regelen er slik, eller fordi de har blitt informert om at de kun kan være her i tre måneder. Andre har fått inntrykk av at kvinnene kjenner sitt oppholdsgrunnlag i Norge, noe de har blitt informert om før de dro. De vet at de må ha papirene i orden og lignende. Videre har de fått informasjon om at dersom de blir tatt og det er noe som ikke stemmer med papirene så kan de søke asyl.

De nigerianske kvinnene er kjent med at det er dokumentkontroll politiet driver med når de stopper kvinnene. Mange opplever dette som slitsomt, og de opplever politiet som plagsomme. De er ikke redde for politiet, men uttrykker en grunnleggende skepsis til dem og tar derfor heller ikke kontakt med dem dersom det skulle være noe. Mange forteller om negative erfaringer ved at politiet ikke tar dem alvorlig.

Om nåtid og framtid

Mange av kvinnene har et pragmatisk forhold til prostitusjon. Situasjonen er slik at de må tjene penger for å hjelpe sin familie, og prostitusjon er måten de kan gjøre det på. Derfor er de nødt til å selge seksuelle tjenester. Kvinnen opplever at familien har store forventninger til henne når det gjelder å sende penger hjem. Hun opplever derfor at hun ikke har noen alternativer. Likevel tar de tilsynelatende forholdene her veldig rolig og har et nøkternt syn på det meste. Det virker som de ser seg selv og sin egen situasjon veldig godt. De fleste kvinnene synes det er tungt å selge sex. De kan virke litt fatalistiske ut fra sin bakgrunn – fattig afrikaner, hva er alternativet? De er oppgitte og triste over sin egen livssituasjon. Kvinnene beveger seg lite ute og rundt om i byen, men det hender at de drar på shopping. De kan ha sosialt samvær med hverandre der de lager mat, ser på TV og lignende.

Bortsett fra at det er mørkt, kaldt, ensomt og rar mat her, gir kvinnene uttrykk for at Norge er et godt land. De opplever medmenneskelighet og respekt her fra både kunder og andre. Flere kvinner har derfor uttrykt et ønske om å bli i Norge. Det kvinnene trenger er noen å snakke med om sin situasjon. Mange føler at de ikke kan stole på andre kvinner i miljøet. Videre er det mange som spør etter muligheten for arbeid, sågar svart arbeid, i Norge. For å gjøre hverdagen her bedre ønsker de seg også billigere og bedre boforhold.

5 HVA NÅ?

I de to foregående kapitlene har vi nedfelt den kunnskapen vi har om hvem de utenlandske kvinnene er, veien inn i prostitusjon og deres livsbetingelser, både i Norge og eventuelt andre land i Vest-Europa. I det kommende vil vi sammenfatte det som er felles for kvinnene uavhengig av nasjonal tilhørighet og skissere hva Pro Sentret mener denne innsikten kan og bør brukes til.

Kvinnenes bakgrunn

Vi ser at majoriteten av de utenlandske kvinnene er unge når de forlater sitt hjemland for første gang, noen er mindreårige, men de fleste oppgir å være mellom 18 og 25 år. Den unge alderen ved utreise, bidrar videre til at de fleste av kvinnene ikke har utdanning utover grunnskole og få har hatt arbeid i hjemlandet, med unntak av arbeid som er direkte relatert til familiens gårdsdrift eller lignende.

Når det gjelder kvinnenes familieforhold så varierer dette med nasjonalitet, noen kommer fra storfamilier, andre fra kjernefamilier og atter andre fra splittede familier. Når kvinnene selv skal beskrive sin oppvekst oppgir de ofte at den har vært preget av magre kår, men ikke ekstrem fattigdom. Felles for den store majoriteten av kvinnene er at de har forsørgelsesbyrde i hjemlandet. Dette kan være egne barn, søsken, foreldre eller andre familiemedlemmer. Ikke sjeldent er det mange personer i hjemlandet som er avhengig av den inntekten kvinnene får ved å selge seksuelle tjenester.

Det at kvinnene er unge når de forlater sine hjemland byr på store utfordringer, ikke minst når det gjelder å iverksette forebyggende tiltak. Det er imidlertid ikke migrasjon i seg selv det er viktig å forebygge. Tvert i mot. Migrasjon kan skape nye muligheter for den enkelte til å forbedre sin livssituasjon, bidra til å endre diskriminerende og undertrykkende sosiale praksiser og bidra positivt både i avsender- og mottaker land (Holly & Reeves 2005). Men, samtidig kan migrasjon gjøre den enkelte ekstra sårbar fordi vedkommende har en uavklart oppholdsstatus, lett blir utnyttet på arbeidsmarkedet, samt opplever sosial isolasjon, ekskludering og diskriminering (ibid.)

Det er en kjensgjerning at årsakene til migrasjon og menneskehandel i stor grad overlapper hverandre. For å finne gode og effektive tiltak for å forebygge at unge kvinner ser migrasjon som eneste løsning på en vanskelig livssituasjon må man kjenne til årsakene til at kvinnene mener at det å forlate hjemlandet er den beste løsningen. Som tidligere nevnt så er avgjørelsen om å migrere ofte tatt på bakgrunn av en kombinasjon av økonomiske, sosiale og politiske forhold. Store ulikheter i velferd og levestandard mellom land bidrar også til å skape stor vilje til migrasjon, særlig kombinert med utsikter til å kunne tjene betraktelig bedre enn i hjemlandet. I tillegg vil forhold som diskriminering på grunn av kjønn og etnisitet, forfølgelse og marginalisering være av avgjørende betydning.

Det bør være et mål at alle, uansett kjønn og etnisitet, har muligheten til å dekke alle sine behov, realisere seg selv og leve i frihet i sitt eget hjemland, slik at migrasjon eventuelt skjer etter eget ønske og ikke oppleves som en nødvendighet. Det er derfor av avgjørende betydning at de strukturelle forhold som påvirker kvinner og menn til å migrere endres. Særlig må livsvilkårene til folk generelt og kvinner spesielt bedres gjennom å styrke sosial, helse- og utdanningssektoren i hjemlandet og den enkeltes mulighet til å forsørge seg selv. Sosiale og kulturelle praksiser som diskriminerer enkelte grupper må motarbeides og tiltak som motvirker diskriminering og marginalisering må settes i verk både i avsender- og mottakerland. Gjennom sin kontakt med de typiske avsenderlandene må norske myndigheter forsikre seg om at eventuelt økonomisk samarbeid og bistandsinnsats ikke bidrar til å forverre innbyggernes levevilkår, men tvert i mot styrker de sårbare gruppenes mulighet til skape seg et anstendig livsgrunnlag.

Veien til Vest-Europa og oppholdet der

Selv om en rekke tiltak settes i verk for å bedre den enkeltes levekår i hjemlandet, vil ønsket om å migrere likevel være til stede. I løpet av de siste tiårene har kvinner som migrerer på egen hånd utgjort en stadig større andel av migrasjonspopulasjonen. Dette skyldes i stor grad en økende feminisering av fattigdommen, kombinert med stor forsørgerbyrde og sosiale og kulturelle praksiser som diskriminerer kvinner i avsenderlandene (ILO 2003, European Commission 2004). De forhold som driver stadig flere kvinner til å migrere bidrar også til å gjøre dem sårbare for utnyttning i migrasjonsprosessen.

Majoriteten av de utenlandske kvinnene Pro Sentret har vært i kontakt med blir rekruttert til å forlate hjemlandet til fordel for en tilværelse i Vest-Europa av noen andre. Få unnfanger denne idéen selv. Så godt som alle kvinnene har derimot hatt et genuint ønske om å dra til Vest-Europa. Ofte er den personen som rekrutterer kvinnen en person hun kjenner, en venninne, en nabo, et familiemedlem eller sågar hennes kjæreste. Disse personene setter kvinnene i kontakt med de som skal organisere reisen. En avtale blir deretter inngått, en gjeld blir som regel stiftet og kvinnene får nødvendig bistand på reisen fra hjemlandet og til Vest-Europa. Det er en kjensgjerning at få kvinner kommer til Vest-Europa gjennom legale migrasjonskanaler.

For å forebygge at kvinner blir utsatt for menneskehandel, dersom beslutningen om å forlate hjemlandet er tatt, er det viktig med tiltak som styrker kvinnene i selve migrasjonsprosessen slik at de kan ta kvalifiserte og realistiske beslutninger om det å jobbe og bo i utlandet, samt finne fram til og benytte seg av legale og trygge migrasjonskanaler. Utdanning og tilgang på informasjon står her sentralt. Kvinner i store deler av verden har mindre tilgang på utdanning enn menn. I tillegg til å redusere deres mulighet til å få kvalifisert lønnet arbeid bidrar dette også til at kvinner i liten grad har tilgang på god informasjon. Ved å sikre kvinner rett og mulighet til utdanning styrker man dem både i forhold til selve migrasjonsprosessen og i forhold til et eventuelt liv som immigrant i et fremmed land. Informasjon og kunnskap om rekrutteringsagenter og migrasjonskanaler i hjemlandet, samt arbeidsmarkedet og jobbmuligheter i utlandet vil kunne gjøre kvinner mindre sårbare for utnyttning. Kvinner med utdanning vil også lettere ta kontakt med aktuelle hjelpe- og støttetiltak dersom de havner i en vanskelig situasjon i utlandet (ILO 2003).

Å sikre kvinner rett og mulighet til utdanning og tilgang på informasjon står derfor sentralt i arbeidet for å forebygge at kvinner blir utsatt for menneskehandel.

Majoriteten av kvinnene blir tatt i mot av noen når de kommer fram til bestemmelsesstedet i Vest-Europa. Kvinnenes opphold der er allerede godt organisert med nødvendige papirer, bolig, telefon og informasjon om hvor og hvordan prostitusjonen skal foregå. De fleste kvinnene er med andre ord innforstått med at de skal selge seksuelle tjenester for å nedbetale gjeld og senere tjene penger til seg selv og sin familie. Noen kvinner er imidlertid forledet til å tro at de skal få ordinært arbeid, enten av de som rekrutterer henne til å dra eller av de som organiserer reisen.

Prostitusjon er for majoriteten av disse kvinnene eneste alternativ til inntekt når de kommer til Vest-Europa. Det er flere grunner til dette. Majoriteten av kvinnene har ingen utdanning utover grunnskole og vil derfor i liten grad kunne få kvalifisert arbeid i det landet de reiser til. Dessuten oppholder mange av kvinnene seg ulovlig i Vest-Europa og er av den grunn avskåret fra det ordinære arbeidsmarkedet. Salg av seksuelle tjenester er, på sin side, betraktelig mer innbringende enn jobb på det illegale arbeidsmarkedet. Kvinner som har migrert gjennom illegale kanaler har som nevnt stiftet gjeld og vet at de først må betjene denne før de kan tjene penger til seg selv. For mange er det da naturlig å velge den aktiviteten som gir størst utbytte på kortest mulig tid. For de fleste vil dette være prostitusjon. De kvinnene som har blitt lurt med løfte om ordinært arbeid havner som regel også i prostitusjon fordi det er lønnsomt og forbundet med lav risiko for de som organiserer virksomheten.

Kvinner som ønsker å migrere til Vest-Europa har små muligheter gjennom ordinære migrasjonskanaler. De fleste vesteuropeiske land har en relativt streng innvandringspolitikk, noe som innebærer at det å få innvilget arbeids- og oppholdstillatelse er vanskelig for de fleste kvinner fra de typiske avsenderlandene. Som regel gis det kun arbeids- og oppholdstillatelse til personer med spesifikke kvalifikasjoner, kvalifikasjoner så godt som ingen av kvinnene er i besittelse av. I tillegg til at det er vanskelig å komme inn i Vest-Europa, er det for mange kvinner også forbundet med vanskeligheter å få forlate sitt eget hjemland. Dette kan skyldes kjønnsdiskriminerende utreisepolitikk som er basert på kulturelle og sosiale tradisjoner (ILO 2003). I et forsøk på å forhindre menneskehandel har enkelte land innført strengere regler for inn- og utvandring og da ofte spesielt knyttet til kvinners mobilitet. Dette virker mot sin hensikt. Endra strengere inn- og utvandringspolitikk og sterkere kontroll på grenseoverganger bidrar kun til å gjøre illegale migrasjonskanaler til det eneste alternativet for de som ønsker å reise til utlandet (ibid). Vesteuropeiske myndigheter kunne bidra til å gjøre kvinner mindre utsatt for illegal migrasjonsvirksomhet og menneskehandel ved å åpne opp for flere alternative måter for legal arbeidsinnvandring for personer med en rekke ulike kvalifikasjoner og for ufaglært arbeidskraft. Videre må det i mottakerlandene iverksettes tiltak som beskytter migranters rettigheter i samfunnet generelt og på arbeidsmarkedet spesielt for å forhindre diskriminering, utnyttning og sosial isolasjon.

I denne sammenheng er det også viktig at man gjennom et internasjonalt samarbeid i større grad enn i dag makter å etterforske og straffeforfølge personer som organiserer illegal migrasjonsvirksomhet og/eller menneskehandel.

Slik situasjonen er nå er handel med mennesker og menneskesmugling en lukrativ virksomhet som er forbundet med lav risiko. Dette kombinert med en stor migrasjonsvilje i en rekke land åpner opp et stort marked for både nasjonal og internasjonal organisert kriminalitet hva gjelder illegal forflytning av personer. Det må settes i verk tiltak som reduserer lønnsomheten og øker risikoen i slik virksomhet. Tatt i betraktning at menneskesmugling og menneskehandel som oftest foregår på tvers av flere landegrenser er tett og godt internasjonalt samarbeid helt avgjørende for å få til en positiv endring på dette området.

For kvinnene er oppholdet i Vest-Europa preget av at de har et stort inntjeningsbehov. Dagene dreier seg i hovedsak om jobbe så mye som mulig. For majoriteten av kvinnene er hverdagen på en eller annen måte organisert av en tredjepart. Hvor stor personlig frihet de har vil være avhengig av graden av tillit opparbeidet til bakmannen, til å begynne med kan den være begrenset. Alle kvinnene betaler en del av det hun tjener til noen andre. Hvor mye det er snakk om og hvordan betalingen skjer er avhengig av den inngåtte avtalen.

Når kvinnene befinner seg i prostitusjon i Vest-Europa må de tiltakene som skal iverksettes for å bedre deres livsbetingelser ta utgangspunkt i kvinnenes behov for hjelp og bistand, slik de definerer dem selv. Selv om majoriteten av kvinnene vil være organisert inn i landet og ut i prostitusjonen på en måte som mer eller mindre inneholder aspekter av trusler og tvang, er det ikke gitt at de har et ønske om eller mulighet til å bryte ut. De ulike myndigheters tilbud om hjelp og beskyttelse til disse kvinnene må ta høyde for dette faktum. De tiltak som iverksettes må først og fremst ta utgangspunkt i at kvinnene har krav på å få sine grunnleggende menneskerettigheter ivaretatt. Videre må tiltakene for beskyttelse og bistand være så variert og differensiert at man fanger opp alles behov uavhengig av hvor de er i prosessen med å eventuelt bryte ut av prostitusjonen.

Veien til Norge og oppholdet her

Det er grovt sett to grupper av utenlandske kvinner som finner veien til prostitusjonsmarkedet i Oslo. Den ene gruppen er kvinner som reiser direkte fra sine hjemland til Norge. For disse kvinnene er Norge bestemmelsesstedet og de oppholder seg ikke i andre land i Vest-Europa på veien hit. Det betyr ikke nødvendigvis at de ikke har vært i prostitusjon i andre vesteuropeiske land, for det kan de, men de bor ikke der. Den andre gruppen består av kvinner som hadde et annet land i Vest-Europa som mål for sin utreise og som etter hvert finner veien hit. Kvinner fra begge disse gruppene blir i hovedsak informert om muligheten til å selge seksuelle tjenester i Norge av bekjente som allerede har vært her, av andre i miljøet eller av de som organiserer virksomheten. Kvinnene organiserer i stor grad reisen selv, men det er heller ikke uvanlig å få hjelp og bistand fra bakmenn. Ofte betaler kvinnene i det minste for at noen skal ta dem i mot i Norge slik at de raskt og enkelt kan etablere seg her og starte i prostitusjon. Hverdagen i prostitusjon i Norge er lik det kvinnene erfarer fra andre land i Vest-Europa. Målet er å tjene så mye penger som mulig. Salg av seksuelle tjenester står derfor i fokus. Kvinnens opphold her er i varierende grad organisert, de fleste betaler til en tredjeperson og mange har en eller annen form for begrensninger i den personlige frihet.

Det er hevet over en hver tvil at Oslo og Norge har blitt et attraktivt land for mange utenlandske kvinner som selger seksuelle tjenester. Det er også hevet over en hver tvil at mange av disse kvinnene blir organisert til Norge på en eller annen måte. Selv kvinner fra land med visumfri adgang til riket, eller sågar kvinner fra EU-land, kommer i stor grad til Norge på organisert vis. Det innebærer ikke at de har vært utsatt for menneskehandel, men at de kommer til landet ved hjelp av en eller flere bakmenn. Graden av utnyttning og tvang varierer, men kvinnene betaler tilbake organisatorene gjennom salg av seksuelle tjenester. Dette er en markant endring fra hvordan prostitusjonsmarkedet tradisjonelt har vært organisert i Norge, og byr på nye utfordringer både for myndigheter og de instanser som jobber spesifikt opp mot denne gruppen. Utfordringene er å finne på flere områder, både når det gjelder å forebygge at kvinner blir organisert til prostitusjon i Norge, hva slags tilbud om bistand som skal gis de kvinnene som allerede er her og hvordan en eventuell repatriering bør foregå. Videre er det en utfordring for politi, påtalemyndigheten og domstolene å få etterforsket, straffeforfulgt og dømt personer som utnytter kvinner i prostitusjon.

Forebyggende arbeid

Når det gjelder det forebyggende arbeidet bør norske myndigheter sette i verk tiltak som er i tråd med det som er nevnt tidligere om å redusere migrasjonstrykket i avsenderlandene. Dette er først og fremst tiltak som bedrer den enkeltes, og da særlig kvinners, livsbetingelser i hjemlandet både når det gjelder muligheten til å realisere seg selv gjennom utdanning og arbeid, sosial og økonomisk trygghet, samt fravær av vold, forfølgelse og diskriminering. Norske myndigheter må i alt sitt samarbeid med andre land forsikre seg om at de avtaler som inngås og at den innsatsen som gjøres ikke bidrar til å forringe levekårene for befolkningen generelt og kvinner spesielt, eller bidrar til å sementere og opprettholde kulturell og sosiale tradisjoner som gjør enkelte grupper sårbare for diskriminering og marginalisering. Det samme gjelder den forebyggende innsatsen som må gjøres for å gjøre kvinner mindre sårbare i migrasjonsprosessen og redusere faren for å bli utsatt for menneskehandel.

Etter Pro Sentrets oppfatning står norske myndigheter overfor en utfordring når det gjelder den relativt restriktive innvandringspolitikken i landet og viljen til å ta det forebyggende arbeidet på alvor. Det er en realitet at mangel på økonomisk trygghet og få alternativer til å kunne forsørge seg selv er en avgjørende faktor for ønsket om å reise til utlandet. For mange oppleves migrasjon som eneste gjenstående alternativ. Som nevnt tidligere så bidrar en restriktiv innvandringspolitikk til at mange må benytte seg av illegale kanaler for å kunne forlate sitt hjemland og komme til Norge. Dersom norske myndigheter ønsker å ta dette problemet på alvor bør man vurdere å gi personer fra de største avsenderlandene muligheten til å arbeidsinnvandre til Norge på legalt vis. Selv om det er innvandringsstopp i Norge kan personer med særskilt ettertraktet kompetanse få arbeids- og oppholdstillatelse i landet. Majoriteten av de kvinnene Pro Sentret kommer i kontakt med har ikke denne type kvalifikasjoner. Det må derfor åpnes opp for å gi, om ikke annet, midlertidig arbeids- og oppholdstillatelse til personer uten særskilt kompetanse. Det finnes områder på det norske arbeidsmarkedet hvor behovet for arbeidskraft er stort. Til alt overmål er dette innenfor sektorer som tradisjonelt har blitt bemannet med ufaglært kvinnelig arbeidskraft, så som pleie- og omsorgssektoren.

Et midlertidig opphold i Norge med ordinært arbeid, vil for mange av de kvinnene vi møter være tilstrekkelig for å gi dem det økonomiske løftet de trenger.

Helt siden den første gruppen av utenlandske kvinner fant veien til det norske prostitusjonsmarkedet har kvinner fra Øst-Europa vært godt representert. Etter EU-utvidelsen i mai 2004 er dette kvinner som i dag har anledning til å ta seg ordinært arbeid her til lands. Mange kvinner fra disse landene er fortsatt organisert til Norge for prostitusjon, eller de kommer hit på egenhånd for å selge seksuelle tjenester. Beveggrunnene for dette er muligheten til å tjene mye penger på relativt kort tid. Dette til tross erfarer Pro Sentret stadig oftere at enkelte kvinner gir uttrykk for at de ønsker ordinært arbeid. Mangelen på kvalifikasjoner, språkvansker, lite kunnskap om hvordan det norske arbeidsmarkedet er organisert og Norges overgangsregler for nye EU-borgere gjør det vanskelig for disse kvinnene å skaffe seg en jobb. Pro Sentret er derfor av den oppfatning at norske myndigheter bør gjøre en ekstra innsats overfor denne gruppen spesielt når det gjelder å gi bistand til språkopplæring, kvalifisering og assistanse i en jobbsøkerprosess. Dessuten bør overgangsreglene tas opp til vurdering. Det at kvinnene ikke kan begynne å arbeide før en arbeidstillatelse er gitt, i motsetning til hva som er tilfelle for andre EU-borgere, gjør at arbeidsgivere er ekstra skeptiske mot å ansette vedkommende, bl.a. fordi det kan ta lang tid å få søknaden behandlet. Norge har et reelt behov for arbeidskraft og kvinnene har et genuint ønske om å bryte ut av prostitusjonen og skaffe seg ordinært arbeid. Vi mener at norske myndigheter bør legge til rette for at det kan skje.

Bistand til kvinner utsatt for menneskehandel

Norge har ratifisert FN-konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet og tilhørende protokoll om forebygging, bekjemping og straffeforfølgning av menneskehandel, samt Europarådskonvensjonen mot menneskehandel. Disse, og en rekke andre internasjonale konvensjoner Norge har ratifisert, forplikter norske myndigheter til å gi ofre for menneskehandel bistand og beskyttelse. Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel skisserer myndighetenes innsats på dette området. Pro Sentret er av den oppfatning at de tiltak som norske myndigheter har satt i verk i liten grad har ført fram både når det gjelder å etterforske og straffeforfølge de som driver med menneskehandel, og når det gjelder å yte bistand og beskyttelse til personer utsatt for slik virksomhet. Pro Sentret mener, som en rekke internasjonale aktører⁵, at Norge best kan oppfylle sine folkerettslige forpliktelser på dette området gjennom å sette menneskerettighetene i fokus for alle tiltak som iverksettes. Videre må det anerkjennes at det å bryte ut av menneskehandelen er en lang og tidkrevende prosess og at behovet for forutsigbarhet, trygghet og nye handlingsalternativer er helt avgjørende for at kvinnene skal komme dit hvor det å dele sin historie med myndighetspersoner blir et alternativ.

Den kunnskap Pro Sentret har om utenlandske kvinner som selger seksuelle tjenester i Norge gir oss klare indikasjoner på at mange på en eller annen måte har blitt organisert til landet for prostitusjon. Norske myndigheter har derfor en stor utfordring i å få identifisert mulige ofre for menneskehandel. De har, og må nå ta, et selvstendig ansvar for at dette blir gjort. Identifiseringen er komplisert og tidkrevende. Av flere grunner er det få kvinner som har vært utsatt for menneskehandel som ønsker å formidle dette til myndighetene.

⁵ Amnesty International, EUs Expert Group on Trafficking in Human Beings, Ani-Slavery International, OSSE

Forholdet til organisatorene er ofte komplisert og kan veksle mellom hjelp og utnyttelse. Kvinnene føler seg ikke sjeldent avhengig av organisatorene og er ofte knyttet til dem p.g.a. gjeld. Dette sammen med en ofte iboende mistillit til statlige myndigheter og redsel for represalier gjør at kvinnene trenger både tid og rom for å kunne fortelle sine historier.

Pro Sentret mener at norske myndigheter bør gi et slikt rom ved å lovfeste en rett til en refleksjonsperiode på 6 måneder for mulige ofre for menneskehandel. Denne retten bør være uten betingelser fra myndighetenes side. Det er viktig å merke seg at det å bryte med organisatorene som regel er mer en gradvis prosess enn en plutselig beslutning. Kvinnene vil som regel måtte overveie sin egen og andres sikkerhet (familie, venner, andre kvinner de jobber sammen med) avhengighet, gjeld og framtidsutsikter. Det er derfor ikke realistisk å sette som vilkår for retten til en refleksjonsperiode at vedkommende umiddelbart skal bryte med miljøet. Eller for den saks skyld å anta at personer som takker nei til et tilbud på slike vilkår ikke kan være utsatt for menneskehandel. Videre må retten til refleksjonsperioden være uavhengig av om vedkommende ønsker eller kan gi opplysninger om organisatorer til politiet, anmelde, eller stille som vitner i en eventuell straffesak. Refleksjonsperioden må kunne forlenges ved behov.

Formålet med refleksjonsperioden er først og fremst å gi vedkommende tid og anledning til å reorientere seg og fatte et informert valg om hvorvidt hun skal anmelde, bistå i en eventuell kriminalsak, søke om erstatning, eller returnere til hjemlandet. Refleksjonsperioden gir også norske myndigheter tid til å få avklart hvorvidt vedkommende faktisk har vært utsatt for menneskehandel eller ikke. Pro Sentret mener det er viktig at retten til en refleksjonsperiode ikke er gjenstand for en skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle, men nedfelles i lov, jfr. Europarådskonvensjonen mot menneskehandel artikkel 13, 1. For effektivt å kunne oppfordre personer til å ta kontakt med myndighetene, anmelde og stille opp som vitner er det av avgjørende betydning at personene på forhånd kan gjøres kjent med at de har en lovfestet rett til bistand og beskyttelse. Kun på den måten kan de forsikres om at det er hjelp å få. En lovfestet rett til bistand og beskyttelse vil også øke kvinnenes tillit til staten. Det igjen øker sannsynligheten for at kvinnene vil ta et informert valg om å bistå myndighetene i å etterforske og straffeforfølge personer som driver med menneskehandel.

Dersom de undersøkelser som blir gjort i løpet av refleksjonsperioden stadfester at vedkommende har vært utsatt for menneskehandel mener Pro Sentret at norske myndigheter bør lovfeste en rett til ytterligere opphold i 6 måneder, med mulighet for forlengelse. Dette for å gi vedkommende ytterligere tid til å på nytt ta kontrollen over eget liv, starte en rehabiliteringsprosess og mulighet til å trygge sin framtid. Videre plikter norske myndigheter å foreta en risikovurdering med hensyn til hvilke muligheter vedkommende har for å returnere til hjemlandet. Spørsmålet om mer permanent beskyttelse må vurderes i henhold til de alminnelige beskyttelsesbestemmelsene.

Det er en forutsetning at norske myndigheter både i refleksjonsperioden og ved midlertidig opphold yter bistand til kvinnene i form av adekvat bolig, økonomisk bistand, helse- og sosialfaglig oppfølging, samt mulighet til gjenforening med barn.

Pro Sentret er også av den oppfatning at opphold på ovennevnte grunnlag bør gi rett til arbeid og utdanning. Det er viktig her å understreke at det er nødvendig å opprette et differensiert tilbud til kvinner som velger å bryte ut av prostitusjonen. Kvinnene har, som vi har sett i de foregående kapitlene, ulik bakgrunn og forskjellige forutsetninger for å finne nye handlingsalternativer. Alle kan med andre ord ikke presses inn i et ensartet tilbud om bistand og beskyttelse. Tvert i mot, tilbudet som gis må være så differensiert at alle kan bli møtt på sine egendefinerte behov.

Av de kvinnene som blir identifisert som ofre for menneskehandel vil det alltid være noen som ikke vil få innvilget opphold i Norge og noen vil selv ha et ønske om å returnere til sitt hjemland. De som skal vende hjem må få anledning til å gjøre dette på en trygg og forutsigbar måte. Det innebærer en betraktelig større innsats fra norske myndigheter enn en flybillett til hjemlandet. Norske myndigheter må bidra til at avsenderlandene etablerer et differensiert hjelpetilbud som kan ivareta kvinnen ved ankomst, dersom hun ønsker det. Det må gis tilbud om individuell oppfølging over tid hvor arbeidet med å bedre kvinnenens livsvilkår og muligheter i hjemlandet står sentralt. Bare ved å gi kvinnene nye handlingsalternativer vil man kunne redusere risikoen for at hun på nytt havner i en situasjon hvor hun kan bli utsatt for menneskehandel.

Bistand til de øvrige utenlandske kvinnene i prostitusjon

Pro Sentret mener at norske myndigheter også har et ansvar for de utenlandske kvinnene i prostitusjon som av ulike grunner ikke vil eller har anledning til å bryte ut av prostitusjonen. Disse utgjør majoriteten av de utenlandske kvinnene som selger seksuelle tjenester i Norge i dag og de kan like fullt være utsatt for organisert hallikvirksomhet eller menneskehandel. Det at de ikke blir identifisert som ofre for slik virksomhet gjør dem ikke mindre utsatt og behovet for bistand på en rekke områder er definitivt tilstede.

Denne gruppen kvinner befinner seg i Norge på ulikt oppholdsgrunnlag. Noen er EU-borgere, andre har legalt opphold i landet som tredjelandsborgere, noen oppholder seg her midlertidig som turister og atter andre oppholder seg her ulovlig på falske pærer eller er helt uten lovlige dokumenter. Oppholdsstatusen avgjør til en viss grad hva slags type rettigheter de har her til lands. For mange begrenser dette seg til hjelp og bistand i akutte situasjoner. Pro Sentret er av den oppfatning at norske myndigheter må gi alle utenlandske kvinner i prostitusjon et tilfredsstillende hjelpetilbud uavhengig av oppholdsstatus. Dette bør først og fremst innebære vederlagsfri rett til helsehjelp inkludert spesialisthelsetjeneste. Helse er meget viktig for kvinner i prostitusjon generelt og Pro Sentret erfarer at kvinnene er veldig opptatt av å få ivaretatt sin egen helse. Dette er en gruppe som på en rekke helseområder er mer utsatt enn normalbefolkningen og er derfor i behov av et spesialtilpasset helsetilbud hvor deres spesifikke behov blir ivaretatt. I tillegg til å yte hjelp til en utsatt gruppe vil det å gi denne gruppen utvidede helserettigheter bidra til å øke vår kunnskap om disse kvinnene og deres helsetilstand, noe som er viktig også i et folkehelseperspektiv.

Pro Sentret mener at norske myndigheter også bør gi denne gruppen et tilbud om psykososial oppfølging. Vår kunnskap om kvinnenens levekår i prostitusjon tilsier at de fleste opplever det vanskelig, og ønsket om å finne andre alternativer er tilstede.

Som tidligere nevnt er det å bryte ut av prostitusjonen ofte en lang og tidkrevende prosess hvor behovet for forutsigbarhet, trygghet og nye handlingsalternativer står sentralt. Psykososial oppfølging vil kunne bidra til å gjøre den enkelte i bedre stand til å håndtere de utfordringene de står overfor til daglig, samt bidra til å motivere og hjelpe den enkelte nettopp til å finne de handlingsalternativene som er påkrevet for å kunne velge seg ut av situasjonen.

På lik linje med kvinner som har vært utsatt for menneskehandel må andre utenlandske kvinner i prostitusjon tilbys en sikker retur til hjemlandet dersom de ønsker det. Internasjonalt samarbeid både mellom nasjonale myndigheter, GO'er og NGO'er vil være avgjørende for å etablere et tilfredsstillende og variert hjelpetilbud for utenlandske kvinner i prostitusjon ved hjemkomst.

Norske myndigheter har også en jobb å gjøre i forhold til å etterforske, straffeforfølge og dømme personer som driver med menneskehandel og organisert prostitusjon. Dette er ofte både tid- og ressurskrevende arbeid, som ikke sjeldent krever internasjonalt samarbeid. Slikt samarbeid er opprettet, og bør videreføres. Videre har særlig politiet en utfordring i å gjøre seg mer kjent i miljøet. Ved å etablere positiv kontakt med de utenlandske kvinnene som selger seksuelle tjenester i Oslo er sjansen betraktelig større for at de både skal få mer kunnskap om det som skjer i miljøet og at kvinnene i større grad samhandler med politiet. Likevel bør politi og påtalemyndighet bestrebe seg på å etterforske slike saker på en måte som innebærer at de ikke står og faller på kvinnenenes vitneutsagn.

Om prostitusjon generelt og i Norge spesielt

For majoriteten av de utenlandske kvinnene er prostitusjon en løsningsstrategi i en presset livssituasjon, hvor alternativene er få og framtidsutsiktene dårlige. Stort forsørgeransvar kombinert med små muligheter for tjene penger gjør at kvinnene vender sitt blikk mot Vest-Europa. Dette gjør kvinnene sårbare for utnyttning. Mange har likevel et klart økonomisk mål for prostitusjonsvirksomheten. I tråd med det som er nevnt tidligere vil Pro Sentret nok en gang understreke at det norske myndigheter gjennom sitt internasjonale arbeid må bidra til å skape et livsgrunnlag for disse kvinnene som innebærer at de har andre handlingsalternativer enn prostitusjon.

Når det gjelder kvinnenenes kunnskap om prostitusjon i Norge så varierer denne. De fleste kvinnene vet hva som er lov og hva som ikke er lov hva gjelder salg av seksuelle tjenester og aktiviteter relatert til dette. Pro Sentret har et klart inntrykk av at kvinnene på ulike måter tilegner seg denne kunnskapen og at dette til dels har sammenheng med hvordan og hvorfor de har kommet til landet. De som reiser til Norge på egenhånd har selv undersøkt hva slags bestemmelser som er gjeldende på dette området. Det er også vårt inntrykk at mange av kvinnene har blitt informert om de mest sentrale bestemmelsene av de som organiserer virksomheten. De fleste er derfor innforstått med at det å selge og kjøpe seksuelle tjenester er lov også for utenlandske borgere, men at hallikvirksomhet er forbudt.

De færreste av kvinnene har en dypere forståelse av hva handel med mennesker innebærer og ingen ser på seg selv som et offer for slik virksomhet. Noen har hørt om dette men kan ikke se hvordan det angår dem.

Som så mange andre forbinder de i hovedsak menneskehandel med situasjoner som innebærer store mengder av trusler, vold og tvang, situasjoner hvor kvinner mot sin egen vilje blir tvunget til å selge seksuelle tjenester under skjerpede forhold. Alle som jobber med denne problematikken har en utfordring i å kommunisere nyansene og de ulike aspektene i menneskehandel på en slik måte at det blir gjenkjennelig for kvinner som har blitt utnyttet i en sårbar situasjon, men som ikke selv har en slik forståelse av situasjonen.

Hva kvinnene vet om Norge og det norske samfunn

Så godt som alle kvinnene Pro Sentret har vært i kontakt med vet at de befinner i Norge. Etter det vi erfarer er kunnskapsnivået om Norge og det norske samfunn lavt hos majoriteten av de utenlandske kvinnene. De opplever imidlertid Norge som et trygt og godt land, hvor de i mindre grad enn andre steder blitt utsatt fra vold, både fra kunder og andre. De gir også uttrykk for at norske menn i stor grad er høflige og behandler dem med respekt.

Utenlandske kvinner i prostitusjon er en marginalisert og ofte sosialt isolert gruppe, som i liten grad er kjent med sine rettigheter i det norske samfunnet. Sosial isolasjon bidrar til at kvinnene forblir sårbare. Kvinnene befinner seg ikke i en posisjon hvor de er i stand til å være kritiske i forhold til den informasjon de får fra eventuelle bakmenn. Informasjon som bevist kan være feilaktig for å gjøre kvinnene mer avhengig av dem som organiserer virksomheten. Marginalisering og stigmatisering befester kvinnenes forståelse av sin egen situasjon som en hun må ta ansvar for selv. Å få hjelp fra myndigheter eller organisasjoner er så godt som uaktuelt.

Det er ikke mange av de utenlandske kvinnene som Pro Sentret møter som har informasjon eller kunnskap om det eksisterende hjelpetilbudet i Norge, verken i forhold til kvinner i prostitusjon generelt eller kvinner utsatt for menneskehandel spesielt. I stor grad er det Pro Sentrets oppsøkende arbeid i prostitusjonsmiljøene som bidrar til at vi når ut med vårt tilbud samtidig som vi informerer om myndighetenes tilbud om bistand og beskyttelse for ofre for menneskehandel.

Nåtid og framtid

Kvinnene opplever nåtiden som alt fra helt grei og nedover til dårlig. Veldig få av de utenlandske kvinnene som selger seksuelle tjenester i Oslo synes prostitusjon er et god måte å tjene penger på. Noen har i større grad enn andre innfunnet seg med situasjonen. De fleste kvinnene ser seg ute av prostitusjonen en gang i framtiden. Tidsperspektivet kan imidlertid variere sterkt.

Gjennom vårt arbeid i prostitusjonsmiljøet etablerer vi kontakt med utenlandske kvinner som av ulike grunner og på ulike vilkår selger seksuelle tjenester i Oslo. Det hjelpetilbudet som i dag er etablert er av stor betydning for disse kvinnene og for vår mulighet til å bli kjent med dem og deres livsbetingelser. Dette arbeidet må opprettholdes og styrkes slik at flere kvinner kan nås. Bare gjennom direkte kontakt med kvinnene kan vi nå dem med hjelp og støtte i en vanskelig livssituasjon, og informere og motivere dem til å finne andre handlingsalternativer enn prostitusjon.

Utfordringer for Pro Sentret

Pro Sentret er det nasjonale kompetansesentret på området prostitusjon i tillegg til å være et hjelpetilbud for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. Et hjemlig prostitusjonsmarked med en fortsatt økende andel utenlandske kvinner byr på stadig nye utfordringer i forhold til begge disse oppgavene.

Når det gjelder vårt tilbud til de som selger seksuelle tjenester, ligger nok den største utfordringen i å etablere kontakt med så mange kvinner som mulig, både på innendørsmarkedet og i gateprostitusjonen. Særlig i gateprostitusjonene har antallet kvinner blitt så stort at det med de ressursene vi i dag har til rådighet ikke er mulig å etablere kontakt med alle når vi utfører vårt oppsøkende arbeid. De er rett og slett for mange. Dette er en svært lite tilfredsstillende situasjon. Pro Sentret vet at de utenlandske kvinnene har behov for det hjelpetilbudet vi har å tilby. Heldigvis er situasjonen slik at kvinnene også informerer hverandre.

Etter å ha etablert kontakt med kvinnene ligger utfordringen i å være i stand til å møte deres individuelle behov. På Pro Sentret er det kvinnene selv som definerer sin egen livssituasjon og hva slags hjelp de ønsker. Vi vil ikke under noen omstendigheter påberope oss retten til å fortelle kvinnene hva som er best for dem. Gjennom samhandling og dialog med kvinnene informerer og motiverer vi dem til å eventuelt finne andre alternativer enn prostitusjon. Det er vår erfaring at et ønske om og vilje til endring må komme fra den det gjelder. Ingen kan tvinges til å se andre alternativer for hvordan de skal handle i livet.

Samtidig som et kontinuerlig informasjons- og motivasjonsarbeid utføres, har Pro Sentret en utfordring i å møte de ulike kvinnenes forskjellige behov her og nå. Det kan være alt fra helsehjelp, psykososial oppfølging, etablere kontakt med andre instanser i Norge og følge opp denne, styrke kvinnene generelt og heve deres kompetanse, formidle informasjon om eksisterende hjelpetilbud her til lands og i kvinnenes hjemland, etablere kontakt med disse, samt være et sted hvor kvinnene kan komme uten at det stilles betingelser eller spørsmålstegn ved den livssituasjonen de befinner seg i. I alt det klientretta arbeidet Pro Sentret utfører ligger det en kontinuerlig utfordring i å utvise fleksibilitet i forhold til å nå stadig nye grupper av utenlandske kvinner og møte deres spesifikke hjelpebehov.

Når det gjelder Pro Sentrets oppgaver som kompetansesenter er det en kontinuerlig utfordring å ha oversikt over og kunnskap om utviklingen på markedet. Som tidligere nevnt endrer dette seg fort. Grupper av kvinner kommer og går på ulike arenaer. De er her i kortere eller lengre tid og selger seksuelle tjenester på egen hånd eller er organisert inn i prostitusjon. Gjennom vår kontakt med ulike aktører i prostitusjonen har vi relativt god oversikt over de endringene som skjer, særlig i Oslo-området, men også i landet for øvrig.

Pro Sentret har også et utstrakt samarbeid med organisasjoner og instanser i andre land. Dette er et arbeid som må opprettholdes og videreføres, spesielt i takt med at nye nasjonaliteter blir representert i prostitusjonen i Oslo. For oss er det av avgjørende betydning for den jobben vi skal gjøre å ha kunnskap om de utenlandske kvinnene og om prostitusjonen i deres kulturelle kontekst. Slik kulturell kunnskap er nødvendig for å forstå hvor kvinnene kommer fra og for således kunne møte dem på en måte som både innbyr til tillit og respekt.

Bruk av kulturformidling står derfor sentralt i Pro sentrets arbeid med de utenlandske kvinnene. Gode kontakter i avsenderlandene har også betydning for den hjelpen som skal gis til kvinner som ønsker å etablere kontakt med et hjelpetilbud ved hjemkomst.

Et samarbeid med norske myndigheter, instanser og organisasjoner er også viktig for Pro Sentret og vi inngår da også i en rekke sammenhenger hvor prostitusjon og menneskehandel står på dagsorden. Det er viktig for Pro Sentret å delta i disse sammenhenger for å spre informasjon og kunnskap om dette feltet. Vi jobber da også svært aktivt på området og inviterer oss inn i sammenhenger vi mener vår kunnskap er av betydning. Videre inviterer vi de vi mener har behov for vår kunnskap til Pro Sentret for å informere om vårt arbeid og dele den kunnskapen vi har om prostitusjonsmarkedet i Oslo. Jo mer fokus det er på utenlandsk prostitusjon og menneskehandel jo viktigere er denne oppgaven for Pro Sentret, da dette er et felt hvor det raskt etableres "sannheter" som kun marginalt er tuftet på virkeligheten.

Konklusjon

Pro Sentret vet at majoriteten av de utenlandske kvinnene er organisert til Norge. Vi vet også at majoriteten av kvinnene ikke oppfatter seg selv som et offer for menneskehandel. Det er mange grunner til det. Faktum er at måten kvinnene kommer til Norge på varierer sterkt. Noen er helt klart utsatt for menneskehandel, andre har en tradisjonell hallik, andre en mer utradisjonell hallik, og noen reiser på egen hånd. Selv om vi kan se trender og tendenser i organiseringen av utenlandske kvinner fra samme området, er det så godt som en unik historie for hver kvinne som har kommet til Norge på en slik måte. Selv om de utenlandske kvinnene i dag trolig utgjør majoriteten av kvinnene på det norske prostitusjonsmarkedet er de fortsatt en marginalisert gruppe. De er utenlandske, de selger seksuelle tjenester, inngår i organisert prostitusjonsvirksomhet og har derfor sjeldent eller aldri kontakt med det norske samfunnet.

På tross av ulikhetene både i forhold til opprinnelse, bakgrunn, vei inn i prostitusjon, forståelse av egen livssituasjon, tanker om veien ut av prostitusjonen og forhold til en eventuell tredjepart, er det Pro Sentrets vurdering at de utenlandske kvinnene har et omfattende hjelpe- og bistandsbehov på en rekke forskjellige områder. Et slikt tilbud må være tilgjengelig for alle utenlandske kvinner i prostitusjon uavhengig om de har vært utsatt for menneskehandel og har blitt identifisert som et offer for slik virksomhet. Bare på den måte kan vi unngå å etablere en forståelse av at noen er verdige og andre uverdige offer og forhindre at vi skaper et A- og B-lag av utenlandske kvinner som selger seksuelle tjenester i Norge. Vi må anerkjenne at alle har gode grunner til å treffe de beslutningene de gjør og respektere de valgene som blir tatt.

LITTERATUR

Brunovskis, Anette og Tyldum, Guri 2004: *Crossing borders. An empirical study on transnational prostitution and trafficking in human beings*. Fafo-report 426, Oslo.

Carling, Jørgen 2005: *Fra Nigeria til Europa. Innvandring, menneskesmugling og menneskehandel*. PRIO, Oslo.

Ek, Synnøve og Eljarbø, Andrea V. S. 2004: *Kvinnelige visumsøkere fra Thailand. En studie av visumsøknader til den kongelige norske ambassade i Bangkok, Thailand 2002*. JURK, Oslo.

European Commission 2004: *Report of the expert group on trafficking in human beings*. Directorate-general Justice, Freedom and security, Brussels.

Høigård, Cecilie og Finstad, Liv 1985: *Bakgater. Om prostitusjon, penger og kjærlighet*. Pax Forlag, Oslo.

ILO 2003: *Preventing discrimination, exploitation and abuse of women migrant workers. An information guide, Booklet 6 Trafficking of women and girls*. ILO, Geneva.

Jolly, Susie og Reeves, Hazel 2005: *Gender and migration*. University of Sussex, Institute of development studies, England.

Kelly, Liz 2001: World trade organisation. Sitert i Tyldum, Guri, Tveit, Marianne og Brunovskis, Anette 2005: *Taking Stock. A review of the existing research on trafficking for sexual exploitation*. Fafo-report 493, Oslo.

Kramvig, Britt og Stien, Kirsten 2002: *Grenseløs verdighet?* Norut rapport 7/2002.

Kristvik, Ellen 2005: *Sterke hovud og sterke hjerte. Thailandske kvinner på den norske sexmarknaden*. Universitetet i Oslo, Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Seksjon for medisinsk antropologi.

Müller-Nilssen, Morten 1996: *Et genitalt samfunn. Rapport fra ukjente sider av Oslos kjønnsmarked*. Oslo kommune, Oslo.

Müller-Nilssen, Morten 1998: *Prostitusjon på bortebane. Rapport om kvinner med utenlandsk bakgrunn som selger seksuelle tjenester i Oslo*. PION, Oslo.

Randers-Pehrson, Arne 1998: Sosialt arbeid med kvinner i prostitusjon. I *Prostitusjon. Innledninger fra Pro Sentrets jubileumskonferanse*. Pro Sentret, Oslo.

Renland, Astrid 2002: *Med helsekofferten på slep. Et prosjekt på innemarkedet*. Pro Sentret, Oslo.

Ringdal, Nils Johan 1997: *Verdens vanskeligste yrke. De prostituerte verdenshistorie*. J.W. Cappelens Forlag, Oslo.

Skilbrei, May-Len 1998: *Når sex er arbeid. En sosiologisk analyse av prostitusjon på massasjeinstituttene*. Pax Forlag, Oslo.

Stenvold, Dag 2002: "From Russia with love? Newspaper coverage of cross-border prostitution in northern Norway 1990-2001", in *The European Journal of Women's Studies*, Vol. 9(2):143-162.

Sætre, Marianne 2000: *Grenseoverskridende kjønnshandel i Oslo*. Rapport Oslo Politidistrikt, Oslo.

Tyldum, Guri, Tveit, Marianne og Brunovskis, Anette 2005: *Taking Stock. A review of the existing research on trafficking for sexual exploitation*. Fafo-report 493, Oslo.

UN 2002: Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations convention against Transnational organized crime

Pro Sentret er:

et riksdekkende kompetansesenter for prostitusjon. Vi er også Oslo kommunes hjelpetiltak for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. Vi er finansiert ved statlige og kommunale midler. Vi er 16 ansatte og flere frivillige medarbeidere.

SOM KOMPETANSESENTER SKAL VI HA LANDSDEKKENDE VEILEDNINGS- OG KUNNSKAPSFORMIDLINGSOPPGAVER OM:

- kvinnelig og mannlig prostitusjon og barneprostitusjon
- årsaker og skadevirkninger til prostitusjon
- gode metoder i sosialt arbeid med personer som prostituerer seg

Vi skal tenke forebygging og ha et likestillingsperspektiv, samt holde oss ajour med utviklingen i Norge og internasjonalt.

- Vi skal yte veiledning på forespørsel fra ansatte i hjelpeapparatet
- svare på henvendelser fra prostituerte over hele landet
- bistå universiteter, høyskoler og grunnutdanninger med materiell og undervisning og initiere forskning
- ta imot studenter og hospitanter
- utarbeide dokumentasjon og bibliotek
- drive informasjons- og holdningsarbeid.

SOSIALT HJELPETILTAK:

ARBEID MED ENKELTPERSONER: Et individuelt rettet arbeid står sentralt i vårt tilbud. Utgangspunktet er den enkelte brukers ønske om råd og veiledning, det være seg om økonomiske, juridiske eller sosiale og helsemessige spørsmål. Vi tilbyr også hjelp til endring og personlig vekst. Vi har taushetsplikt.

VARMESTUE: Varmestua er et lavterskeltilbud basert på omsorg og motivasjon. Vi stimulerer brukerne til deltakelse i driften. Vi initierer miljøtiltak og har fokus på bedret helse. En skadereduserende profil samt rehabilitering er metoder i arbeidet.

OPPSØKENDE ARBEID I PROSTITUSJONSMILJØENE: Hovedmål er helseopplysning og forebygging. Et særlig fokus på unge i prostitusjonen er viktig.

PROSJEKTER/GRUPPEARBEID: Siden Pro Sentret startet i 1983 har vi sett det som viktig å være åpne for prosjekter og gruppevirksomhet, både for å undersøke/kartlegge et område eller prøve ut nye metoder.

Pro Sentret tror at:

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd. (fra menneskerettighetserklæringen)

Pro Sentret ønsker å bygge sitt arbeid på det beste i vårt samfunns humanistiske tradisjon. Prostitusjon er ikke en egenskap ved mennesker, men en handling. Vi ønsker å se enkeltmennesket i et helhetlig perspektiv. Samfunnet trenger å vise solidaritet med kvinner og menn som selger sex. Vi må se dem som subjekter i egne liv og ha respekt for deres valg. Vi ønsker å bryte ned myter og fordømmer med innsikt og vil arbeide for at samfunnet ikke brennmerker de som deltar i prostitusjonen. Prostitusjon foreligger når minst to parter kjøper, respektivt selger seksuelle tjenester. Samfunnet bør ha en betydelig forebyggende innsats mot prostitusjon og et godt sosialt tilbud til de som vil ut av det. Arbeidet må være basert på en ikke - fordømmende holdning.

Pro Sentret
OSLO KOMMUNE

Tollbugaten 24 / N-0157 Oslo / Norway
Tlf. +47 23 10 02 00 / Telefaks: +47 22 41 05 44 / E-mail:
prosentret@sby.oslo.kommune.no
www.prosentret.no